

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Cirman

**Družbeni vidiki zakonskega urejanja
prostitucije;
Dekriminalizacija v Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Cirman

Mentorica: doc. dr. Mojca Pajnik

**Družbeni vidiki zakonskega urejanja
prostitucije;**

Dekriminalizacija v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**Pravica ženske, da razpolaga s svojim telesom,
ji tudi daje pravico, da ga prodaja za seks.**
(Bjelica 2005, 54)

*Sprijaznimo se: vsi smo kurbe. Vsi smo že naredili kaj s svojimi telesi,
česar ne bi storili, če ne bi bili plačani za to. Vsak dan počnemo kaj,
česar ne bi počeli, če bi imeli milijardo dolarjev. Prostitucija je le
običajna ekonomska menjava, po svoji naravi nič bolj ali manj
sramotna kot v katerem koli drugem poklicnem razmerju. To velja
tako za kupca kot za prodajalca.*

(McWilliams v Popov 2008a, 26)

***Edina zahvala gre moji materi Barbari,
ki mi je s svojim življenjem osvetlila mnogo njegovih podob in mi
s svojo neizmerno ljubeznijo vedno stoji ob strani. Hvala.***

Družbeni vidiki zakonskega urejanja prostitucije; Dekriminalizacija v Sloveniji

Skozi celotno zgodovino svojega obstoja se je družba trudila prostitucijo zakonsko urediti. Z določanjem načina oblačenja, z registracijo, z določanjem delovnega okolja ali z odrejanjem obveznih zdravniških pregledov. V moderni družbi se še vedno ukvarjamo z vprašanjem, kako urejati pojav, ki je za nekatere moteč in sporen z vidika javne morale in varnosti, za druge pa realnost. Državne politike se po svetu močno razlikujejo, na sprejem zakonodaje pa močno vplivajo družbeni pogledi. Danes prednjačita predvsem dva. Tradicionalni družbeni pogled vidi prostitucijo skozi prizmo nasilja nad žensko, patriarhalne strukture družbe in neenakosti med spoloma. Drugi pogled, ki se je artikuliral s koncem druge svetovne vojne, se strinja, da gre za neenakost med spoloma in kršitev pravic žensk, vendar rešitve tega ne vidi v prepovedi in aboliciji prostitucije, temveč v priznanju le-te kot seksualnega dela, s čimer bi ženske znotraj prostitucije dobile moč in kontrolo nad svojim življenjem. V Sloveniji je prostitucija dokaj nevidna in kot takšna ne predstavlja družbeno motečega problema, čeprav si jo del družbe predstavlja kot moralno in etično sporno ter povezano s kriminalom. Druga percepcija jo zaznava kot profesionalno storitveno dejavnost. Leta 2003 sprejeta dekriminalizacija v slovenski prostor ne vnaša prevelikih novosti.

Ključne besede: prostitucija, zakonodaja, družbeni vidiki, dekriminalizacija, Slovenija

Social Perceptions on Legislation frames of Prostitution; Decriminalization in Slovenia

Throughout its entire history of existence, society tried to legislate prostitution by means of determining dress codes, registration, determining the work environment and ordering obligatory medical examinations. In times of modern society we are still dealing with the issue of regulating the phenomenon that for some is disturbing and questionable in terms of public morale and safety but for others is reality. State politics vary in different countries and legislation is much affected by the viewpoint that a particular society shares. Today there are two major viewpoints regarding the prostitution issue. Traditional view sees prostitution through a prism of violence towards women as a reflection of the patriarchal society and gender inequality. The other viewpoint that articulated at the end of World War Two, agrees with the traditional one - regarding violation of women rights and gender inequality, although it sees the solution not in prohibition and abolition of prostitution but rather in acknowledging it as a type of sexual profession and adding it to the official list of occupations. This would help the women in prostitution to gain the power and have control over their own lives. In Slovenia prostitution is fairly invisible and therefore does not represent a major socially disturbing problem, even though a part of society views it as morally and ethically questionable and also deeply linked with crime, whereas the other perception sees it merely as a professional trade. Decriminalization of prostitution in Slovenia that was legislated in the year 2003 did not induce any major changes in that field.

Keywords: prostitution, legislation, social views, decriminalization, Slovenia

KAZALO

1 UVOD	6
2 PROSTITUCIJA SKOZI ČAS	9
2.1 <i>Vzroki in razlage prostitucije.....</i>	<i>14</i>
3 POLARIZACIJA ARGUMENTOV ZA IN PROTI PROSTITUCIJI.....	17
3.1 <i>Prostitucija kot nasilje in oblika moške dominacije.....</i>	<i>18</i>
3.2 <i>Prostitucija kot oblika seksualnega dela</i>	<i>23</i>
3.3 <i>Tanke meje: prostovoljnost/prisila; migracije/trgovina</i>	<i>27</i>
4 DRŽAVNI PATERNALIZEM.....	32
4.1 <i>Problemi tipologij različnih zakonskih načinov urejanja prostitucije.....</i>	<i>34</i>
4.2 <i>Prohibicionizem.....</i>	<i>40</i>
4.2.1 <i>Kriminalizacija povpraševanja</i>	<i>43</i>
4.3 <i>Legalizacija/Regularizem</i>	<i>45</i>
4.4 <i>Dekriminalizacija</i>	<i>52</i>
5 PROSTITUCIJA V SLOVENIJI	55
5.1 <i>Kaj je prinesla dekriminalizacija?</i>	<i>61</i>
6 ZAKLJUČEK	66
7 LITERATURA.....	69
8 PRILOGE.....	74
Priloga A: <i>Število izdanih delovnih dovoljen za plesalke v Sloveniji</i>	<i>74</i>
Priloga B: <i>Tloris tolerančne cone (Tippelzone) v Amsterdamu</i>	<i>75</i>
Priloga C: <i>Tippelzone v Amsterdamu</i>	<i>75</i>

1 UVOD

Navkljub širini pojma prostitucije sem se v diplomski nalogi osredotočila zgolj na zakonodajno stran prostitucije. Prostitucija ima, morda tudi zaradi svojega dolgega staža v zgodovini človeštva, mnogo obrazov. Z vsemi različnimi vzroki, razlagami, razmerji, vidiki, motivi in kritikami je resnično kompleksen sociološki pojem. In poznajo jo na vseh celinah sveta. Dejstvo je, da je bila ženska od nekdaj objekt spolnega poželenja. Nemara bi se za ponudnico teh storitev v zameno za materialne ugodnosti lahko celo reklo, da pametno izkoristi, kar lahko dobro proda. Z druge perspektive pa takšen odnos do ženskega telesa kaže na izrazito patriarhalno, mačistično in seksistično družbo tekom zgodovine vse do današnjih dni. V tem oziru je ženska zreducirana zgolj na spolni objekt. Ženska kot taka postane objekt v moških rokah, od njega je odvisna, njemu pokorna. Moški so tisti, ki odločajo o ženskinem blagostanju, njeni sedanjosti ter njeni prihodnosti.

Konec 20. stoletja pa se v razprave o prostituciji vnese povsem nov koncept prostitucije kot profitne storitvene dejavnosti, ali preprosto povedano, delo za denar, ki se ga označi s terminom seksualno delo, prostitutko pa seksualna delavka.¹ Ta preobrat pristopa postavlja prostitutko v položaj aktivne posameznice.

V družbenih in političnih razpravah izstopata dve dominantni perspektivi² o pojmu prostitucije danes. Ti prostitucijo ocenjujeta skozi prizmo nasilja nad ženskami ali skozi prizmo seksualnega dela kot načina ženske emancipacije. Perspektiva prostitucije kot nasilje nad ženskami poudarja patriarhalen odnos do žensk in kot takšno bi bilo prostitucijo potrebno ukiniti in prepovedati. Kritiki te perspektive zagovornikom očitajo paternalizem, saj ne upoštevajo mnenja oseb, ki so dejansko udeležene v prostituciji, poleg tega je končni rezultat takšnih politik večinoma še večja odrinjenost prostitutk na rob socialnega dna, kjer so toliko bolj podvržene nasilju in kriminalu.

¹ V nadaljevanju besedila se sama držim izraza prostitutka, razen v delih teksta, ki izraža mnenje perspektive zagovornikov prostitucije kot seksualnega dela.

² Obe perspektivi dejansko izhajata iz feminističnih gibanj. »V prvem valu feminističnega gibanja v drugi polovici 19. stoletja si je bila večina aktivistk enotna s težnjami po odpravi državno reguliranih bordelov in z aktivnim udejstvovanjem države k dokončnemu cilju - odpravi oziroma aboliciji (od tod tudi ime abolicionisti) prostitucije v celoti. Prostitutka mora biti »rešena«. Drugi val feminizma je razširil dve glavni debati; prva je primerljiva s tradicionalnim abolicionizmom in izvira iz radikalne feministične misli; druga, nova, postavlja prostitucijo v okvir seksualnega dela, razvije pa se iz liberalne in socialistične feministične misli« (Outshoorn 2005, 145).

Drugo perspektivo predstavljajo predvsem sami akterji v prostituciji, združenja seksualnih delavk in delavcev. Ta se pojavijo kot odgovor na represivne ukrepe, katerim je prostitucija podvržena, in zahtevajo, da se njihovo delo prizna kot seksualno delo ter da se jim določi pravice in dolžnosti iz delovne zakonodaje kot priteče vsakemu drugemu storitvenemu delu. Takšna zakonska ureditev bi prinesla večjo varnost seksualnim delavkam in delavcem ter morda posledično zmanjšala stigmatizacijo, ki je stalna spremljevalka tega poklica. Iz te perspektive naj bi bila odločitev za vstop v svet prostitucije popolnoma prostovoljna. Ob tem se pojavi vprašanje, v kolikšni meri lahko pri tem sploh govorimo o prostovoljnosti.

Srž raziskovalnega fokusa je usmerjen v spremembe na področju perečega družbenega problema prostitucije, ki jih prinašajo novi zakonski okviri in javne politike v začetku 21. stoletja. Namen diplomske naloge je, s primerjavo različnih zakonodajnih modelov na področju prostitucije v Evropi ter s sodobnimi družbenimi pogledi na problematiko prostitucije, kritično ovrednotiti dekriminalizacijo prostitucije v Sloveniji.

Tekom raziskovanja sem odkrila, da med teoretiki ne obstaja enotna tipologija različnih modelov zakonskega okvira prostitucije v določeni državi. Pojmovanje se razlikuje od avtorja do avtorja. Tako sem v diplomski nalogi za jasnejši vpogled v različne državne politike, ki pa imajo skupne imenovalce, postavila lastno tipologijo. Pri tem izstopajo predvsem trije različni zakonski pristopi. (1) Prohibicija – glavni zagovornik so Združene države Amerike – predstavlja popolno prepoved prostitucije; prostitucija je kriminalizirana predvsem na religiozno družbenih predpostavkah prostitucije kot nemoralne, ponižujoče in nasilne. (2) Drugi tip zakonodaje – prisoten v večjem delu Evrope – je legalizacija prostitucije oziroma delna kriminalizacija, ki se razlikuje od države do države in kaže predvsem na večjo ali manjšo stopnjo družbene tolerance in socialnega dojemanja prostitucije. Glavni zagovor legalizacije je, da prostitucija neizpodbitno obstaja, zato je ni smiselno prepovedovati, medtem ko je smiselno, da se jo nadzoruje; to prinaša zaščito pred spolno prenosljivimi okužbami ter priliv v državni proračun v obliki obdavčitve. (3) Tretji model je dekriminalizacija – ta model ima Slovenija – ki prostitucijo samo po sebi dekriminalizira, torej jo kot model legalizacije črta iz kazenskega zakonika, medtem ko ostajata zvodništvo in prisilna prostitucija še vedno pod budnim očesom zakona. Dekriminalizacija se v pojav prostitucije vmešava še najmanj in vpletenim v prostitucijo dopušča še najbolj prosto

pot. S tem pa dopušča prosto pot tudi kriminalnim združbam; prostitucija je namreč zelo donosna, večinoma neobdavčena dejavnost.

Posebno poglavje namenjam situaciji v Sloveniji. Leta 2003 je po žolčnih razpravah, ki so pokazale predvsem veliko bipolarnost javnega mnenja, slovenski parlament iz Kazenskega zakonika Republike Slovenije črtal člen, ki je do tedaj kriminaliziral prostitucijo (ogovarjanje v javnem prostoru še vedno ostaja prekršek zoper javni red in mir). S tem naj bi se Slovenija uvrstila med države, ki so prostitucijo dekriminalizirale. Skozi diplomsko nalogo bom skušala ugotoviti, kakšne spremembe, če sploh, je prinesla dekriminalizacija prostitucije in kakšni koraki v smeri zakonodaje bi bili, glede na primerljive razmere v drugih državah, morebiti potrebni.

Ob tem bi rada poudarila, da je večji delež državnih zakonodaj s področja prostitucije ustvarjenih predvsem z namenom, da nadzira situacijo in z željo po zaježitvi naraščajoče migrantske prostitucije, v manjši meri pa so usmerjene v dobrobit položaja oseb, ki se s prostitucijo tudi ukvarjajo. Številke namreč kažejo, da migrantska prostitucija predstavlja v povprečju Evropske unije (EU) med 47 do 50 odstotni delež vse prostitucije, a se te številke bistveno razlikujejo glede na posamezne regije.³ Posebnost Slovenije je njena majhnost in zato večinoma ostaja nezanimiva za večje število migracij. Prostitucija na slovenskem območju zato nima takšnih specifičnosti kot v ostalih državah EU, veliko število oseb, ki se z njo ukvarja, pa to dejavnost opravljajo »začasno« in niso organizirani v večje (kriminalne) združbe. Prav tako pri nas ulične prostitucije praktično ni, oziroma je njeno število zanemarljivo. Kljub temu je pričakovati, da se bo delež migrantske prostitucije postopno povečal tudi pri nas, morda tudi ulične. Predvsem je potrebno sprejeti zakonodajo, ki bo ugodna za osebe, ki se s

³ Bistvena odstopanja so med starimi in novimi članicami EU. Medtem ko migrantska prostitucija v starih članicah EU v povprečju predstavlja 70 odstotni delež celotne populacije, se med novimi članicami ta delež giblje med 16 in 18 odstotki. A tudi znotraj te delitve so velika odstopanja. Med novimi članicami ima recimo Češka v primerjavi z ostalimi državami prav tako velik, kar 41 odstotni delež migrantk. To gre pripisati njeni strateški legi in sosedstvu s starimi članicami, zato je za migrantke dobra vstopna točka, poleg tega ima med državami vzhodnega bloka Češka najbolj razvit standard. Sledijo ji Poljska s 33 odstotki in Madžarska s 25 odstotki migracijske prostitucije. Nacionalnost migrantk v novih članicah je predvsem iz sosednjih držav, članic in nečlanic EU (Rusija, Ukrajina, Moldavija). Med starimi državami EU imajo višji, od 80 do 90 odstotni delež migrantske prostitucije Italija, Španija, Avstrija in Luksemburg. Zanimiva je Velika Britanija, kjer 41 odstotkov migrantk sestavlja populacijo prostitutk z razliko Londona, kjer je ta delež 80 odstotni. V starih članicah EU je življenjski standard večkratno boljši, zato večje številke (TAMPEP 2009a, 16). Največje število migrantk (70 odstotkov) prihaja iz centralne Evrope, vzhodne Evrope, baltskih in balkanskih držav. Od tega jih je polovica iz držav ne-članic. V manjšem, a ne zamerljivem številu pa iz Latinske Amerike, Afrike in Azije (TAMPEP 2009a, 18). Ker gre predvsem za države, kjer je prisotna visoka stopnja revščine ali/in nevzdržne razmere v državi, ta dejstva vsekakor nakazujejo na temeljni generator prostitucije ter visoko stopnjo feminizacije revščine.

prostitucijo ukvarjajo in predvideti določene trende na področju prostitucije ter se na njih pripraviti.

Na koncu moram poudariti dve stvari: (1) analiza najbolj primernega zakonskega okvira in pristopa do prostitucije se nanaša zgolj na osebe, ki so v prostituciji prostovoljno; v kolikor je o tem sploh mogoče govoriti ter (2) razen v nekaj izjemah je govora le o ženskah prostitutkah, za kar sta kriva dva faktorja: raziskav o moški prostituciji, ki je še toliko bolj marginalizirana, saj gre za dvojno stigmo (prostitucije in homoseksualnosti) je premalo, poleg tega pa v prostituciji kot ponudnice močno prevladujejo ženske⁴. Tudi med žensko populacijo prostitutk je raziskav malo; gre namreč za osebe, ki se ne želijo javno izpostavljati iz vzrokov, katerih mislim, ni potrebno ponovno poudarjati. Zato je njihov glas redko slišati v javnih diskurzih in edini, ki jih zastopajo, so že zgoraj omenjena združenja seksualnih delavcev.

2 PROSTITUCIJA SKOZI ČAS

Prevladujoče označevanje prostitucije je pogosto poenostavljeno, kar se pokaže v oznaki prostitucije kot naravnega in družbenega fenomena, najstarejša obrt, ki je in bo vedno obstajala ne glede na družbene razmere. Prisotna je v vseh družbah ne glede na prostor in čas. Takšno pojmovanje prostitucije se ujema s predstavami o domnevni naravni potrebi po potešitvi (moške) seksualnosti in kot takšno ne prepozna dejanskih družbenih in kulturnih kontekstov, ki močno določajo prostitucijo: ekonomske okoliščine v določeni družbi, normativne seksualne prakse, odnosi med seksualnostjo in identiteto, pravno normiranje, kulturni vzorci in vrednote (Pajnik 2008, 15).

Po mnenju nekaterih avtorjev (Scott 1969, 51-61) gre iskati začetke prostitucije že med svečenicami predkrščanske ere. V mnogih templjih starih civilizacij naj bi se te čaščene ženske predajale obiskovalcem svetišč v zameno za denar. Ob vhodih v svetišča so se ponujali tudi mladi moški. Vendar je takšen sakralni seksualni akt veljal za čistega in častnega, saj je bil namenjen čaščenju božanstev. »Materialne dobrine, ki so jih dobivale so bila darila, ne pa plačila« (Bataille v Popov 2008a, 24). Podobno so obravnavali indijske prostitutke v tempeljskih središčih. Neke vrste spoštovanja so bile deležne grške hetere, japonske gejše in evropske kurtizane⁵. To so bile ženske, ki se niso enačile

⁴ Po zadnjih podatkih mreže TAMPEP je v prostituciji 87 odstotni delež žensk; podatki za moško in transseksualno prostitucijo variirajo od države do države, v celotnem evropskem povprečju naj bi bilo med ponudniki prostitucije 7 odstotkov moških in 6 odstotkov transseksualcev (v Franciji, Grčiji, Luksemburgu, Belgiji in Italiji se te številke gibljejo med 15 in 25 odstotki) (TAMPEP 2009a, 14).

⁵ Sicer pa je že takrat veljalo in velja še danes, da višje kot je plačilo, višji je položaj prostitutke. »Čeprav gre za deviantno in stigmatizirano dejavnost, je stigma, ki ji je pripisana, odvisna od tega, kdo posel

s prostitutkami, imele so sicer intimne odnose z mnogimi vplivnimi moškimi, njihovi atributi pa niso bili zgolj seksualne narave, temveč so bile to razgledane ženske, ki so povečini obvladovale tudi druge spretnosti. Kljub temu, da so bile te ženske relativno spoštovane, se za ta poklic niso odločile same, temveč je bilo to pogojeno z rojstvom v določen družbeni razred ali pa, recimo, v primeru gejš, so bile prodane, oziroma dane v zakup. Gejša je postala deklica, ki jo je družina za nedoločen čas dala v zakup določeni hiši, kjer so vzgajali mlada dekleta v gejše. Ko je kasneje odraslo dekle kot gejša odslužilo svoj dolg do hiše, je postalo svobodno⁶ (Scott 1969, 112-116).

Tudi vloga heter v antični Grčiji je bila jasno odmerjena. »Niso smele participirati v javnem življenju, niso se udeleževale javnih dejavnost in njihovi otroci nikoli niso bili polnopravni meščani« (Pajnik 2008, 16).

Prodaja seksualnih uslug je že v antični Grčiji veljala za donosno trgovino in na ta račun je grški zakonodajalec Solon v Atenah ustanovil državni bordel, ki velja za prvo znano javno hiš v zgodovini. V bordelih (*dikterionih*), ki so se kmalu razširili po celotnih Atenah, so živele sužnje (*dikteriade*), ki so za svoje usluge dobivale zgolj obleko in hrano, njihov zaslužek pa je polnil državno blagajno (Scott 1969, 66).

Bordeli so cveteli tudi v rimskem imperiju, vendar pa so tu delovale registrirane prostitutke. Rimljani so namreč prvi uvedli zakon, ki je od vseh poklicnih prostitutk zahteval vpis v posebno kartoteko. »Registrirane prostitutke, razen tistih, ki so živele v javnih hišah (*lupanaria*), so morale na cestah nositi posebno obleko in si barvati lase rumeno, rdeče ali modro« (Scott 1969, 67-68). Večinoma so registrirane prostitutke

opravlja. Močno se spreminja od visoko plačane kurtizane ali dekleta na klic do prostitutke z dna in na splošno velja: višja je cena, manjša je stigma« (V. Bullough in B. Bullough v Primorac 2002, 114).

⁶ Podobno paralelo bi lahko potegnili v času novodobnega suznjelastniškega odnosa, v katerem danes pristanejo nedokumentirani migranti, ko lahko dejansko govorimo o trgovanju z ljudmi. Delodajalci jih namreč nase priklenejo s tako imenovanim *debt bondage* oziroma suženjstvom na podlagi dolga. V takem suženjstvu posamezniki delajo skoraj zastoj ali z minimalnimi sredstvi preživetja, njihov dolg do delodajalca pa se namesto zmanjšuje, neprestano povečuje, saj jim od plačila odbijejo prebivališče, hrano, prevoz na delo in tako dalje. Pogosto se sem štejejo tudi sredstva, ki so migrantu omogočila nezakonit prehod državnih(e) mej(e). Za razliko od gejš si tako nikoli ali redko uspejo odkupiti svobodo. Podobno dolgovno odvisnost omenja tudi Šori zlasti v primerih prisilne prostitucije. »Ženska mora najprej odslužiti denar, ki ga je zanjo odštel zvodnik, ta pa lahko k temu znesku vedno znova pripne še dodatne »stroške« za stanovanje, hrano, organizacijo in podobno. Tako kljub intenzivnemu delu prostitutke ostanejo brez tolarja ali celo v dolgovih, če jim zvodniki poberejo ves zaslužek. Tudi ko ženske do konca izčrpajo in niso več primerne za nadaljnjo prodajo kot prostitutke, jih izkoristijo še za »rezervne dele« pri trgovini z organi in krvjo, trdijo pri Ključu« (Šori 2005a, 72).

delovale v javnih hišah, »lahko pa so sprejemale stranke v zasebnih stanovanjih, samo da so imele na vratih naveden svoj poklic in cene« (Scott 1969, 69). S prihodom krščanstva kot uradne religije rimskega imperija se to obdobje zaključuje.

Sledi dolgo obdobje precejšnje tolerance do prostitucije, ob katero se spotakne le cerkev, a še ta ji priznava nujnost obstoja, s tem pa se rodi označba prostitucije kot »nujnega zla«. Funkcionalnost prostitucije se opravičuje z razlagami o nujni moški seksualni potešitvi spolnega nagona, ki bi se lahko v nasprotnem primeru, torej če ne bi bilo prostitutk, napadalno usmeril na čisto spodobne ženske iz zdravega in normalnega dela družbe⁷. Ravno zaradi prepoznavanja prostitucije kot družbenega filtra jo oblast tolerira kot nujno zlo. Prostitutke s svojim sicer grešnim in nemoralnim početjem preprečujejo posilstva in so na nek način celo svetnice, saj opravljajo »družbeno koristno« delo⁸.

»Krščansko cerkveno nadstavbo skorajda vso zgodovino spremlja hipokrizija do prostitucije« (Popov 2008a, 44). V srednjem veku je cerkvena oblast prostitucijo močno obsojala in je veljala za velik greh, obenem pa jo je močno tolerirala, saj je od nje pridobivala finančne koristi. Tako so kot družbeno sprejemljiva oblika, za razliko od ulične prostitucije⁹, v srednjeveških mestih obstajale javne hiše. Nadzor nad njimi so

⁷ Po mnenju Scotta so glavni razlog za prostitucijo moški. »Moški potrebuje spolno občevanje izven zakona. Da poteši svoje seksualno poželenje, je voljan tudi plačati, to pa je ravno tisto, kar omogoča obstoj poklicnim prostitutkam. Ko moški ne bi mogel ali ne bi hotel plačati tistega, kar ženska zahteva, potem poklicnih prostitutk ne bi bilo, pač pa bi bilo neprimerno več posilstev« (Scott 1969, 22). Popov omenja, da je potem, ko je leta 1254 francoski kralj Ludvik IX. Sveti z ediktom prepovedal prostitucijo in zaprl bordele, prejel ogromno pritožb »zaradi posilstev žena, sester in hčera«, zato je bil primoran, da jo je leta 1256 ponovno legaliziral (Popov 2008a, 111).

⁸ Tudi danes lahko prostitutka za nekatere opravlja vlogo seksualne terapevtke, učiteljice seksualnosti, socialne delavke, ženske, ki izpolni neuslišane spolne fantazije, ljubice, ki ne nadleguje z nepotrebni vprašanji in tako dalje. Ponekod je bila spolna izkušnja s prostitutko prva spolna lekcija mladega moškega. Ali, kot je v raziskavi Iztoka Šorija povedala ena od sogovornic, da »klienti pri njej ne iščejo le seksualnih uslug, ampak tudi pogovor, razumevanje, družbo /.../ Nekateri cenijo predvsem to, da jih znaš poslušati. Kar veliko povedo o svojem življenju, me tudi kličejo, ko so na primer z ženo na dopustu, in tako dalje. Za nekatere je motiv seveda samo hedonizem. Spoznala sem devetnajstletnega fanta, ki mu je to neke vrste fetiš, da si dva do trikrat na mesec privoščijo kakšno prostitutko« (Šori 2005a, 75). Ob tem lahko dodam, da sem ob prebiranju foruma ene od spletnih strani, kjer klienti izmenjujejo svoje izkušnje s prostitutkami, tudi sama opazila, da je mnogim zelo pomembno, da imajo ob obisku prostitutke občutek zaželenosti, pristnosti in pogovora. Na prvem mestu vsekakor ostajata vizualnost, kvaliteta seksualne ponudbe in higiena. V zaključkih svoje raziskave podobno ugotovi tudi Pajnik in sicer, da so poglaviti vzroki za obisk prostitutke radovednost, razočaranje nad razmerjem s stalno partnerko, adrenalinsko vzburljenje zaradi seksa s prostitutko, nezmožnost navezovanja stikov z ženskami. Nekaterim se zdi bolj enostavno plačati za seks kot zapravljati čas na zmenkih, nekateri pa iščejo prijateljico, ki mu bo poleg pogovora nudila seksualni užitek (Pajnik 2008, 120-124).

⁹ Ulična prostitucija je bila in je še vedno najnižje na družbeni lestvici ter je v očeh javne morale, reda in varnosti najmanj sprejemljiva. Podvržena je največji stopnji kriminala, nasilja in slabih higienskih razmer. Ulično prostitucijo se skuša počistiti z ulic s politiko »ničte tolerance«, ki jo rada izvaja Velika Britanija in s »tolerantnimi območji«, ki jih je uvedla Nizozemska.

imele mestne oblasti, ki so z dohodki javnih hiš bogatile mestni proračun. Viri iz 13. in 14. stoletja poleg ulične prostitucije in javnih hiš omenjajo tudi zasebne bordele, »kjer je potekala sicer prepovedana organizirana prostitucija« (Pajnik 2008, 17). Takšni ilegalni bordeli so prvi zametki zvodništva in prostitucije, organizirane s strani kriminalnih združb, katerih pripadniki so bili tudi lastniki bordelov, ki so znali kupovati mlada dekleta ali jih pod lažno pretvezo novačiti. Posebna pravila oblačenja in organiziranja so veljala tudi v javnih hišah srednjega veka, ponovno z namenom nadzora nad prostitutkami. Sicer pa velja srednji vek za precej razuzdano obdobje, kjer je prostitucija bolj ali manj cvetela.

V sredini 15. stoletja se ob pojavu gonoreje in sifilisa v pristaniških mestih Italije in Francije, ki se kasneje razvijeta v epidemiji širokih razsežnosti, prostitucije prvič resno ustrašijo ter jo začnejo preganjati¹⁰. Strah, da bi prostitutke lahko s spolno prenosljivimi boleznimi okužile moški del prebivalstva, kar bi za seboj potegnilo negativne posledice za celotno družbo, je privedel do množičnih zapiranj bordelov in potiskanja prostitucije v skrite dele mesta. S tem prostitucija doživlja vedno močnejšo stigmatizacijo in znak kužnosti.

Bordeli sicer ponovno zaživijo v 18. stoletju, še vedno pa je prisoten strah pred spolno prenosljivimi boleznimi (SPB). V ospredje prihajajo vedno močnejše moralistično medikalizirane razprave o prostituciji in tako sredina 19. stoletja prinese obvezne registracije in prisilne zdravniške preglede ter hospitalizacije. Doktrina ločevanja čistega od nečistega omogoča prostituciji upravičenost svojega obstoja, namenjena je predvsem potešitvi nebrzdane moške spolne potrebe, a kot moralno sprijeno in nečisto jo je potrebno zakonsko regulirati ter z represivnimi ukrepi zakonsko zaježiti. Neizbežnost prostitucije, utemeljena na moški nenasitnosti ter ženski pasivni seksualnosti, utrjuje podobo prostitutke kot javne ženske. Argumenti, ki poudarjajo moško nadrejenost, postavljajo žensko v luči podobe slaboumne, pasivne, patetične in nesposobne moralne presoje (Pajnik 2008, 24).

Javne objave policijskih registrov, obvezni zdravstveni pregledi in izvajanje zakona o nalezljivih boleznih so prostitutke potisnili na obrobje. Prostitutke so poročale o brutalnosti zdravnikov in občutkih degradacije. Takšnim ukrepom so se najprej uprle

¹⁰ Drugi val strahu pred prostitucijo je povzročila epidemija aidsa in virusa HIV v osemdesetih letih 20. stoletja (Popov 2008a, 45).

organizirane kampanje za odpravo zakona o nalezljivih boleznih v 60. letih 19. stoletja. Najvidnejše med njimi je bilo nacionalno združenje žensk za odpravo zakona o nalezljivih boleznih (LNA – *Ladies' National Association for the Repeal of the Contagious Diseases*) pod vodstvom Josephine Butler¹¹, britanske socialne reformistke in feministke ter goreče kristjanke. Dejavnosti združenja so odmevale tudi zunaj Velike Britanije in so izražale pogled na prostitucijo iz feministične perspektive. Prostitucijo so ponovno postavile v okvir socialnoekonomskih utemeljevanj, opozarjale so na neprimernost policijskih akcij, avtomatizem zdravniških pregledov, ki so mu bile podvržene prostitutke, so zavračale in ga poimenovala institucionalno posilstvo. LNA in Josephine Butler so sicer znatno pripomogle k vidnejši vlogi žensk v javnem diskurzu in nastopu zunaj zasebne sfere, a so še vedno ostale znotraj toge viktorijanske morale. Kljub zavzemanju za ženske pravice so znotraj prostitucije razločevale med nemoralnimi profesionalnimi prostitutkami, ki so izprijene že po naravi, ter med tistimi, ki so po naključju zašle na kriva pota, saj so bile otročje in neizkušene, zapeljane z lažnimi obljubami (Pajnik 2008, 32-33). »V tem kontekstu je Butler vztrajala pri prepričanju, da gre pri prostituciji za izkoriščanje, ki ga moški izvajajo nad nedolžnimi dekleti in ženskami« (Pajnik 2008, 33). Prostitutke so žrtve moške dominacije, moških teles in moških zakonov, prostitucija kot taka pa ostaja pregreha.

Združenj kot v Angliji na slovenskih tleh ni bilo, so pa nekatere aktivistke v prvih desetletjih 20. stoletja sprožile podobne razprave, v katerih so nekatere med njimi prostitutke poimenovala v »najnesrečnejši sloj naših sester«. V razpravah o prostituciji so nekatere avtorice in avtorji opozarjali na dvojno moralo, ki se kaže v preganjanju prostitutk in omejevanju njihove svobode in pravic ter na drugi strani v varovanju moških kot strank. Poleg tega so opozarjali na socialnoekonomske okoliščine (revščina, ovire za ženske v izobraževanju in neenakost med spoloma v vzgoji) kot pogoste razloge za prostitucijo (Pajnik 2008, 34).

Prostitutke so v javnosti vse bolj izpostavljene, njihov položaj pa se vrednoti s primerjavo položaja žensk v varnem in moralno primernem prostoru družinske zasebnosti. Gospodarski razvoj in doktrina individualizma spremenita posameznika v subjekt, ki je v celoti in objektivno odgovoren za svoj položaj, prav tako se začne prostitutkam pripisovati individualno krivdo za njihov položaj (Pajnik 2008, 35-36).

¹¹ Josephine Butler velja za mater abolicionizma. Feministična gibanja so bila dejavna tudi v kampanji proti suženjstvu ter trgovanju z belim blagom. To je tudi razlog, da danes abolicionisti enačijo trgovino z

Individualna razlaga pa prinaša svojevrsten paradoks; po eni strani se prostitutke in njihovi podporniki borijo za priznanje prostitucije kot opravljanje seksualnega dela, ki je stvar posameznikove odločitve, torej nekaj, kar izvira iz individualne odločitve, hkrati pa naj bi bila država dolžna poskrbeti za njihovo socialno in zdravstveno varnost. Z druge strani je za državo govor o individualni odločitvi primeren izgovor, da krivdo za posameznikov položaj pripiše njemu samemu in se tako njen dolg do individua zmanjša.

2.1 Vzroki in razlage prostitucije

Razen tako imenovane »sakralne« prostitucije, za katero Scott navaja, da se je odvijala v templjih in svetiščih in je veljala kot daritev božanstvom, ter posamičnih primerov seksualnega avanturizma, gre vzroke in razloge za žensko prostitucijo iskati v socialnoekonomskih razmerah vsakokratne družbene situacije, iz katere so in še danes izhajajo ženske, ki se odločijo za prostitucijo. Ko je govora o vzrokih in razlogih izvršitve seksualnega akta v zameno za denar, meje med tem, kaj naj bi bila prostitucija in kaj ne, niso tako enostavne določljive. Neizpodbitno se za prostitucijo šteje postopanje po pločnikih, ob cestah, čakanje na naslednjo potencialno stranko v izložbenem oknu in tako dalje. Da je pojem prostitucije težko določljiv, ilustrativno pokaže članek na spletnem portalu CNN, kjer je govora o najnovejšem trendu med najstnicami v Hong Kongu. V želji po najnovejših modnih artiklih prestižnih blagovnih znamk so pripravljene hoditi na zmenke, ki se pogosto končajo v postelji z mnogo starejšimi gospodi. Zadeva je medijsko izbruhnila po tem, ko je nek 24-letni mladenič brutalno umoril 16-letnico, s katero sta bila na enem od takšnih zmenkov. A ta dekleta sebe ne smatrajo za prostitutke (Chiou 2009).

Po mnenju nekaterih avtorjev tudi ni moralno pomenljive razlike med običajno prostitutko in ženo v zakonu iz preračunljivosti. Tovrstna poroka se dokaj »pogosto sprevrže v najbolj surovo prostitucijo, včasih obeh zakoncev, pogosteje pa žene, ki se razlikuje od navadne kurtizane samo v tem, da svojega telesa ne daje v najem kot mezdna delavka za delo od kosa, ampak ga enkrat za vselej proda v suženjstvo« (F. Engels v Primorac 2002, 115). Tako je Engels razmišljal pred več kot sto leti, podobne primerjave brez težav najdemo v današnji moderni družbi, kjer so nam v veliko pomoč zgodbe rumenega tiska. V čem se razlikuje dekle na poziv od dekleta, ki se prebija v

ljudmi in prisilno prostitucijo z migracijami ter prostitucijo na sploh, ki je vedno prisilna.

svetu fotomodelov in manekenstva? Prva postreže seksualno storitev za diskretno plačilo, medtem ko je pogosto, da bo šlo mlado dekle v svetu mode z nekom v posteljo v zameno za razkošje, darila, veze, poznanstva, pogodbe in podobne usluge, ki ji jih bo omogočil bogat in vpliven ljubimec. V nobenem primeru ne gre za obojestransko spolno privlačnost ali ljubezen. Današnji medijski prostor celo promovira takšne vzorce obnašanja. Svetovni splet vsebuje nešteto strani, kjer se iščejo zmenki z milijonarji (dateamillionaire.com, seekingmillionaire.com, seekingarrangement.com). Na eni izmed njih je celo zapisano, da gre za obojestransko korist vpletenih, torej bogatega sponzorja in lepe mladenke ali mladeniča. Obstajajo tudi resničnostne oddaje s podobno strukturo, kjer se prav tako promovirata bogastvo in lepota kot glavni instanci v človekovem življenju. Iskanje partnerja zaradi materialnih dobrin je torej nekaj povsem normalnega v svetu, kjer sta zunanja lepota in denar glavni vrednoti večine prebivalstva. Kje je torej meja med prostitucijo in oportunistom in kdo jo lahko določi?

Primerov, ki sem jih navedla, ne gre posploševati in so zgolj ilustrativni primeri razlikovanja in stigmatizacije prostitutk od drugih žensk, čeprav razlike niso tako velike. Še vedno bi dekleta na poziv doživljala večjo stigmo, če bi javno povedalo, s čim se preživlja, kot zgoraj navedeni fotomodeli, lepotice ali lepoteci v iskanju bogatega partnerja – sponzorja. Ne gre pa zanemariti dejstva, da je ženska, za katero se ve, da bo šla v posteljo z moškim, ker računa na materialne koristi, prav tako hitro »na slabem glasu«. Dejansko je vpliv kulturoloških, družbenih in religioznih vzorcev na razmejevanje moškega in ženskega dovoljenega seksualnega obnašanja tisto, kar zaznamuje vse ženske, ki in kadar stopijo iz stereotipa, ki je pripisan vlogi ženske v družbi.

Skozi celotno zgodovino so prostitutke zasedale nenavaden položaj v družbi in ga še vedno. Na splošno so označene kot socialna kategorija žensk, ki ne dosega seksualnih in vedenjskih norm; pomilovane ali zaničevane so izključene iz družbenega povprečja. Njihov slab in marginaliziran položaj bi lahko primerjali s kastnim sistemom ali narodno manjšino. Status izobčencev jim onemogoča kakršno koli mednarodno, državno ali potrošniško zaščito pred zlorabami, ki je na voljo ostalim državljanom, ženskam in delavcem. In prav ta družbena izključenost ustvarja ranljivost prostitutk do zlorabe (Bindman in Doezema 1997).

V kontinentalni Evropi 18. in 19. stoletja ukvarjanje s prostitucijo ni bilo le racionalna odločitev. Negotov socialni in ekonomski položaj je veliko žensk prisilil v migracije v mesta, kjer pa zaradi velikega povpraševanja po delu razmere ni so bile nič kaj boljše.

Ženske so prostitucijo pogosto dojemale kot začasno rešitev iz ekonomske stiske. Pogosto so, preden so se začele ukvarjati s prostitucijo, delale v pralnici, kot snažilke, šivilje, delale na kmetijah ali kot prodajalke na ulicah. Tako se je prostitucija ponujala kot alternativa težaškemu gospodinjskemu delu. Tudi v Ljubljani »je bilo leta 1964 med 100 registriranimi prostitutkami 75 nekvalificiranih delavk in gospodinjskih pomočnic« (Kobal in Bavcon v Pajnik 2008, 20).

Prostitucija naj bi bila, po razpravah iz 19. stoletja, posledica pomanjkanja služb in visokega števila težavnih služb. »V danih življenjskih razmerah je prostitucija za nekatere pomenila alternativo domačemu delu ali proletarizaciji, lahko se je kazala kot alternativa revščini ali kot emancipatorična praksa posameznic, čeprav so mnoge ženske v prostituciji ostale ekonomsko odvisne« (Pajnik 2008, 20). Kljub temu, da naj bi se nekatere ženske za prostitucijo odločile predvsem v želji po izboljšanju finančnega položaja, je po nekaterih ocenah »še v 60. letih 20. stoletja več kot polovica prostitutk v evropskih državah zaslužila manj kot tovarniška delavka« (Kobal in Bavcon v Pajnik 2008, 20).

Prostitucija kot pojav je pogosto bila in je še vedno razlagana kot individualna odločitev posameznice ali posameznika, ki je drugačen od drugih posameznikov znotraj družbe. Središčna točka sodobnih razprav o prostituciji je še vedno vprašanje, v čem je prostitutka drugačna od ostalih žensk, kar prostitutke avtomatično postavlja v položaj »drugega«. Pajnik po Phoenix navaja štiri prevladujoče pojasnjevalne modele (Pajnik 2008, 46-47):

1. **Patologija** postavlja v ospredje vprašanja kot: kaj je krivo, da ženska postane prostitutka, kaj pomeni biti prostitutka, kaj je samo po sebi napačno pri prostitutkah, zaradi česar se razlikujejo od drugih žensk. Prostitutke naj bi prihajale iz neurejenih družinskih razmer, njihovi starši so povečini neizobraženi z nizkimi moralnimi vrednotami, v prostituciji torej pristanejo zaradi travm v zgodnjem otroštvu, zaradi psihopatoloških osebnostnih značilnosti, iz psihonevrotičnih potreb, osebnostne nestabilnosti in ker si ne znajo predstavljati drugačnega preživljanja.
2. **Socialna dislokacija in kriminalna subkultura** kot nasprotje normalnim družbenim razmeram. Prostitucija je posledica socialne segregacije in izključevanja žensk iz socialnih razmerji in sistemov. Družbeni determinizem prostitutkam onemogoča vključevanje v normalno družinsko in delovno okolje.
3. Preobrat v prevladujočih razpravah postavlja v ospredje **ekonomski položaj in revščino**. Ekonomske razmere in socialno okolje ponujata ženskam premalo možnosti, v katerih se kot edina možnost preživetja in kot edina alternativa kaže prostitucija. Ta model v ospredje postavlja vprašanje, koliko gre pri prostituciji res za »odločitev« in v kolikšni meri je ta odločitev

povezana z socialnimi, ekonomskimi in drugimi družbenimi okoliščinami. S tem modelom se začne prostitucija legalizirati kot delo, podobno drugim oblikam plačanega dela. Namesto destigmatizacije, pa je navedeno privedlo v še poglobljeno stigmatizacijo žensk v prostituciji, saj jih postavlja v kapitalistično družbo in njene vzorce normirane seksualnosti.

4. Zadnji model pojasnjuje prostitucijo skozi pojme **spola in nasilja**. Prostitucija je manifestacija patriarhalnega nadzora nad žensko seksualnostjo in je posledica prevlade in nasilja moških. Tudi tu gre za dualistično razločevanje prostitutk od drugih žensk, razločke pa pojasnjuje z negativnimi posledicami prostitucije na življenje prostitutk. Takšna razlaga prevzema načelo viktimizacije, kjer je prostitutka žrtev nasilnih razmer in zlorab, ob čemer je zapostavljen položaj prostitutke kot ne-žrtve ali ne nujno žrtve.

3 POLARIZACIJA ARGUMENTOV ZA IN PROTI PROSTITUCIJI

»Sodobno razpravljanje o dobrih in slabih straneh prostitucije je v največji meri debata med tistimi, ki menijo, da je prodajanje seksa le še ena storitev, ki je sama po sebi enako legitimna kot vsaka druga in v katero se naj ne bi vmešavali, dokler ne gre za prisilo, izkoriščanje ali prevaro, in onimi, ki to zanikajo in trdijo, da je prostitucija bistveno povezana s poniževanjem ali zatiranjem žensk« (Primorac 2002, 125). V obravnavah prostitucije tako prevladujeta predvsem dve izhodišči; prvo tako imenovano abolicionistično¹², ki opredeljuje prostitucijo kot nasilje in prostitutke kot žrtve nasilja in patriarhalne družbene strukture ter drugi, ki priznava prostitucijo kot seksualno delo in prostitutko kot seksualno delavko. Oba izhodišča izvirata iz feminizma (Outshoorn 2005), v katerem pa prihaja do globokih razhajanj o fenomenu prostitucije in povezavi le te z trgovanjem z ženskami, ki sta za prve (abolicioniste) inherentno povezana pojma.

Nasprotujoči mnenji predstavljata dve veliki internacionalni zaveznitvi; na eni strani je abolicionistična CATW (*Coalition Against Trafficking in Women*) iz ZDA, njeni vidni predstavnici sta ameriški feministki Kathleen Barry in Janice Raymond, na drugi strani je GAATW (*Global Alliance against Traffic in Woman*), bazirano na Tajskem. Za razliko od abolicionistov, GAATW postavlja ločnico med prostovoljno in prisilno prostitucijo ter podpira možnost prostitucije kot seksualnega dela. Ločnica med obema pojavoma je nujna za odločen boj proti trgovanju in prisilnim oblikam prostitucije hkrati pa se GAATW zavzema za dekriminalizacijo prostitucije same. Podobno pozicijo

¹² Pod oznako abolicionizem se označuje zavzemanje za odpravo prostitucije s pomočjo zakonodaje - v današnjem času so to predvsem težnje h kriminalizaciji strank. Abolicionizem sicer izhaja iz latinske besede abolicija, ki pa v pravnih kategorijah pomeni razveljavitev kakega zakona, odprava česa (SSKJ). Abolicija prostitucije v pravnih okvirih pomeni odpravo kazenske zakonodaje, ki prostitucijo obravnava

zavzema tudi prva transnacionalna manifestacija gibanja za človekove pravice prostitutk ICP (*International Committee for Prostitutes' Rights*), ki je naklonjena legalizaciji prostitucije z namenom izboljšanja položaja seksualnih delavcev (Outshoorn 2005, 148-149) ter Mednarodni kolektiv prostitutk (*Internacional Prostitution Collective*).

»Vidik prostitucije kot nasilja nad ženskami nasprotuje pogledu na prostitucijo kot obliko legitimnega dela. Nekaterne feministke se potegujejo za ženske pravice, da živijo brez seksualnega izkoriščanja, ne glede ali je plačano ali ne, in vlečejo vzporednice med prostitucijo, pornografijo, posilstvom in domačim nasiljem. Druge feministke se borijo za delavske pravice v seksualni industriji in splošno destigmatizacijo »kurbe« v družbi« (Kilvington in drugi 2001, 79).

Kot ugotavlja Pajnik je lahko zgolj »dualistično pojmovanje prostitucije neprimerno, ker izključuje stranske pojave v prostituciji, denimo, moško prostitucijo, ki sprejemajo ženske kot stranke, istospolno ali transspolno prostitucijo. Predvsem pa ne zaobjame heterogenosti izkušenj in ne vnaša v javni prostor nič novega« (Pajnik 2008, 10). Nadalje poudarja, da prostitucija sicer je oblika dela, ki pa lahko pomeni tudi izkoriščanje, zaznamovano z razlikami glede na spol, pri trgovanju pa tudi suženjska razmerja. Ob tem je potrebno upoštevati možnosti, da ženske in moški v prostituciji niso a priori žrtve in ženska ni objekt seksualne potrošnje (Pajnik 2008, 10).

3.1 Prostitucija kot nasilje in oblika moške dominacije

»Civilnodružbena gibanja in feministična teoretska produkcija v 60., 70. in zlasti v 80. letih 20. stoletja, ki so po desetletjih zatišja po drugi svetovni vojni ponovno odprle prostor za razpravo o prostituciji, so izostrile pojmovanje prostitucije kot seksualno nasilje nad ženskami, podobno posilstvu, pornografiji in drugim oblikam seksualne zlorabe« (Pajnik 2008, 7).

Abolicionizem v prostituciji prepoznava skrajni primer moške prevlade in izkoriščanja žensk ne glede na družbene okoliščine; bistvena lastnost prostitucije je nasilje oziroma prostitucija je nasilje; ženske v prostituciji so seksualne sužnje, ki se ne odločajo po svoji volji (Pajnik 2008, 48). »Prostitucija ni seksualna liberalizacija, temveč poniževanje, mučenje in posilstvo, prostitucija je seksualno izkoriščanje in tako bi

kot prekršek in ima tako drugačen pomen kot abolicionizem (Pajnik 2008, 7).

morala biti tudi imenovana« (Ekberg v O'Connor in Healy 2006, 11). Moški so seksualni plenilci in posiljevalci, ki v prostituciji »vedno znova uporabljajo ženska in dekliška telesa, vagine, anuse in usta kot sredstvo seksualnega uživanja in kot prostor ejakulacije« (Ekberg v O'Connor in Healy 2006, 11).

Zato so abolicionisti nasprotniki dekriminizacije in legalizacije, saj bi to pomenilo normalizacijo prostitucije (Pajnik 2008, 48). Da prostitucija ponazarja in pomaga vzdrževati zatiranje žensk, je drugi glavni feministični ugovor zoper prostitucijo. To trditev večkrat citirajo z besedami Simone de Beauvoir, ki je dejala, da so v prostitutki »strnjeni vsi liki ženskega suženjstva« (Primorac 2002, 133).

Seksualnost v prostituciji je ultimativno moška seksualna izkušnja. Moški uživa moč denarja, osvojitve, potrditve svojemu egu in seksualne veličine, njegovo sovraštvo do žensk pa ostane nekaznovano. Moški zavaja samega sebe v prepričanju, da si ga je ženska izbrala za svojo stranko na subjektivni ravni, neodvisno od njega. Takšno zlorabljanje moški upravičujejo na več načinov, vključno z razlago, da je seks s prostitutko del njihovega biološkega ustroja, izraz moškosti in je nekaj, kar je stvar dogovora dveh posameznikov. Prostitucija pa je del prvotne kulture človeka in predstavlja tudi seksualno izkušnjo, po kateri ženske pravzaprav hrepenijo in v njej tudi uživajo (O'Connor in Healy 2006, 12).

»Po mnenju abolicionistov institucija prostitucije že sama po sebi vsebuje kršenje človekovih pravic« (Bindman in Doezema 1997, 2.pogl). Zato nasprotujejo ideji seksualnega dela kot človekove pravice do dela. Za abolicioniste pravica do seksualnega dela pomeni enako kot če bi posameznik iskal pravico do nasilja. »Posameznik ima lahko zgolj pravico, da je svoboden pred nasiljem. Po mnenju zagovornikov legalizacije je za prostitutko optimalen pogoj za »delo« zadovoljiti med 5 do 7 moških strank na dan, ki vaginalno, analno in/ali oralno penetrirajo v žensko. To pomeni najmanj 25 moških na teden. V katerem koli drugem kontekstu bi se to označilo kot kršitev človekovih pravic in ne sprejemljivi pogoji opravljanja službe« (O'Connor in Healy 2006, 12). Abolicionist so prepričani, da »nobena oseba ne more dati pristnega pristanka za vstop v prostitucijo, obstoj prostitucije pa ohranja tretja stran; trgovci in zvodniki, ki brez ali s silo vpeljejo žensko v prostitucijo zato, da lahko iz nje izsilijo njene zaslužke« (Bindman in Doezema 1997, 2.pogl). Zato od vlad zahtevajo »odpravo prostitucije s kaznovanjem tretje strani, ki zasluži na transakciji med prostitutko in njeno stranko /.../ Prostitucija bi poniknila, če bi tretja stran izginila« (Bindman in Doezema 1997, 2.pogl).

Abolicionisti prostitucijo enačijo s prisilno prostitucijo in s trgovino z ljudmi in jo kot takšno poenotijo s pojmom novodobnega suženjstva. In ravno če gre za suženjstvo Bindman vidi razlog več za legitimizacijo prostitucije. Po njegovem mnenju suženjstvu podobne prakse niso naključno povezane s seksualno industrijo.

Seksualna industrija je namreč na obrobju družbe, daleč od zakona in komercialno družbenih norm pravilnega obnašanja, katere določajo mainstream kulturo ter daleč izpred oči tistih, ki vanjo niso vpleteni. Nadalje, delovno silo predstavljajo osebe – ženske in mladoletniki, transseksualci, in homoseksualci – katerih možnosti, da branijo svoje pravice in katerih ekonomske priložnosti so v družbi že omejene, kar je že samo po sebi velik zaviralnik njihovih možnosti, da se uprejo izkoriščanju. Najbolj ranljivi so revni posamezniki, ki so izpostavljeni izkoriščanju v katerikoli industriji (Bindman in Doezama 1997, 2. pogl).

Zato po mnenju Bindmana dejstvo, da so nekateri seksualni delavci podvrženi suženjskim razmeram, še ne more biti osnova trditvam, da so vse osebe, ki so zaposlene v seksualni industriji, v suženjskem razmerju (Bindman in Doezama 1997, 2. pogl).

Pod pogojem, da se prostitucijo obsodi kot obliko nasilja nad ženskami, bi bili po mnenju abolicionistov zakonski rezultati sledeči (O'Connor in Healy 2006, 22):

- (1) zakonodaja in politike bi kriminalizirali stranke, zvodnike in seksualno industrijo ter dekriminalizirale ženske¹³
- (2) zakonodaja, politike in programi, ki bi obravnavali žensko kot žrtev in ne kot kriminalko
- (3) prostitucijo in trgovanje bi se vključilo v zakonodajo, politike in programe
- (4) »ničta tolerance« do prostitucije in trgovanja¹⁴
- (5) v javnosti bi se povečalo zavedanje o nasilju, ki ga doživljajo ženske, izkoriščene v prostituciji
- (6) toleriranje ekskluzivne moške pravice, da kupujejo in seksualno izkoriščajo ženske, bi se zmanjšalo

¹³ V zadnjem desetletju se je pojavila tendenca po kriminalizaciji strank, pionirka je Švedska s t.i. »švedskim modelom«, sledili sta ji še Finska in lansko leto Norveška. Takšne trende kažejo tudi na Danskem, Nizozemskem, v Veliki Britaniji, Luksemburgu in Estoniji (TAMPEP 2009c, 53).

¹⁴ Termin »ničte tolerance« (*zero tolerance*) označuje politike, ki preprečujejo širjenje kriminalnih aktivnosti; pogosto se uporablja ravno za preprečevanje ulične prostitucije, pa tudi za preprečevanje prekupevanja z drogami, uličnega nasilja in nasilja v šolah (Pajnik 2008, 50). V Britaniji so leta 1997 izpeljali »operacijo ničte tolerance«, ki je inkriminirala ulično prostitucijo in »počistila londonske ulice«. V zadnjem desetletju je britanska vlada »sprejela več dokumentov o prostituciji, iz katerih je razvidna namera o zaostrovanju politike ničte tolerance /.../ Takšno politiko opravičujejo z ideologemom očiščenih sosesk in politiko preganjanja tako imenovanega proti-družbenega vedenja (Pajnik 2008, 50). Podobno se dogaja v Franciji, kjer ulično prostitucijo preganjajo v imenu zagotavljanja »miru in varnosti prebivalcev« (Pajnik 2008, 50).

(7) v javnosti bi se povečalo zavedanje o neločljivi povezavi med seksualnim izkoriščanjem otrok in izkoriščanjem odraslih

Posledice takšnih politik bi ženskam v prostituciji prinesle programe, ki bi jim omogočali izhod iz prostitucije in ponudili alternative. Prepoznavanje prostitucije kot oblike nasilja bi tudi samim ženskami v prostituciji omogočalo prepoznavanje prostitucije kot nasilja nad njimi, prav tako bi izginila distinkcija med prisilo in prostovoljnostjo (O'Connor in Healy 2006, 22), kar je paradigma tistih, ki hočejo prostitucijo legalizirati. Po mnenju abolicionistov je glas prostitutk utišán z grožnjami in prepričevanjem, da je njihovo početje seksualna liberalizacija.

Obratno pa bi družbeno sprejetje prostitucije kot oblike legitimnega seksualnega dela oziroma svobodne odločitve po mnenju abolicionistov prineslo naslednje negativne rezultate (O'Connor in Healy 2006, 23):

- (1) zakonodaje in politike, ki bi legalizirale, regulirale ali dekriminalizirale seksualno industrijo in jo tako spremenile v nekaj sprejemljivega
- (2) čaščenje prostitucije kot poklicne odločitve posamezne ženske in hkratno zanikanje ženske kot žrtve
- (3) prostitucija in trgovanje bi bila v zakonodaji in politikah jasno ločena
- (4) zakonska, družbena in etična normalizacija seksualne industrije in njen skokovit porast
- (5) povečala bi se družbena sprejemljivost, da ima moški pravico do kupovanja deklet in žensk in zanikanje o škodljivosti le-tega za slednje
- (6) moške, ki plačujejo za seks, se prepozna kot odjemalce in ne izkoriščevalce, njihovo število in zahteve bi se povečale, ženske bi bile primorane zadovoljevati povečano povpraševanje ter vedno bolj perverzne zahteve kupcev
- (7) med seksualnim izkoriščanjem otrok in odraslih bi prihajalo do napačnih razlikovanj, otroška prostitucija bi narasla

Nadalje med ostrimi nasprotniki prostitucije velja prepričanje, da bi se ob legalizaciji prostitucije programi, ki ponujajo izhod iz prostitucije, smatrali kot nepotrebni¹⁵. K izhodu iz tega poklica prav tako ne pripomore izboljševanje delovnih pogojev, prioriteta legalizacije pa je zgolj zmanjševanje možnosti okužb z virusom HIV in Aidsom ter SPB

¹⁵ Ob tem je zanimivo, da ravno v Veliki Britaniji, ki je po svoji politiki precej blizu abolicionistom, raziskovalci prostitucije opozarjajo na pomanjkanje programov, ki bi vpletenim v prostitucijo ponujali

(O'Connor in Healy 2006, 23). »Države kot regulatorja ne zanima zdravstveno in socialno stanje ženske v prostituciji, saj je realnost izkoriščanja ženske izpodrinjena s konceptoma »prostovoljne izbire« in »seksualnega dela« /.../ Od seksualne industrije ima država dobiček« (O'Connor in Healy 2006, 5).

Ob takih pogojih bi ženske težje prijavile nasilje in seksualno izkoriščanje, saj bi bilo le-to sprejeto kot sestavni del poklica (O'Connor in Healy 2006, 23). Pa vendar tega ne morejo storiti niti v primeru, ko je njihovo delo kriminalizirano, saj nimajo zakonske podlage za pritožbo nasilnega ravnanja nad njimi, poleg tega pa so same kršiteljice zakona. »Zahtevamo pravico, da lahko prijavimo dejanja zlorabe, ne da bi bili pri tem sami preganjani« (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 3) odgovarjajo prostitutke. Ali kot pravijo aktivistke Mednarodnega kolektiva prostitutk (*International Prostitutes Collective*), da jim življenje predstavlja stalne aretacije in kazni, migrantke pa se srečujejo s problemi deportacij.

Kritiki abolicionizma poudarjajo, da se s postavljanjem ženske v prostituciji v vlogo žrtve ohranja izolacija prostitucije od drugih stanj neenakosti in izkoriščanja ter se jo tako predstavlja kot edinstven družbeni pojav. Osredotočenost na argument žrtve in stigmatizacije zanika proaktivno vlogo ženske tako v prostituciji kot v družbi nasploh, poleg tega pa onemogoča, da bi ženske same izkušale, eksperimentirale in poimenovala lastno seksualnost (Pajnik 2008, 49).

Zagovornice in zagovorniki pravic žensk v prostituciji kot seksualnih delavk poudarjajo, da perspektivi žrtev/rešitelj umanjka glas posameznice, tudi kot ne-nujno-žrtve /.../ na očitke, da se nekatere ženske v prostituciji ne vidijo kot žrtve, abolicionisti (Mouvement du Nid) odgovarjajo, da so zavedene in da so takšne izjave bodisi posledica pritiska zvodnikov¹⁶, bodisi psihološke motnje. S tega stališča prostovoljni elementi v prostituciji niso mogoči (Pajnik 2008, 49).

»Politično dejavne prostitutke so nad tem ogorčene, enako pa tudi nad pogledom, da je njihov poklic nujno ponižujoč in nikdar svobodno izbran ter da so njihovo delo in življenje le primeri družbene patološkosti« (Primorac 2002, 136). Abolicionisti ne

alternativne rešitve in sisteme pomoči.

¹⁶ »Ženske v prostituciji so tiho zaradi številnih razlogov. Redko dobijo priložnost, da bi povedale, kako v resnici živijo, saj bi se s tem vmešavale v poslovanje seksualne industrije. Molč večine v prostituciji je rezultat ustrahovanja, terorja, socialne izključenosti in sramu« (Farley 2004, 1117). Njihovo tišino, ki spominja na tišino premagane ženske, se po mnenju Farley napačno interpretira kot pristanek na prostitucijo. Zato so feministke iz vrst abolicionistov prepričane, da zagovarjajo te molčeče glasove.

sprejemajo glasu prostitutk, kar kaže na predpostavko, da posameznik sam ni kompetenten za odločanje o lastni dobrobiti, temveč ve nekdo drug bolje, kaj je dobro zanj, kar mu daje pravico vmešavanja v njegovo življenje, pa čeprav to pomeni delovati proti posameznikovi popolnoma prostovoljni izbiri. Po mnenju Primoraca je »tak paternalizem v bistvenem nasprotju s posameznikovo svobodo in nihče, ki jemlje svobodo resno, ga ne more sprejeti« (Primorac 2002, 119). Abolicionistični pristop se zavzema za odpravo prostitucije, kar je v nasprotju s prizadevanji, da bi se izboljšali delovni pogoji in socialno varstvo prostitutk (Pajnik 2008, 49).

Abolicionistične predstave o prostituciji so prisotne v večini Konvencij Združenih narodov (ZN) in Evropske Unije (EU), kar je med drugim razvidno iz definicije seksualne industrije pri Komisiji za ženske pravice in enake možnost pri Evropskem parlamentu (EP). Ta jo označuje kot izkoriščanje predvsem ženskih in otroških teles z namenom dobička. Oglaševanje v seksualni industriji komercializira žensko telo kot potrošno robo dostopno vsakomur in večja neenakost med spoloma (Eriksson 2004, 7).

3.2 *Prostitucija kot oblika seksualnega dela*

V času ponovnega vznika abolicionizma, v začetku 70. let 20. stoletja, se pojavijo gibanja za samoorganizacijo prostitutk, ne samo v ZDA in Zahodni Evropi, temveč tudi v Latinski Ameriki in Aziji, ki radikalizirajo nasprotno utemeljevanje prostitucije kot abolicionisti (Pajnik 2008, 8). Prostitucija dobi oznako seksualnega dela¹⁷, ženske in moški, ki se z njo ukvarjajo, pa so seksualne delavke in delavci. »Izostrijo tudi doktrino samoodločanja in prostovoljnosti v prostituciji in poudarijo, da abolicionistična politika slabša položaj seksualnih delavk in delavcev, katerih ekonomski in socialni položaj se lahko izboljša le s priznanjem pravic, ki izhajajo iz prostitucije kot legitimnega dela« (Pajnik 2008, 8). »Definiranje prostitucije kot oblike seksualnega dela je prvi predpogoj, da bi lahko seksualne delavke in delavci začeli popolnoma uživati svoje človekove in delavske pravice« (Bindman in Doezema 1997, 2.pogl.).

¹⁷ »Termin seksualno delo se je uveljavil v 70. letih prejšnjega stoletja za poimenovanje komercialnih spolnih storitev, predstav ali produktov v zameno za materialno zamenjavo. V pojem komercialnega seksa se tako umešča tudi druge seksualne usluge kot so seks-showi, nastopanje v pornografskih filmih in drugi seksualni nadomestki, kar je po mnenju hrvaškega filozofa Primoraca preširoka definicija, saj »za razliko od naštetega samo prostitucija zagotavlja neposreden seksualni odnos /.../ Ne glede na to, ali je v storitev vključen kompleten seksualni odnos ali ne, nudi klientu seksualno zadovoljstvo z neko vrsto neposrednega telesnega stika« (Primorac 2002, 113).

V skupnem manifestu, ki ga je na Evropski konferenci o seksualnem delu, človekovih pravicah, delu in migracijah v Bruslju leta 2005 podpisalo 120 prostitutk iz 26 držav so zajete skupne zahteve zaposlenih v prostituciji. V njem so med drugim zapisali, da njihovo delo ne bi smelo biti kriminalizirano, saj »živimo v družbi storitev in seksualno delo je eno izmed njih in je lahko naprodaj kot vsaka druga storitev«. Nadalje nasprotujejo, da so njihove človeške in državljske pravice podvržene »religioznim in moralnim determinantom, ki vplivajo na politične odločitve. Vsak človek ima pravico do lastnega prepričanja in želimo si živeti v družbi, kjer nam naše družbene pravice ne bodo kratene. Obsojamo hipokrizijo v družbi, kjer se naše storitve odjema, naš poklic in delo pa ostajata nezakonita« (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1).

Kriminalizacija prostitutk, njihovih partnerjev, strank, menedžerjev ali drugih oseb, povezanih s prostitucijo, zanika seksualnim delavcem enako zakonsko zaščito kot ostalim državljanom, zato nasprotujejo kriminalizaciji (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1). Prav tako je nedopustno vmešavanje politike v družino in partnerske odnose, pravijo prostitutke v manifestu. To, da se prostitutkin partner obravnava kot njen zvodnik, namiguje, da v življenju prostitutke ni prostora za ljubezen, da je ni vredna, in da je v izkoriščevalskem odnosu. Da je prostitutka nesposobna biti dobra mati, je prav tako neutemeljeno, saj imajo nekatere boljše dohodke in več časa za svoje otroke kot nekatere polno zaposlene ženske. Poleg tega se marsikatera prostitutka boji podati pritožbo zoper nasilnega partnerja v strahu, da bi ji socialne službe odvzele otroka že samo na podlagi dejstva, da se preživlja s prostitucijo (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 4).

Prostitutke opozarjajo na diskriminacijo, ki jo doživljajo s strani policije in drugih javnih organov. Ti namreč, kot navajajo prostitutke, nad njimi izkoriščajo svojo avtoriteto in moč. »Ponujanje seksualne storitve še ne pomeni vabila do kakršnegakoli nasilja« (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1). Sodišča bi morala kazniva dejanja proti prostitutkam in njihova pričanja vzeti resno, saj tudi za njih velja, do so nedolžne, dokler se ne dokaže drugače. Obrekovanje seksualnih delavk povečuje diskriminacijo in sovražnost, zato zahtevajo, da se jih zaščiti s protidiskriminacijskim zakonom (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1).

Seksualne delavke poudarjajo pravico do svojega telesa ob tem, da je seksualno delo definirano kot sporazumni seks. V nasprotnem primeru ne gre več za seksualno delo,

temveč seksualno nasilje ali suženjstvo. Poudarjajo, da imajo pravico, da »uporabljajo svoje telo na načine, ki za njih niso škodljivi, kar vključuje pravico do sporazumnega seksa ne glede na spol ali etično pripadnost partnerja in ne glede na to, ali gre pri tem odnosu za plačilo ali ne« (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1). Priznavajo, da se zlorabe v prostituciji dogajajo, a je to ne določa. Poenostavljeno enačenje prostitucije z nasiljem zanika raznovrstnost prostitucije in izkušenj z njo, prostitutke pa postavlja v položaj nemočnih žrtev, kar »spodkopava našo avtonomijo in možnost samoodločanja« (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 2).

V manifestu zahtevajo pravico, da se njihov glas sliši in upošteva ter da sodelujejo pri sprejemanju politik, ki vplivajo na njihovo delo in življenja. Obsojajo tiste, ki mislijo, da niso sposobne artikulirati, kaj mislijo. Zahtevajo tudi pravico do združevanja v smislu tvorjenja sindikatov, javnih demonstracij ali ustvarjanju poslovnih partnerstev (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 2). Stigmatizacija, ki jo doživljajo, jih sili, da skrivajo, s čim se preživljajo, kar v njih samih povzroča manjvrednostni kompleks. To kar počnejo, namreč ne predstavlja njihove celostne osebnostne identitete. Poudarjajo, da niso zgolj žrtve, ki jim je potrebno pomagati, zločinke, ki jih je potrebno aretirati ali bolne osebe, ki jih je potrebno zdraviti. So ženske kot vse druge, ki lahko in hočejo prispevati k družbi (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 3-4).

Na spletnih straneh *International Prostitutes Collective* je med drugim zapisano, da se že več kot 26 let zavzemajo za dekriminalizacijo¹⁸, ki jo razumejo kot abolicijo zakonov o prostituciji, s katerimi so one in njihove družine kriminalizirane. V združenjih prostitutk ni pretiranega navdušenja nad legalizacijo. Regularne politike, ki jih države izvajajo pod krinko legalizacije v resnici le institucionalizirajo seksualno delo, prostitutke ostajajo izolirane, država pa postane največji zvodnik. Prostitutke se ne zavzemajo za delo v tolerančnih conah. Te ne pripomorejo k manjši stigmatizaciji in so za prostitutke pogosto še nevarnejše.

¹⁸ Po mnenju *International Prostitutes Collective* je model dekriminalizacije, ki ga je vpeljala Nova Zelandija zgleden primer dobre zakonodaje za prostitutke, zato apelirajo na britansko vlado, da razmisli o podobni zakonodaji.

Aktivistke pri *International Prostitutes Collective* se zavedajo, da je njihovo delo pogosto izhod iz slabega socialnega in ekonomskega položaja. Opozarjajo na brezizhodnost iz svojega položaja, v katerem so pod stalnim pritiskom morebitne aretacije, ki ji sledi kazen, v primeru ilegalnega bivanja celo deportacija. Prostitutke sprašujejo zakonodajalce, kako naj zaslužijo dovolj, če stalno prejemajo kazni za svoje delo in kako si lahko s policijskimi kartotekami najdejo drugo službo. Britanski kolektiv prostitutk vidi pomemben ključ do sprememb v samoorganizaciji prostitutk in njihovega delovnega prostora. Več žensk, ki bi delale v enem skupnem prostoru, bi si lahko nudilo večjo stopnjo zaščite in neodvisnosti od tretjih udeležencev. Kot opozarja Stephens, so prostitutke s prepovedjo delovanja prvovrstna tarča kriminalnih združb in posiljevalcev, ki vedo, da delujejo same v stanovanju in da imajo svoje dnevne zaslužke pri sebi (Stephens 2008).

V slovenskem prostoru je ravno na tak način organizirana večina prostitucije. V primerih t.i. stanovanjske prostitucije, ki je v Sloveniji najbolj pogosta oblika prostitucije, se dejavnost opravlja v ponavadi najetem stanovanju, kjer v določenem trenutku operirata najmanj dve ženski. Je pa primerov, kjer bi šlo za popolno samoorganizacijo vedno manj in je prisotnost zvodnika ali zvodnice, kar v Sloveniji ni tako redko, navadno nuja zaradi lažje organiziranosti in večje varnosti. Dejansko se v nekaterih primerih zvodništvo kaže kot pozitivna stvar, saj se s podobnimi nevarnostmi kot prostitutke v Britaniji srečujejo tudi slovenske prostitutke. Kot je ena od njih zaupala Modicu, bi bile v zameno za osebno varnost pripravljene tudi na legalizacijo in plačevanje davkov.

Nekatere med nami dnevno zaslužimo po petdeset, sto tisoč tolarjev, kar je sorazmerno veliko denarja, več kot dovolj, da postanemo tarča roparjev, izsiljevalcev in kriminalcev. Zato nujno potrebujemo neke vrste zaščito, omislimo si varnostnika, ki je hkrati naš šofer, menedžer in oseba za stike s strankami. Vendar pa ga v skladu s sedanjo zakonodajo ne smemo imeti, saj bi ga po hitrem postopku obtožili in obsodili zvodništva (Modic 2004).

Zagovorniki prostitucije kot seksualnega dela niso vsi v istem feminističnem okviru. Radikalni liberalci povzdigujejo možnost seksualnih različic in svobodo izbire¹⁹ (Bell v Outshoorn 2005, 146) za razliko od drugih, ki kljub analiziranju prostitucije z vidika (seksualnega) storitvenega dela, še vedno ostajajo feministično kritični s tem, ko

¹⁹ Nekatera feministična gibanja in teorije so z demistifikacijo mitov liberalizma o prostituciji kot o zločinu brez žrtve in prostitutkah kot seksualno osvobojenih ženskah premaknila obravnavo v kontekst spolnih razlik in diskriminacije glede na spol (Pajnik 2008, 46).

umeščajo prostitucijo v kontekst neenakopravnega odnosa seksualno ekonomske izmenjave (Outshoorn 2005, 146).

Kot opozarja Outshoorn, je problem z zagovarjanjem prostitucije kot oblike seksualnega dela v tem, da je pogosto težko potegniti jasno mejo med prostovoljno odločitvijo posameznika in prisilo spričo okoliščin (Outshoorn 2005, 145). K temu je potrebno dodati, da argument o racionalnosti odločitve za prostitucijo odpravlja apriorno viktimizacijo ter posameznico prepozna kot akterko in je ne pasivizira v pripisani vlogi žrtve, s tem pa dopušča možnost prostitucije kot emancipatorične dejavnosti (kar je ena od interpretacij v sodobnih razpravah o seksualnem delu). Tako izbira posameznice postane oblika aktivnega državljanstva. Problem te interpretacije je, da poenostavljeno razlaga prostitucijo kot individualno in prostovoljno izbiro, zanemarja pa kompleksne družbenoekonomske okoliščine in neenakost spolov (Pajnik 2008, 18).

V izpolnjevanju zahtev povpraševanja odigra migrantska prostitucija pomembno vlogo, česar bi se morale vlade zavedati in migrantom omogočiti temeljne človekove, delavske in državljanske svoboščine (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1).

3.3 *Tanke meje: prostovoljnost/prisila; migracije/trgovina*

Bindman definira prostitucijo kot:

Pogajanje o in izvedba spolnega občevanja v zameno za plačilo, in sicer: (1) z ali brez posredovanja tretje strani; (2) kjer so seksualne storitve oglaševane oziroma je mesto njihovega dostopa splošno prepoznano in poznano; (3) cene storitev določa povpraševanje in ponudba. Ob tem je poudarek na pogajanju, kar pomeni, da se seksualna delavka ali delavec sama odločita, ali želita sprejeti določeno stranko ali ne. V nasprotnem primeru govorimo o prisili (Bindman in Doezema 1997, 2.pogl.).

Razprave o mejah med prostovoljno odločitvijo posameznice/ka, da ponudi svoje seksualne storitve v zameno za materialno korist ali prisiljenostjo v takšna dejanja, so morda tiste, ki prostitucijo še najbolj postavljajo izven polja funkcionalnosti, kjer je ta opredeljena skozi spekter moške oblasti in funkcionalno postavljena na mesto zadovoljevanja moške nenasitne seksualnosti, v polje družbeno ekonomskih in razrednih neenakosti ter spolne diskriminacije, v zadnjem času pa tudi v polje asimetrije kapitalskega dobička in globalizacije.

V kolikšni meri lahko sploh govorimo o prostovoljni odločitvi, kadar se ženska za to odloči, ker se ji to pokaže kot edina alternativa za zaslužek. Zanimiva je recimo izjava intervjuvanke v raziskavi, ki jo je s sodelavci opravila Pajnik, da se »zavzema za legalizacijo prostovoljne prostitucije, hkrati pa svoj lasten položaj »prostovoljnosti« vidi kot pomanjkanje drugih možnosti, neka druga pojmuje prostovoljnost kot osebno željo po večjem zaslužku« (Pajnik 2008, 13).

Možnost prostovoljne odločitve zavračajo abolicionisti. Vsaka ženska je v to prisiljena, bodisi da gre za dejansko fizično ali psihično prisilo, bodisi za prisilo iz ekonomsko socialnih okoliščin. »Ženske in dekleta so prikazana kot da so se aktivno odločile za seksualno delo kot obliko legitimnega dela. V resnici že samo dejanje prostituiranja pomeni seksualno izkoriščanje, ne glede na domnevno ali dejansko stopnjo moči, kontrole in varnosti, ki jo ženska lahko izvaja v različnih situacijah v svojem življenju, saj ji je ta odvzeta« (O'Connor in Healy 2006, 5). Profesorica za ženske študije in medicinsko etiko na ameriški univerzi Massachusetts ter vidna članica CATW Janice G. Raymond primerja prostovoljno odločitev za vstop v prostitucijo z odvisnostjo od trdih drog. »Nedvomno obstaja majhno število žensk, ki pravijo, da so se same odločile za prostitucijo, še posebno v javnem diskurzu, ki ga ustvarja seksualna industrija. Enako si nekateri ljudje izberejo, da uporabljajo trde droge, kot na primer heroin, pa vendar družba takšno izbiro obravnava kot njim škodljivo in nihče se ne trudi, da bi se uporaba heroina legalizirala« (Raymond 2003). Razlikovanje med prostovoljno odločitvijo in prisilo je po mnenju Donne M. Hughes dualizem, ki ga ustvarja ideja legalizacije oziroma reglementacije, kar za Hughesovo legalizacija dejansko je. Razlikovanje med pojmom prisile in prostovoljnosti je zanimivo le za akademske debate, medtem ko ženske, ujete v kremplje zvodnika, nimajo časa razmišljati o svoji prisili ali svobodni odločitvi. V svoji raziskavi je Hughesova prišla tudi do zaključka, da moški kot stranke sploh ne prepoznajo razlike med žensko, ki mu storitve nudi na prostovoljni bazi in tisto, ki je pod prisilo (Hughes 1999).

V manifestu združenja proti trgovanju z ljudmi CATW iz leta 2005 je zapisano, da je prostitucija nasilje nad ženskami in seksualno izkoriščanje, kršenje človekovih pravic in izraz hude neenakosti med spoloma. Po mnenju združenja se ženske ne odločijo za prostitucijo, temveč jih v to silijo revščina, izkušnja spolne zlorabe, zvodniki in povpraševanje strank (Pajnik 2008, 48). »Preživele v prostituciji in trgovini z ljudmi so v manifestu zapisale, da prostitucija ni seksualno delo, trgovanje za namene seksualnega

izkoriščanja pa ni migracija za seksualno delo« (Pajnik 2008, 49).

Razcep med obema perspektivama odseva tudi različna pogleda na migracije in trgovanje. »Skozi razlago spolne dominacije je preprodaja (tihotapljenje) migrantk vedno proti njihovi volji; že po definiciji so žrtve trgovanja. Povzroča ga prostitucija, zato je najboljši način boja proti njemu popolna prepoved prostitucije. S tega stališča legalizacija povzroča povečano povpraševanje in posledično vodi v porast trgovanja z ženskami« (Outshoorn 2005, 146).

Gledano s stališča zagovornikov prostitucije kot seksualnega dela so neizpodbitno ženske lahko žrtve trgovanja, kar pa avtomatično ne pomeni, da so vse ženske, ki nezakonito prestopijo mejo, žrtve prisilne prostitucije. Mnogo žensk migrira z jasnim namenom dela v seksualni industriji, ki jim omogoča preživetje²⁰.

S tega vidika se kot vzročni faktor prostitucije pokaže neenakomerna porazdelitev materialnega bogastva na globalni lestvici /.../ Večkrat se trgovanje meša s tihotapljenjem ljudi, ki omogoča ljudem brez dokumentov prečkanje meje oz. migracijo, z namenom da si služijo denar v boljših pogojih kot doma. In med temi pretihotapljenimi ljudmi so tudi ženske, ki imajo namen dela v seksualni industriji (Outshoorn 2005, 147).

Proti trgovanju se lahko najbolje borimo tako, da se jasno loči trgovanje od prostitucije kot poseben kazenski prekršek. Nепrestano osredotočanje na ženske in dekleta kot žrtve poustvarja represijo glede na spol, saj vodi v politike omejene mobilnost za ženske (v javnosti so se že pojavljale ideje, da se ženskam odsvetuje samostojna potovanja). Ločevanje trgovanja od prostitucije pomeni tudi osvetlitev dejstva, da so žrtve trgovanja tudi dečki in moški; boj proti trgovanju torej potrebuje nadržane zakonske okvire (Outshoorn 2005, 147).

Potrebe po seksualnih delavkah in delavcih so v zadnjih dveh desetletjih bliskovito narasle. Ponudbo se tako dopolnjuje s prisilno prostitucijo in z migrantkami. S konstantnim naraščanjem migrantske populacije v prostituciji ima ta pojav močan vpliv na sprejemanje zakonodaje, ki se dotika prostitucije. »Razlogi, ki silijo nedokumentirane migrantke in migrante v prostitucijo danes, so popolnoma enaki kot v

²⁰ Ženske, ki pridejo na delo v Slovenijo, v večini vedno, kaj bodo počele za plačilo. Veliko Ukrajink se recimo stalno vrača iz Slovenije nazaj domov in potem spet na delo v Slovenijo ali v katero drugo državo EU. Ko ženske zaprosijo za delovno dovoljenje v nočnem klubu, je dokaj jasno, kaj bodo počele. Tudi v društvu Ključ priznavajo, da »nekatero tudi vnaprej vedo, kaj bodo morale početi, vendar pa ne vedo, v kakšnih okoliščinah, pod kakšnimi pritiski in za kakšno plačilo« (Šori 2005a, 68).

preteklosti. Dejstva, ki primorajo ženske v tvegano nezakonito imigracijo so: naraščajoča ekonomska nesigurnost, visoka nezaposlenost in revščina, omejene možnosti legalnega migriranja ter nenazadnje izvajanje tradicionalnih diskriminacijskih praks proti ženskam« (O'Connor in Healy 2006, 6).

Po mnenju abolicionistov je reševanje problemov feminizacije revščine in z njo povezane migracije v prepoznavanju povezanosti²¹ med prostitucijo in trgovanjem in prostitucijo kot nasiljem nad ženskami. »Zato je pomembno vplivati na politično voljo vlad v ustvarjanju politik in mehanizmov preprečevanja trgovanja z ljudmi in seksualnega izkoriščanja« (O'Connor in Healy 2006, 12). Britanska feministična aktivistka Julie Bindel navaja, da najmanj 70 odstotkov žensk, zaposlenih v bordelih v Britaniji prihaja iz Afrike, Azije in vzhodne Evrope, kjer uporabi izraz preprodane, kar ponovno kaže na abolicionistično enačenje trgovanja z ženskami ter migracij. »Naraščajoča seksualna industrija pa, ob pomanjkanju vmešavanja policije in države, daje zeleno luč vsem trgovcem z ljudmi, ki v takšnem gostoljubnem okolju vidijo dobro priložnost za visoke zaslužke« (Bindel 2008).

Nasprotnega mnenja pa je aktivistka za pravice seksualnih delavcev pri Internacionalnem združenju seksualnih delavcev (*International Union of Sex Workers*) Catherine Stephens. Problem trgovanja se lahko najbolj učinkovito rešuje s poročanjem o možnih žrtvah organom pregona, kar lahko najbolj zanesljivo storijo ravno potencialne stranke. Nemogoče se je zanašati zgolj na policijske racije. Kot primer navede akcijo britanske policije, v kateri so ob pregledu 515 poslopji našli 88 žrtev trgovine za seksualne namene. Za razliko od akcije, ki so jo izpeljali na podlagi namigov strank seksualnih delavk s katero so razdrli 10 kriminalnih združb in iz prisilne prostitucije osvobodili 100 žensk (Stephens 2008).

²¹ Do povezovanja obeh pojavov je prišlo z industrializacijo in urbanizacijo v Evropi in Severni Ameriki 19. stoletja. Neenakomerna porazdelitev dobrin in bogastva je privedla do množičnih migracij, kjer so se prvič bolj svobodno začele gibati tudi ženske. To pa je bil odličen poligon za zahteve feministk po opustitvi državno reguliranih bordelov in prostitucije sploh. Po široko razširjenemu preobratu v javnosti glede trgovine z belim blagom – rekrutacije belih žensk v seksualno suženjstvo konec 80. let 19. stoletja – je postalo trgovanje z ženskami izobčeno z mednarodnim zakonom leta 1904. Trgovanje z žensko je pomenil prestop državne meje z namenom prostitucije, kar je bilo vpeljano v večino nacionalnih zakonodaj. Vrhunec tega trenda je bila Konvencija Združenih narodov o zatiranju trgovine z ljudmi iz leta 1949, ki poziva vse države k zatiranju ne le trgovanja, temveč tudi prostitucije, ne glede na to, ali je vpletena ženska morda v prostitucijo privolila. Konvencija je s tem postavila standarde za naslednja desetletja, čeprav je zaradi abolicionističnih pogledov veliko držav ni ratificiralo. Trgovanje z ljudmi je počasi bledelo iz agende javnih razprav, med tem ko se je pozornost na prostitucijo povečala in je postala ena od večjih političnih vprašanj (Outshoorn 2005, 142).

Problemi žrtve prisilne prostitucije se nadaljujejo tudi ko jim (če jim sploh) uspe pobegniti iz rok kriminalne združbe oziroma »lastnika«. V večini primerov jih zakon obravnava kot nelegalne migrante. S poudarjanjem povezave trgovanja in prostitucije ter abolicionističnim pristopom, ki enači trgovanje in migracije, se vlade pravzaprav elegantno izognejo problemom migrantov.

Nasprotujoča si mnenja o povezanosti prostitucije in trgovine z ljudmi povzročajo vroče debate v EU in ZN glede mehanizmov preprečevanja trgovine. Vsem sprejetim politikam pa je skupno vsaj to, da so kazni za trgovanje z ljudmi vedno višje. Slaba plat medalje, kot opozarja Outshoorn, pa je, da so zaradi vedno strožjih politik migrantske prostitutke posledično vedno v slabšem položaju kot del nezakonitih migracij (povezanih s trgovino z ljudmi). Ženska gibanja, ki se borijo za pravice žensk, bi morala trezno presoditi realnost mednarodnih migracij in ponovno razmisliti o smiselnosti povezovanja trgovine z ljudmi s prostitucijo (Outshoorn 2005, 153).

Izpostavila bi še eno dejstvo, zakaj je pomembno, da se države ob reševanju problemov prostitucije ukvarjajo in se zavedajo realnosti migrantske prostitucije. V primerih zakonodaje, kjer se za migrantke položaj ne izboljša, so prisiljene delovati ilegalno in v nevarnejšem okolju, s tem pa so bolj izpostavljene okužbam in nalezljivim boleznim, drogam, nasilju itd. V takšnih razmerah razne organizacije in ulični socialni delavci težko dostopajo do te populacije. V Grčiji je mnogo migrantk iz Etiopije, Eritreje, Nigerije in Gane, ki veljajo za države z močno stopnjo okuženosti s HIV virusom. Te so prisiljene delovati ilegalno in so brez dostopa do medicinske oskrbe. Pogosto se iz Grčije premaknejo dalje v Italijo in Španijo (TAMPEP 2007, 48). Tako se še toliko bolj alarmantno kaže nujnost brezplačne in anonimne zdravstvene oskrbe. Nenazadnje je tudi v interesu samih žensk, vpetih v prostitucijo, da ohranjajo svoje zdravje, kar je želja vsakega posameznika.

Mednarodna evropska mreža TAMPEP, ki se že od leta 1993 aktivno udeležuje na področju migrantske prostitucije, HIV in Aids preventive in pomoči ranljivim skupinam v prostituciji, in za katero bi se lahko reklo, da ima trezno sliko o realni situaciji na področju tako prostovoljne (migrantske) kot prisilne prostitucije, zagovarja priznavanje prostitucije kot seksualno delo in poudarja ločnico med seksualnim delom in prisilno prostitucijo, ki je posledica trgovine z ljudmi.

Enačenje migrantske prostitucije s prisilno oziroma s trgovino je močno prisotno tudi v Sloveniji, kjer velja klasični stereotip slovenske prostitutke kot ženske, ki je prišla z vzhoda (Ukrajine, Rusije, Moldavije) in pod prisilo dela v nočnih lokalih. Ob tem se zanemari dejstvo, da se mnoge zavestno odločijo za takšno migracijo v želji izboljšanja ekonomske situacije in tudi vedo, da bodo postale del seksualne ponudbe. V javnosti pa so prikazane kot naivne ženske, ki so zavedene v prostitucijo s strani organiziranega kriminala.

4 DRŽAVNI PATERNALIZEM

»Na osnovi teoretskih diskusij med nasprotnimi videnji razlogov za obstoj prostitucije se postavlja vprašanje, kaj z njo narediti; jo prepovedati ali na nek način regulirati in jo ob tem priznati za legitimno seksualno delo, ki se po ničemer ne razlikuje od ostalih oblik dela? So res vse tujke žrtve trgovanja z ljudmi v seksualne namene ali gre za prostitucijo, povezano z migracijami?« (Outshoorn 2005, 142). Na podlagi teh premis se je potrebno vprašati, kakšna naj bo zakonodaja na tem področju, da bo v najboljšem omogočala človekove pravice oseb, ki se prostituirajo – tako zakonito kot nezakonito – in preprečevala prisilno prostitucijo, ki je kompleksno prepletena s trgovanjem z ljudmi in z nezakonitimi prestopi državnih mej.

Kot sem omenila že v drugem naslovu diplomske naloge, so bile obvezne registracije prostitutk prve politike zakonskega reguliranja prostitucije vpeljane že v starem Rimu. Reglementacija ali regularizem²² je tako najstarejši zakonski model urejanja pojava prostitucije. V ta model se šteje tudi že prej omenjeni sistem mestnih javnih hiš, ki ga je kot prvi zakonodajalec uvedel Solon 600 let p.n.št.. Prav on je tudi uvedel obdavčitev prostitutk (Popov 2008a, 111). Model regulacije v prvo vrsto postavlja vprašanje vzpostavljanja javnega reda. Da se o prostituciji začne govoriti z vidika moralnosti, pa sta kriva dva faktorja: izbruh gonoreje in sifilisa (1450-1520), ki zajameta celo staro celino in doba reformacije. Reformisti, ki v rimskokatoliški cerkvi že tako vidijo le »seksualni razvrat«, epidemiji hitro razglasijo kot kazen za grešno seksualno življenje, torej nemoralno početje (Popov 2008a, 112). Skozi celotno zgodovino prostitucija doživlja obdobja preganjanja, razcveta ali tolerance.

²² Dejansko gre za enakovredna izraza. Reglementacija izhaja iz glagola reglementirati in pomeni urejati (s predpisi, zakoni), medtem ko regularizem (regulacija) predstavlja usklajevanje in izvira iz glagola regulirati, kar pomeni uravnavati, usklajevati (SSKJ).

V 18. stoletju v evropskih mestih ponovno zacvetijo bordeli, kjer lahko svojo dejavnost zakonito opravljajo le registrirane prostitutke. V tem času so pogosti tudi obvezni zdravniški pregledi. Takšna politika razločevanja med bordeli z registriranimi prostitutkami in neregistrirano ulično prostitucijo privede do potiskanja določenega dela prostitucije na rob družbe in izven polja vidnega, kar je še danes ena glavnih problematik prostitucije. V tem obdobju je bilo v vseh večjih evropskih mestih neregistriranih prostitutk tudi desetkrat več kot registriranih. Postopki registracije so prostitutke stigmatizirali in tudi v primeru, da je posameznica prenehala s prostitucijo, je bil izpis iz registra skoraj nemogoč. Registracija pomeni dokončni pečat, da posameznik opravlja v družbi zelo stigmatizirano dejavnost. Že kot so dejali stari Rimljani: »Enkrat prostitutka, zmeraj prostitutka« (Scott 1969, 68). Danes naj bi neobvezno registracijo prinašala legalizacija prostitucije, ki s tem prostitutkam/prostitutom omogoča, da jim iz tega naslova pritečejo socialne in zdravstvene bonitete, prav tako pa jih zaveže k plačevanju davka na dohodek. Tu se kaže dvojna morala: prostitucija kot »nujno zlo«, anomalija civiliziranega človeka, ki pa se jo lahko dobro finančno izkoristi za polnjenje državne blagajne; sama pa še naprej ostaja marginaliziran in stigmatiziran družbeni pojav.

Domnevno varstveni mehanizmi so s predpisi potiskali na rob žensko delo in izključevali ženske iz dela na podlagi utemeljevanja, da je naravna ženska vloga tista v družini. »Z izključevanjem žensk iz dela (vendar ne iz prostitucije) je varstvena zakonodaja privilegirala pogodbeno vlogo moškega in legitimizirala moškega kot skrbnika družine« (Pajnik 2008, 31). Varstveni zakon o nalezljivih boleznih je tudi okrepil samovoljo strank: »moški so lahko na podlagi zakona poizvedovali o prostitutkah, jih prijavili policiji, ki je odrejala restriktivne ukrepe, ženske pošiljala v prevzgojne zavode, jih s silo pošiljala k zdravniškemu pregledom in v hospitalizacijo«. S tem se je povečala odvisnost žensk v prostituciji od moških strank in od represivnih državnih politik, prostitutke pa so izgubljale moč pri določanju pogojev dela (Pajnik 2008, 31). Obvezni zdravniški pregledi, ki označijo žensko prostitutko kot kužno, jo dodatno stigmatizirajo in zmanjšajo njeno moč odločanja v času, ko si ženske prvič v toku zgodovine izborijo določene svoboščine pri odločanju o lastni usodi, čeprav na nezavidljivih temeljih, na zakonu preživetja. Prostitutka mora biti zdravstveno neoporečna zato, da ne bo okužila moške stranke. Za to bo skrbel moški, ki ji bo priskrbel tudi stranke in si z njenim »umazaniam« delom prislužil denar.

Iz prvih ženskih gibanj, ki odločno nasprotujejo pogosto grobim zdravniškim pregledom prostitutk, izhaja abolicionistični model zakonodaje. Abolicionisti prvi premaknejo moralno krivdo od prostitutke na družbo kot celoto in na moškega kot stranko, za reševanje problematike prostitucije pa zadolžijo državo. Abolicionistom je uspelo, da so se pred prvo svetovno vojno bordeli po evropskih mestih postopoma zaprli. Z zapiranjem bordelov in čiščenjem ulic konec 19. in v začetku 20. stoletja, je »zakonsko urejanje prostitucije reproduciralo predstave o prostitutkah kot nezaželenem družbenem razredu« (Pajnik 2008, 34). Bordele je zamenjalo zvodništvo pod nadzorom moških, prostitutke pa so ekonomsko v vedno večji odvisnosti od zvodnikov. Prostitucija se tako potaplja v svet podzemlja in postaja nevidna (Pajnik 2008, 34).

Po drugi svetovni vojni bordeli počasi ponovno odpirajo svoja vrata, a kot opozarja Popov, ti niso več v lasti posvetne oblasti, temveč postanejo zasebna lastnina, profesionalne prostitutke pa zamenjajo občasne prostitutke oziroma tako imenovane amaterke (Popov 2008a, 113). Gre za pomembno spremembo v strukturi prostitucije, saj se je profesionalna prostitutka s prostitucijo ukvarjala celo življenje na vsakodnevni bazi, zaradi česar je bilo tudi težko ostati anonimna in so tako vsi vedeli, kaj počne. Današnja prostitutka pa lahko ostane anonimna in ob tem opravlja tudi druge dejavnosti ter živi »normalno« življenje. Poleg tega se je s prostitucijo skoraj nemogoče ukvarjati do upokojitve. Povpraševanje na trgu namreč zahteva vedno nove in mlade obraze in telesa. Pojav amaterske prostitucije dominira prostituciji v Sloveniji, kjer se večina žensk s tem ukvarja začasno in predvsem anonimno.

4.1 Problemi tipologij različnih zakonskih načinov urejanja prostitucije

Tipologija zakonskih ureditev prostitucije v posamičnih državah ni enoznačna, saj gre v vsaki državi pogosto za preplet več modelov. Prav tako pa na tem področju vlada precejšnja zmeda tudi v akademskih krogih. Popov recimo opozarja, da so »poimenovanja bolj ali manj neustrezna in lahko povzročijo zmedo« (Popov 2008a, 113).

Italijanska raziskovalka Daniela Danna v sodobni zgodovini zakonskega urejanja seksualne izmenjave vidi tri glavne modele: *prohibicionizem*, ki prostitucijo obsoja kot nemoralno ter kazensko preganja tako ponudnike kot uporabnike; *reglementacija*, ki prostitucijo označuje kot nujno zlo, katerega ga je potrebno omejevati in nadzorovati ter preprečiti širjenje spolno prenosljivih bolezni; in *abolicionizem*, ki se je na začetku

bojeval za ukinitve prisilnih zdravniških pregledov, katerim so bile izpostavljene prostitutke. S tem se je namreč kazala manifestacija moške dominacije. Abolicionizem se je zavzemal še za prepoznavanje prostitucije kot take ob tem, da je zvodništvo kriminalizirano (Danna 2000). Podobno kot Danna tudi Popov navede te tri »klasične« zakonske ureditve, doda pa še *dekriminalizacijo*, kot enega novejših modelov. Popov je tudi mnenja, da v zakonsko urejanje prostitucije kot peti model šteje *načelo delavskih pravic* (Popov 2008a, 113-114), ki pa trenutno še ni sprejeto v nobeni zakonodaji.

Danna v svoji analizi različnih pristopov politik do prostitucije izbere te tri modele, ki predstavljajo glavna orodja, ki jih ima posamezna država v rokah, ko ima opravka s fenomenom prostitucije. Država jo lahko prepove, regulira ali pa jo pušča v nevtralnem polju, kjer od dejavnosti nima ekonomskih koristi (z vključitvijo v davčni sistem, kot je primer pri reglementaciji), prav tako pa je zakonsko ne preganja, razen v primeru konflikta interesov z ostalimi državljani in kršitve javnega reda in miru (Danna 2000).

V študiji nacionalnih evropskih zakonodaj glede prostitucije in trgovine z ženskami in otroki, ki jo je na pobudo Komisije za ženske pravice in enakost med spoloma v Evropskem parlamentu opravil raziskovalni center Transcrime²³, so različne zakonodajne pristope do prostitucije razdelili na štiri glavne modele (čeprav se zakonodaje v EU državah na tem področju med seboj precej razlikujejo), predvsem glede na prostor (ne)dovoljenega izvajanja: (1) abolicionizem, (2) novi abolicionizem, (3) prohibicionizem in (4) regularizem. Po tej tipologiji med države *abolicionizma* sodijo tiste, kjer prostitucija zunaj ali znotraj ni izrecno prepovedana. Država jo sicer tolerira in se v odraslo početje ne vmešava, razen v primeru služenja na račun prostituiranja nekoga drugega (zvodništvo je prvi tak primer), ki je kaznivo²⁴. *Novi abolicionizem* se od starega razlikuje le v tem, da se država odloči vmešavati tako, da prepove javne hiše oziroma bordele. Model *prohibicionizma* prepoveduje vsako prostitucijo, vpleteni v prostitucijo so lahko kaznovani, v nekaterih državah so to lahko tudi klienti. Pri modelu *regularizma* država dovoljuje izvajanje prostitucije, a le tam, kjer jo sama lahko regulira. Prostitutke so se ponavadi dolžne registrirati pri lokalnih oblasteh, nemalokrat pa morajo opravljati obvezne zdravniške preglede (Di Nicola 2005, 15).

²³ Transcrime je skupen raziskovalni center mednarodnega kriminala dveh italijanskih univerz (Universita degli Studi di Trento in Universita Cattolica del Sacro Cuore). Pri raziskovanju sodelujejo tudi druge institucije in strokovnjaki.

²⁴ Kot bomo kasneje videli, se model dekriminalizacije zakonsko obnaša popolnoma enako. Raziskovalke

Klasični zakonski modeli so groba kategorizacija politike, ki jo ima država do prostitucije; pa vendar stvari niso tako enoznačne. Če vzamem za primer Nemčijo in Grčijo, ki ju tipologija uvršča v reglementacijski model, so razlike velike. Prostitucija v Nemčiji je z zakonom o prostituciji le – to uzakonila (legalizirala) kot aktivnost (in ne kot poklic ali trgovino). V zakonu so opredeljene državljanske, delavske in socialne pravice seksualne delavke v odnosu s stranko in/ali delodajalcem. Prostitucija ni več razumljena kot nemoralna, prostitutke se lahko zaposlijo kot samozaposlene ali pogodbeno zaposlene, kar ji prinaša socialno varnost (status brezposelne osebe ter pokojninsko in zdravstveno zavarovanje) ter plačevanje davkov. V Grčiji je prostitucija dovoljena le v zaprtih prostorih, ki ne smejo biti v bližini javnih institucij kot recimo šole, vrteci, cerkve, knjižnice in športni centri. Na podlagi obvezne registracije prostitutke pridobijo delovno dovoljenje, na vsaka dva tedna morajo opraviti tudi zdravniški pregled. Davek na dohodnino plačujejo kot samozaposlene. Kot prostitutke lahko delajo samo neporočene ženske (TAMPEP 2009c, 18 -19). Prav v drugo smer pa je šla Italija, ki je bila skupaj s Francijo in Španijo med zadnjimi evropskimi državami pri zapiranju bordelov, kar so vse tri izpeljale po drugi svetovni vojni (Danna 2000). V Italiji ostaja »indoor« prostitucija še vedno prepovedana, dovoljena je le »outdoor« oz. ulična prostitucija, čeprav italijanska policija »tolerira« prostitucijo zgolj ene osebe v zasebnem stanovanju (TAMPEP 2009c, 19). Bordeli ostajajo prepovedani in tako Italija spada po razvrščanju organizacije Transcrime v kategorijo držav novega abolicionizma (Di Nicola 2005, 15).

Klasični modeli, ki se pogosto pojavljajo v akademskih raziskavah prostitucije, ne odkrivajo zakonodaje z vidika dejanskih vplivov, ki jo imajo sprejete zakonodaje na položaj prostitutk in prostitutov, temveč zgolj orišejo sprejete zakonodaje. S postavljanjem držav v določene zakonske modele se spregleda tudi konstantna dinamika javnih politik. Države namreč preizkušajo in uvajajo različne javne politike v spopadanju s problemi, ki jih s seboj prinaša prostitucija in z ozirom na spreminjajočo se družbeno toleranco, ki pa od obdobja do obdobja znatno variira. Mreža TAMPEP predlaga popolnoma drugačen modulacijski pristop, ki se osredotoča predvsem na vprašanje, kako sprejete zakonodaje vplivajo na človekove pravice prostitutk. Tako predlagajo, da se zakonodaje kategorizira v sledečih okvirih, kot presek zakonodaj in javnih politik, ki se realno izvajajo, in sicer: prostitucija kot grožnja javni morali, javnemu redu in miru, ogrožanje javne varnosti, ogrožanje javnega zdravja, prostitucija

Transcrime so Slovenijo uvrstile med abolicionistične države, kar samo potrjuje podobnost obeh modelov

kot kršitev človekovega dostojanstva, kot izraz neenakost med spoloma, kot nasilje in prisila, vpletenost prostitucije v kriminal in kriminalne združbe, prostitucija kot trgovina z ljudmi, kot nevarnost naraščajoče migracije, kot vir priliva v državno blagajno in prostitucija kot poklicna dejavnost (TAMPEP 2009c, 14). Tako imajo sicer na videz različni zakonski okviri ob implementaciji za prostitutke in prostitute podobne končne rezultate glede njihovih človekovih pravic in dostopa do socialnega in zdravstvenega varstva.

Prav tako opozarjajo, da se terminologija, ki služi za opis zakonodaj, pogosto napačno uporablja. Kot primer navajajo uporabljanje izraza »toleranca« kot pasivnega sprejemanja prostitucije, ki pa ima negativno konotacijo, saj se s tem avtomatično zavrača možnost aktivnega sprejemanja prostitucije. Zelo splošno je v uporabi termin »legalizacije«, ki lahko pomeni zgolj ukinitve prepovedi določenih segmentov prostitucije (kot je leta 2000 Nizozemska ukinila prepoved za bordele in jih s tem ponovno legalizirala) ali pa legalizacijo v celoti, v smislu priznavanja prostitucije kot zaposlitve v kontekstu delavskih pravic. Prav tako je dvoumna uporaba abolicionizma. Čeprav je cilj abolicionizma prepoved prostitucije, se ga označuje kot zakonski model, kjer se država formalno ne vmešava v prostitucijo (TAMPEP 2009c, 13).

Model abolicionizma nekateri enačijo z modelom dekriminalizacije v kontekstu nevtralne pozicije, vendar abolicionizem nasprotuje tako legalizaciji in dekriminalizaciji prostitucije kot tudi aretaciji prostitutk (kot v primeru prohibicije). Ne nasprotuje pa kriminalizaciji strank. Kriminalizacija strank spada v model prohibicije, ker podobno kot abolicionizem želi preprečiti, da bi do prostitucije sploh prišlo (Danna 2000). Tu naj bi veljala sledeča enačba: če se prepove povpraševanje, se bo ponudba sama umaknila iz tržišča. V tej točki se abolicionizem združi s prohibicijo. Po mnenju Danne je lahko kriminalizacija stranke kot zakonski model aktualna šele v sodobnem času, saj je bilo v zgodovini polaganje moralne krivde in odgovornosti za prostitucijo na stranko nekaj nepredstavljivega, kar pa je sicer težnja abolicionistov že od začetka.

Na enem polu se tako kaže prohibicionizem, na drugem pa dekriminalizacija, ki ima kljub pomanjkanju zakonov dejansko toleranco; vmes pa se glede na zakone, ki so de facto v uporabi, nahajajo variacije abolicionizma in legalizacije oziroma regularizma. Po mnenju Danne so severnoevropske države, ki sebe označujejo kot abolicionistične, v resnici najbolj restriktivne (Danna 2000).

Sama sem za osnovo vzela tri modele, ki naj bi si med seboj najbolj nasprotovali, in sicer: (1) model prohibicije – prepoved prostitucije; (2) model legalizacije oz. regularizma²⁵ – zakonsko reguliranje in omejevanje (restrikcija) prostitucije; in kot tretji (3) model dekriminalizacije – država se v prostitucijo kot zgolj prostovoljno dejavnost posameznika zakonsko ne vmešava. Nadalje sem po prebiranju literature prišla do sklepa, da gre v vsakem zakonskem urejanju prostitucije pravzaprav v grobem za dve vrsti politik. Tiste, ki prostitucijo prepovedujejo in tiste, ki je ne prepovedujejo (vsaj ne izrecno). Druga glavna delitev različnih modelov je moralni imperativ, torej postavljanje krivde na prostitutko ali na prostitucijo samo. Prohibicija in legalizacija krivdo za prostitucijo obesita na prostitutke, abolicionizem na družbeni sistem, kriminalizacija strank pa na stranke.

Prohibiciji in legalizaciji je skupen glavni namen zaščita države in »spodobne družbe«, bodisi z načini regulative v primeru uzakonitve prostitucije in njenega postavljanja v zakonsko dovoljene okvire, bodisi s popolno kriminalizacijo vseh dejavnikov prostitucije v primeru prohibicije. Obvezni zdravniški pregledi in skrb za SPB postavljajo politiko reglementacije oz. legalizacije na posebno mesto.

Dekriminalizacija pa, na drugi strani, lahko pomeni korak bliže destigmatizaciji same dejavnosti, kar je dejansko tudi največja težava, s katero se soočajo ponudnice in ponudniki seksualnih storitev. Temna stran medalje je, da si država z liberalnim načelom nevmešavanja umije roke nad celotnim pojavom, prostitucija in njena organiziranost pa sta prepuščeni sama sebi. Še vedno pa se ti modeli od države do države razlikujejo, nanje močno vplivajo tudi različni družbeni pristopi, ki vidijo drugačne razlage vzrokov in posledic prostitucije. Tu se skriva tudi problem različnih tipologij, saj se je v preteklosti in sedanjosti pravno normiranje prostitucije prepletalo z njenim moralnim normiranjem. Družbene teorije se tako prepletajo s pravnimi praksami. Politike prepovedi in omejevanja so se izmenično menjavale tekom celotne zgodovine prostitucije. Šele v preteklih štirih desetletjih se prvič pojavljajo zahteve po priznanju prostituiranja kot legitimnega načina služenja denarja.

²⁵ Model regularizma ali reglementacije je dejansko model legalizacije v kontekstu njenih zakonskih mehanizmov. Tudi sama razlaga besede regulirati pomeni z zakonom urejati, kar model legalizacije počne. Legalizacija pomeni uzakonjenje ali uradno potrditev. To bi sicer pomenilo, da se po definiciji razlikuje od regularizma, po pravnih praksah pa ni odstopanja. »Po nekaterih teoretikih pomeni reglementacija zakonsko normiranje prostitucije« (Popov 2008a,116). Legalizacija in reglementacija določata območja izvajanja, višino obdavčitve, zdravniške preglede, registracijo, delavna dovoljenja in obe poznata sistem javnih hiš. V širši javnosti je beseda legalizacija bolj poznana, čeravno pogosto napačno razumljena in morda tudi iz tega vidika ni napačno, da v svoji tipologiji uporabim oba izraza.

Iz tipizacije sem izločila abolicionizem, saj enako poimenovanje tako prvega ženskega gibanja, ki se je v začetku z nasprotovanjem obveznega zdravniškega pregleda zavzemalo za pravice prostitutk, danes pa si stojijo z aktivisti za pravice seksualnih delavcev na drugih bregovih, kot poimenovanje zakonskega modela, ki izrecno ne prepoveduje prostitucije, ji pa nasprotuje, vnaša v prostor javnega diskurza preveč zmede. K temu dodajam, da se tudi vsi abolicionisti ne strinjajo o stopnji dovoljevanja prostitucije. Če je govora o ameriških abolicionistkah (CATW, Raymond, Barry, O' Connor, Healy, Pateman, itd.), se te zavzemajo za prepoved prostitucije v celoti, saj je ta popolna dehumanizacija in nasilje nad žensko. Po enačbi z ukinitvijo ponudbe bo izginilo tudi povpraševanje. Na drugem koncu trga bi s prostitucijo končali švedski abolicionisti s kriminalizacijo strank. Švedski model, ki se po klasifikaciji uvršča med prohibicijske modele, se tako kaže kot nadgradnja abolicionizma, kar dodatno vnaša zmedo v klasificiranje zakonodajnih okvirov, kjer zopet ni jasno, po kakšnem ključu se države uvršča v posamezne modele.

Abolicionizem se lahko kaže kot zavzemanje za prenehanje zvodništva in trgovanja z ženskami v seksualne namene, kar ga znotraj zakonskega okvira enači z dekriminalizacijo, ki v kazenskem zakoniku ravno tako ohranja zvodništvo, prisilo ali zlorabo prostitucije kot kaznivo dejanje. Abolicionistični pogledi na prostitucijo in povezovanje slednje s trgovino z ljudmi v seksualne namene so podlaga vsem sprejetim konvencijam ZN v zvezi s prostitucijo. Konvencija za preprečevanje in odpravljanje trgovine z ljudmi in izkoriščanja prostitutiranja drugih iz leta 1949 odraža abolicionistično pozicijo, saj je v preambuli Konvencije zapisano: »...prostitucija (je) nezdržljiva in nevredna človekovega dostojanstva...«, še posebno pa cilja na tako imenovano tretjo osebo, vpleteno v prostitucijo. Abolicionisti si še nadalje prizadevajo, da bi se v Konvenciji prostitucijo definiralo kot kršenje človekovih pravic, in za njeno popolno odpravo (Bindman in Doezema 1997, 2. pogl).

Menim, da je abolicionizem bolj kot zakonski okvir sociološka percepcija prostitucije. Če pa že postavljen v zakonske okvirje gre skladno tako s prohibicijo, legalizacijo ali dekriminalizacijo. Ne moremo namreč zanikati, da je nasilje tudi del prostitucije in da povpraševanje posledično širi ponudbo, ki se pogosto dopolnjuje z zasužnjenimi ženskami in migrantkami. Očitki, ki padejo na zagovornike abolicionizma, so, da se zavzemajo za zakonodajo, ki bo po njihovem mnenju pripeljala do opustitve prostitucije brez sodelovanja in upoštevanja stališč samih seksualnih delavk in delavcev, s čimer

kažejo na izrazito paternalistični odnos do prostitutk in prostitutov. Kot poudarjajo v kolektivih seksualnih delavk in delavcev, zakoni, za katere se zavzemajo abolicionisti, večkrat izrazito negativno vplivajo na varnost in izboljšanje položaja seksualnih delavcev. Prav tako ni dokazov, da se ob prepovedi zmanjša povpraševanje.

Verjetno bi bilo primerno dodati še četrti model, ki ga zagovarjajo združenja seksualnih delavcev, model seksualnega dela, čeprav so vzvodi zakonskega urejanja prostitucije kot dela v storitvenem sektorju možni že v modelu legalizacije kot tudi dekriminalizacije. Manjše število jasno definiranih zakonskih modelov se zdi smiselno, saj omogoča večjo preglednost nad zakonodajami držav, ki se že tako ali tako med seboj močno prepletajo in so si lahko mestoma precej podobne z manjšimi odstopanji. Predvsem pa so za populacijo v prostituciji bolj pomembni efekti sprejetih politik in njihovo izvajanje kot pa klasificiranje določenih modelov. Na podobno lovljenje okoli zakonskih okvirov opozarjajo tudi pri TAMPEP. Kljub vsem zakonodajam ostajajo največji problemi prostitucije nezakonita migrantska prostitucija, ulična in prisilna prostitucija.

4.2 Prohibicionizem

Beseda prohibicija izhaja iz latinske besede *prohibitio* in pomeni prepoved oziroma prepovedovanje. V primeru zakonodaje je prohibicija izrecna prepoved, ki zoper kršitelje predvideva kazenske sankcije, prostitucija je prepovedana v kakršni koli obliki in je v celoti kriminalizirana. V različnih obdobjih in v različnih deželah je bila prostitucija prepovedana v celoti ali le v določenih segmentih. Vsak zakon, ki prepoveduje dejavnost prostitucije, je prohibicijski, bodisi da gre za prepoved zvodništva, oglaševanja, namigovanja strankam, lastništvo bordelov, bodisi za uporabo seksualnih storitev. Izhodišče prohibicionizma je moralno obsojanje prostitucije s poudarkom na ponudnicah in ponudnikih seksualnih storitev. »Prostitucija je eno najspornejših vprašanj seksualne etike. Moralno obsojanje prostitucije je eden redkih tradicionalnih pogledov na seks, ki se ni uklonil splošni liberalizaciji spolne morale v zahodnih družbah v zadnjih desetletjih« (Primorac 2002,113).

Danes bomo popolno prohibicijo našli le v manjšem številu držav. Predvsem v islamskih državah, v ZDA z izjemo dela Nevade in na Kitajskem. S kriminalizacijo strank se med prohibicijske države uvrščajo tudi Švedska, Norveška in Finska. V podoben, delno prohibicijski model, kjer je prepoveden eden ali več segmentov

prostitucije, se uvrščajo tudi Velika Britanija (in z njo Škotska), Irska, Francija, Italija²⁶ in Danska. V večini držav, ki izvajajo prohibicijske zakone, gre namreč za polprohibicijske zakone, torej za mešanico več različnih pristopov in s tem povezanih zakonov. »Tankočutni kritiki opozarjajo, da so vsi modeli v večjem ali manjšem obsegu prohibicionistični, predvsem zato, ker nekatere udeležence ali posamezna dejanja izrecno kriminalizirajo. Prav element prohibicionizma (prepovedovanja) je poglavitni, na katerem se izgubi tako imenovana čistost posameznega modela« (Popov 2008a, 113)

Večina držav v Evropi, ki se uvršča med prohibicijske, samega dejanja prostitucije ne prepoveduje, a z drugimi kazenskimi akti otežuje ostale procese, potrebne za izvajanje. Prostitutke v Veliki Britaniji so recimo v dvomljivem zakonskem položaju, saj sama prodaja seksualne storitve ni prekršek, nezakonitih pa je mnogo s tem povezanih aktivnosti in so tako kriminalizirane, ko poskušajo delati. Zakon prostitucije ne odpravlja ali jo zakonsko kriminalizira, kot je to primer v ZDA, prav tako je ne regulira z zakonom legalizacije, kot so to storili z licenčnimi bordeli v Nemčiji, na Nizozemskem in v Avstraliji (Phoenix 2001, 19). Zakon o seksualnih prekrških (*Sexual Offences Act*) iz leta 1956 kriminalizira spodbujanje in napeljevanje k prostituciji, lastništvo nad bordeli, prav tako pa tudi dajanje v najem ali nudenje prostorov, kjer se lahko odvija prostitucija (Phoenix 2001, 20). V kategorijo bordela pa sodi vsak zaprt prostor, v katerem seksualne storitve opravlja več kot ena oseba²⁷. V takšni situaciji samoorganizacija prostitutk, ki bi delovale v skupnem stanovanju in si s tem nudile zaščito druga drugi, brez zvodnika, ni zakonita. Posledično so s tem prostitutke bolj ogrožene.

V zakonskemu prekršku sta moški, ki živi od zaslužka prostitutke²⁸ in ženska, ki ima moč nad prostitutko in vpliva na njeno svobodo gibanja (*Sexual Offences Act* 1956). Nagovarjanje in iskanje strank na vseh javnih površinah je prepovedano z Zakonom o uličnih prekrških iz leta 1959 (*Street Offences Act*), ki se v celoti nanaša na prostitucijo.

²⁶ Transcrime uvršča Veliko Britanijo med države regularizma, Francijo in Italijo pa v skupino držav novega abolicionizma, medtem ko ju Popov označi z omejenim abolicionizmom. Sodobne prohibicionistične politike, kot jih izvajata Francija in Velika Britanija, uporabljajo podobne regulacijske mehanizme in retorične prijeme kot abolicionisti 18. in 19. stoletja. Preventivni ukrepi, ki jih zagovarjajo današnji abolicionisti, nekatere vlade pa udejanjajo, »so usmerjeni zlasti v preprečevanje prostitucije, omejevanje dostopa, v kriminalizacijo posredovanja pri prostituciji in njeno uporabo« (Pajnik 2008, 49).

²⁷ Po zadnjih podatkih TAMPEP iz leta 2007 v Veliki Britaniji in na Irskem razmišljajo o pripravah zakona, ki bi dvema odraslima ženskama dovoljeval, da delujeta skupaj v enem stanovanju (TAMPEP 2007, 41).

²⁸ Pri Združenju prostitutk v Veliki Britaniji opozarjajo, da gre pri tem členu zakona za popoln paradoks. Po tem zakonu se namreč v prekršku lahko znajde polnoletni sin prostitutke, ki še vedno živi z materjo in

Po tem zakonu lahko policist brez opozorila aretira »navadno prostitutko« (*common prostitute*), ki jo sumi nadlegovanja in novačenja strank (Phoenix 2001, 20). Uporaba besed navadno ponovno kaže na družbeni položaj prostitutke in neupoštevanje obstoja moške prostitucije. Nikakršnih prepovedi pa ni za tiste, ki iščejo seksualne storitve v denarni izmenjavi. Izvajanje prostitucije brez kršenja zakonov je torej možno le v primeru, da se za to v privatnosti sporazumno med seboj dogovorita dve odrasli osebi. Zakon se ne vmešava v odnos med prostitutko in njeno stranko, regulira pa ostale prostitutkine odnose, ki jih družba sodi kot izkoriščevalske (Phoenix 2001, 20). Kot navaja Phoenix, gre pri tem za jasno razlikovanje med kazenskim zakonikom in zasebno moralnostjo, saj se zakon ne sme vmešavati v zasebne seksualne prakse in odnose posameznikov. »Ne glede na dejstvo, da se določene seksualne prakse s strani večine smatrajo kot »napačne«, »grešne« in »nesprejemljive«, naloga kazenske zakonodaje ni vmešavanje v seksualno obnašanje posameznikov« (Phoenix 2001, 20). Edini cilj in namen zakonskega vmešavanja v prostitucijo je, da se jo počisti s polja vidnega, kjer bi lahko škodljivo vplivala na spodobnost družbe, kaj se dogaja za »štirimi stenami«, pa zakonodajalcev ne zanima. Ob vsem tem se stigmatizacija prostitucije kot umazane dejavnosti, ki jo je potrebno pospraviti iz spodobne družbe in čistih ulic, le še bolj pogloblja. Prostitutka ostaja drugačna od ostalih posameznikov znotraj družbe, njeno početje pa umazano in nizkotno (Phoenix 2001, 20).

»Strategije za preganjanje prostitucije se osredotočajo na preganjanje prostitucije, ki je v polju vidnega, in puščajo ob strani druge oblike prostitucije«. Učinke takšnih politik prikazujejo kot uspešne strategije za preganjanje prostitucije, ob tem pa ni razmisleka o tem, kakšne so posledice takšnih politik za prostitutke. Prav tako to ne pomeni dejanskega zmanjšanja prostitucije, ampak le, da je prišlo do relokacije dejavnosti in do bolj prekarnega položaja oseb v prostituciji, do večje negotovosti in tudi večje izpostavljenosti nasilju za zaprtimi vrati v tako imenovani »indoor«²⁹ prostituciji (Pajnik 2008, 51).

Podobno čiste ulice si želita tudi Francija in Italija, kjer je ulična prostitucija že tradicionalno dejstvo. V obeh državah je zakonodaja ohlapno določena in dopušča mestnim oblastem, da same urejajo prostitucijo. Francoska zakonodaja prepoveduje tudi

nima svojih dohodkov.

²⁹ Eden od kategoričnih presekov prostitucije je tudi delitev na (1) »indoor« prostitucijo, ki se odvija za zaprtimi vrati (sem spadajo stanovanja, bordeli, masažni saloni, savne, kopališča, nočni klubi, striptiz klubi, hoteli ..) in na (2) »outdoor« prostitucijo, ki se odvija zunaj na prostem; na ulicah, trgih, ob večjih

»pasivno« nagovarjanje strank, kjer lahko prihaja tudi do aretacij strank, medtem ko je vsakršna »indoor« prostitucija lahko kazniva ali pa tudi ne. Zvodništva je lahko obtožen tudi prostitutkin partner. Na Danskem je prostitucija dovoljena dokler predstavlja dodatni in ne edini vir zaslužka. Bordeli so prepovedani, ulična prostitucija pa je dovoljena na za to dovoljenih mestih (TAMPEP 2009c, 16-17). Primer danske zakonodaje iz leta 2000, ki prostitucijo tolerira in jo priznava kot delo, ki pa lahko poteka zgolj na za to predvidenih javnih mestih in v zaprtih prostorih, Popov navaja kot tipični sistem regularizma, kar ponovno dokazuje mešanje modelov (Popov 2008a, 116).

4.2.1 Kriminalizacija povpraševanja

Prohibicionizem gre vse bolj v smeri kriminalizacije strank, kar se kaže kot nadgradnja abolicionizma. Radikalno nov premik v kriminalizaciji prostitucije je storila Švedska z zakonom o kupovanju seksualnih storitev iz leta 1999, ki prvič v zgodovini izpostavlja stranke in ne prostitutk. »Zakon inkriminira uporabo seksualnih storitev v zameno za denar s kaznijo do šest mesecev zapor in vključitvijo v rehabilitacijski program. Ustvarjalci zakona so predvideli, da bodo zaradi kazenske grožnje stranke prenehale uporabljati prostitucijo in da bodo prostitutke zaradi zmanjšanja števila strank opustile dejavnost in se tudi same vključile v rehabilitacijske programe« (Pajnik 2008, 52).

Govor švedskega ministra za delo, pravosodje, zdravstvo in socialne zadeve ob sprejetju zakona leta 1999:

Prostitucija ni zaželen socialni fenomen. Vendar je naša vlada mnenja, da ni smiselno kaznovati osebe, ki prodaja seksualne storitve. V večini primerov je ta oseba šibkejši partner, ki je izkoriščen s strani tistih, ki jim je edino vodilo izpolnjevanje lastnih seksualnih potreb. Prav tako je pomembno motiviranje prostitutk, da si poiščejo pomoč in prenehajo s takšnim načinom življenja. Prostitutk ne bi smelo biti strah kazni zato, ker so prostitutke. S prepovedjo kupovanja seksualnih storitev se prostitucijo in njene uničujoče/škodljive posledice lahko zmanjša učinkoviteje kot do sedaj. Kljub temu se zavedamo, da je kriminalizacija lahko le pomožni element v želji po zmanjšanju prostitucije in ne more nadomeščati širšega socialnega prizadevanja (Kilvington in drugi 2001, 83).

Pri sprejemanju zakona, ki ga švedske feministke in feministi štejejo za najbolj naprednega na svetu, se je ponovno pokazalo, da so pri oblikovanju politik o prostituciji njeni glavni akterji vedno izključeni. Člani demokratske stranke so celo zagrozili z obstrukcijo, če bodo po novem zakonu v parlamentu govorile prostitutke in prostituti,

cestah, avtocestah, postajališčih, parkih, gozdovih, za to določenih conah, postajah javnega prometa, itd ..

kar so v tej najbolj napredni in demokratični družbi tudi dosegli (Popov 2008a, 110).

Tako so se v središču državnega intervencionizma znašle stranke z navajanjem krivde in odgovornosti. Zakon je usmerjen k doseganju enakosti med spoloma, kjer gre za enakost med žensko kot prostitutko in moškim kot stranko. Istospolne, moške in transspolne prostitucije pa te razprave ne zajemajo. Gre sicer za zakon, ki je usmerjen v varstvo prostitutk, na spletnih straneh *International Prostitutes Collective* pa opozarjajo na ravno nasprotno učinke: po kriminalizaciji strank se je položaj prostitutk še poslabšal. Po sicer začetnem upadu ulične prostitucije se je ta leta 2002 povzdignila na raven pred uvedbo novega zakona, pomnožili so se tudi spletni oglasi za prostitucijo (Pajnik 2008, 52-53). »Pokazalo se je, da ženske pogosteje migrirajo v druge države in si tam iščejo stranke, stranke iščejo diskretnije lokacije, da bi se izognile policijskemu nadzoru /.../ povečalo se je število migrantk, ki na Švedsko prihajajo zlasti iz baltskih držav« (Pajnik 2008, 53). Po poročanju švedskih prostitutk jih je takšna zakonska ureditev potisnila še globlje v podzemlje seksualne industrije in s tem posledično v večjo življenjsko nevarnost. Po ocenah nevladnih organizacij in socialnih delavcev jih veliko dela v slabših razmerah, v zasebnih stanovanjih in na obrobjih mest. Po podatkih policije novi zakon ni prinesel zmanjšanja kaznivih dejanj povezanih s trgovino z ljudmi, temveč je njegov vpliv prej negativen, saj nevladne organizacije in policija dobijo precej manj informacij od strank kot so jih prej. Stranke so same v prekršku, zato odklanjajo sodelovanje s policijo. Posledično se je povečal pritisk na prostitutke tudi s strani policije, ki jih prepričuje, da bi pričale proti strankam na sodišču (Pajnik 2008, 53-54). To pripelje do posebnega paradoksa, saj se morajo prostitutke znatno bolj potruditi, da si pridobijo potencialno stranko, kaj šele, da bi proti njej kasneje pričale na sodišču. Položaj se je poslabšal tudi za migrantke, ki so delale kot prostitutke brez državljanstva ali dovoljenja za bivanje. Po novem zakoniku so namreč deležne takojšnje deportacije. V večjih psihosocialnih stiskah so se znašle prostitutke, ki so istočasno tudi uporabnice trdih drog, saj ne zmorejo nadomestiti manjšega števila strank. Poleg tega je prišlo do nižjih cen, zato morajo prostitutke sprejemati več strank na dan, zaradi česar so ponovno bolj izpostavljene (Pajnik 2008, 54).

Leta 2006 je podoben zakon kriminalizacije povpraševanja sprejela tudi Finska, čeprav »finski model« velja za manj radikalnega od švedskega. V kazenskem prekršku se znajdejo le stranke prisilne prostitucije in prostitucije pod zvodništvom, ki tega ne prijavijo policiji. Glavni cilj novega finskega zakona je zmanjšati obseg trgovine z

ljudmi v seksualne namene, kar je danes prvenstven cilj vseh politično sprejetih odločitev v Evropi. Kot piše v poročilu TAMPEP iz leta 2007 je kot rezultat nove politike ulična prostitucija poniknila, prostitutke pa so primorane iskati stranke preko novih kanalov obveščanja in reklamiranja. Policija ima precejšnje težave z implementacijo zakona, stranke pa ne morejo z gotovostjo trditi, kdaj je prostitutka pod nadzorom zvodnika ali tretje osebe in kdaj ne (TAMPEP 2007, 40).

Švedskemu vzoru je kot tretja sledila Norveška in leta 2009 prav tako kriminalizirala stranke. Kupovanje seksualnih storitev se smatra kot nasilje nad žensko, kaznovan je lahko tudi norveški državljan, ki obišče prostitutko v tujini. Nedovoljeno je oglaševanje, najem prostorov ali poslovanje. Tako na Finskem kot Norveškem naj bi bil dohodek od prostitucije obdavčen (kar naj bi bil sicer element legalizacije), a do implementacije ni prišlo.

4.3 *Legalizacija/Regularizem*

Legalizacija se zdi na prvi pogled diametralno nasprotje prohibiciji in kot tako jo tudi mnogi razumejo; namreč kot odpravo vseh ovir v prostituciji. Pojem legalizacije se nanaša na uzakonjanje, priznanje zakonitosti, oziroma uradno potrditev. Legalizirati prostitucijo pomeni njeno zakonsko potrditev, veljavo oziroma z zakonom dovoliti, kar prej ni bilo dovoljeno. Država jo sicer odveže obsodbe nemoralne dejavnosti, s tem ko ji dopušča njen obstanek. Dejansko pa jo sprejme kot nujno zlo, ki ga mora regulirati in jo postaviti na mesto, nevidno za ostali svet. Predvsem pa ima, s pobiranjem davkov, od nje denarne koristi. »Legalizacija pogosto pomeni sistem kazenske regulative in državnega nadzora nad prostitucijo« (Popov 2008a, 115). Prostitucija s tem ne postane svobodna dejavnost, temveč postane zakonsko regulirana dejavnost. »Legalizacija lahko zajema predpisovanje posebnih davkov, določa delavna okolja, licence, registracije ter zdravniške preglede. Ali pa tudi ne /.../ lahko pomeni tudi dekriminaliziran, avtonomen sistem prostitucije; v praksi je v vseh državah ključna vloga državnega nadzora, ki je s pomočjo kazenskega zakonika prepuščena policiji« (Popov 2008a, 115). Tako se pokaže eden od bistvenih elementov legalizacije – prostitucija še vedno ostaja znotraj kazenskega zakonika.

Legalizacija v pravnem kontekstu lahko pomeni tudi prohibicijo (Popov 2008a, 60) ali dekriminalizacijo, a je v tem kontekstu uporabljena kot pravni sistem, kjer je

prostitucija dovoljena, vendar zanjo veljajo posebni predpisi in pravila. V veliki meri gre torej za restriktivne in regulativne politike, ki so bistvo že omenjenega regularizma ali modela reglementacije. Čeprav sama definicija pojma legalizacije tega izrecno ne opisuje, pa se v realizaciji izkaže, da je legalizacija zgolj zakonska regulacija prostitucije, od katere ima največji dobiček država³⁰. Zato sem regulativni ali reglementacijski model, ki ga nekateri avtorji uvrščajo kot samostojni model pravnega urejanja prostitucije, sama uvrstila v model legalizacije, ker gre po mojem mnenju predvsem za politike regulative in se v praksi izkaže kot najpogostejši način izvajanja legalizacije prostitucije.

Glavne systemske ureditve regularizma so: sistem *javnih hiš* (sem sodi tudi sistem podeljevanja licenc javnim hišam, kar danes najdemo na Nizozemskem, ki se tipično deklarira kot država, kjer je prostitucija legalizirana), sistem *obdavčitve*, sistem *sanitarnega ali zdravniškega nadzora* in sistem *registracije* prostitutk. Regulativni model se izkaže kot zakonsko normiranje prostitucije, saj gre predvsem za z zakonom določene kraje, kjer lahko poteka, z zakonom so določeni dovoljeni načini organiziranja, izvajanje nadzora s strani države in tako dalje (Popov 2008a, 116). V Evropi se sistem regularizma najbolj uveljavi na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ko se država trudi prostitucijo narediti nevidno. Umakne jo z ulic in »močno omeji vsiljivo novačenje strank na javnih površinah« (Popov 2008a, 116), kar pa močno spominja na britansko politiko »ničte tolerance«, ki je počistila prostitucijo z londonskih ulic.

Nizozemska pragmatična politika je še pred legalizacijo seksualno industrijo obravnavala s tako imenovano politiko »regulirane tolerance«, ki je dopuščala mestnim oblastem, da kljub siceršnji zakonski prepovedi lastnikov seks klubov in »windows« bordelov niso zakonsko preganjali, dokler niso kršili javnega reda in morale ali bili vpleteni v kriminalna dejanja. Skepticizem do obstoječega zakona (ta naj namreč ne bi pripomogel k izboljšanju socialnega položaja vpletenih v prostitucijo) in posledično tolerančna politika mestnih veljakov pa vendar ni bila sposobna reševati problemov ogrožene javnosti na območjih, kjer se odvija prostitucija in izkoriščanje žensk, še posebno migrantk v nekaterih »seks establišmentih« (Wagenaar 2006, 208).

Wagenaar vidi pglavitni cilj legalizacije bordelov predvsem v premestitvi ekonomskega sektorja, ki je nekaj desetletij potekal na socialnem in etičnem obronku

³⁰ Po podatkih nemške medijske hiše Deutche Welle je prostitucija v Nemčiji zelo donosen posel (Popov 2008a, 115) »Po nekaterih ocenah se v nelegalni seksualni industriji obrne več denarja letno kot je seštevek skupne svetovne porabe v vojaške namene, med 5000 in 7000 bilijoni dolarjev«. Združeni narodi ocenjujejo, da je okoli 4 milijone ljudi pretihotapljenih na letni ravni, predvsem žensk in deklet v

družbe, v regularni poslovni sektor (Wagenaar 2006, 208). Pomemben vidik legaliziranja prostitucije je obdavčitev zaposlenih v prostituciji, čeprav s tem zahtevam do delavskih pravic ni avtomatično ugodeno, le seksualno delo kot tako ni kaznivo. Legalizacija seksualnim delavcem prinese več na strani obdavčitve kot na strani socialnega in zdravstvenega varstva. Poleg tega zaslužki prostitutk niso tako vrtoglavo visoki, kot si rada predstavlja laična javnost. Prostitutka na Nizozemskem mora recimo vsakodnevno plačevati najemnino za sobo ali »windows« bordela³¹, kjer opravlja storitve. Cene najemnine so okoli 150 evrov, kar pomeni, da nudi seksualne storitve v povprečju dvema do trem strankam na dan, da odplača dnevno najemnino³².

Po mnenju nasprotnikov legalizacije so z njo odstranjeni vsi zakonski zadržki proti zvodništvu, napeljevanju v prostitucijo in javnim hišam. Trgovci z ljudmi lahko z delovnimi dovoljenji iz tujine pripeljejo ženske za delo v prostituciji, kjer jih naučijo, da same sebe opišejo kot neodvisne »migrantske seksualne delavke«, s čimer se spretno zamaskira dejstvo, da so te ženske v resnici žrtve trgovanja z ljudmi. V trditvah, da je legalizacija potrebna za zagotavljanje boljšega zdravstvenega varstva žensk, so skriti resnični nameni seksualne industrije, torej varovanje in zaščita strank. V tej industriji za ženske ni »varnih con« (O'Connor in Healy 2006, 16). Z druge strani pa prostitutke v Amsterdamu opozarjajo, da se v »windows« bordelih počutijo bolj varne, saj vsakdo vidi stranko, ki vstopa, poleg tega pa so v bližini druga druge (Lingsma 2010). V *International Prostitutes Collective* poudarjajo, da kolektivno delovanje omogoča večjo varnost prostitutk. Izvajanje prostitucije v odročnih in temačnih predelih je namreč bolj tvegano. Zgovoren je primer v največjem bordelu v Evropi, to je nemški Pascha³³. Leta 2003 je tajska prostitutka, ki je žal podlegla poškodbam, sprožila alarmni gumb, ko jo je stranka napadla z nožem in storilec tako ni imel možnosti pobega. Do podobnega dogodka je prišlo tri leta kasneje, ko je na napad sodelavke opozorila prostitutka za sosednjimi vrati. Tokrat je prostitutka preživela, storilca pa so prijeli.

namene seksualnega izkoriščanja (Eriksson 2004, 15).

³¹ Window iz angleškega prevoda pomeni okno, v tukaj uporabljenem prenesenem kontekstu pa pomeni izložbeno okno ali zastekljena vrata, za katerimi v manjšem prostoru sedi prostitutka (lahko tudi transseksualec ali travestit) in se ponuja strankam. Najbolj znani »windowsi« so rdeča četrt v Amsterdamu De Wallen.

³² Cene za seksualne storitve so zapisane recimo na spletni strani Sloescort.com., 15 minutni obisk windows bordela stane 50 evrov (Lingsma 2010).

³³ Pascha je hotelski bordel v Kölnu v Nemčiji, svoje verige pa ima tudi v Munchenu, Salzburgu in Linzu. 12 nadstropni bordel ima 126 sob, v njem deluje okoli 120 prostitutk dnevno, obišče pa ga okoli 1000 strank. Prostitutke plačajo 180 evrov za najem sobe, od tega jih gre 20 evrov za davek.

Če bordeli prostitutkam pomenijo večjo varnost in sigurnost, pa po drugi strani pomenijo komercializacijo seksualnosti in seksa. »Ko se umaknejo zakonske pregrade, z njimi izginejo tudi družbene in etične pregrade, kjer ženska postane seksualno blago. Tako legalizacija novim generacijam moških in fantov pošilja jasno sporočilo, da so ženske zgolj seksualno blago in obisk prostitutke nedolžna zabava« (O'Connor in Healy 2006, 16). Zakonsko določanje mest, kjer se sme izvajati prostitucija, kakršne so za to določene cone in licenčni bordeli, pomeni onemogočanje samostojnega delovanja prostitutk, saj morajo delovati znotraj določenih pravil, kjer je samoodločba omejena, poleg tega pa so zaprte v zagrajena območja.

Za abolicioniste pomeni legalizirana oziroma regulirana prostitucija enako kot prostitucija, sponzorirana s strani države. Termin državno sponzorirana prostitucija namiguje, da v katerem koli od sistemov regulacije in legalizacije, ki seksualno industrijo priznava kot zakonito podjetništvo, država neizogibno postane še en zvodnik, ki živi od zaslužkov prostitutke (Raymond v O'Connor in Healy 2006, 16).

Legalizacija na Nizozemskem je po ocenah Wagenaarja prinesla dvojni učinek. Položaj seksualnih delavcev v bordelih oziroma licenčnih objektih se je morda izboljšal – zaradi vpeljanih policijskih ur in večje kontrole policije je v okolici znatno manj kriminala, nasilja in kaljenja javnega reda in miru. Predstavniki policije trdijo, da ulični kriminal na območjih, kjer se odvija prostitucija, sedaj predstavlja eno šestino tistega, s čimer so se spopadali pred legalizacijo. Izboljšala se je tudi komunikacija med vsemi akterji. Toda v sektorjih seksualnega trga, kjer je nadzor pomanjkljiv, kot so recimo določene sprehajalne cone (*Tippelzone*)³⁴, je prišlo do močnega porasta imigrantske prostitucije, predvsem iz vzhodne Evrope. V večini primerov gre za žrtve trgovine z ljudmi ali pa za osebe, ki morda niso žrtve v tem pomenu, so pa še vedno v rokah brezčutnih posrednikov; toliko bolj, ker je njihov položaj na Nizozemskem brezpraven (Wagenaar, 2006, 225-226). Na ta problem so mestne oblasti opozarjali lastniki bordelov in seksualni delavci, a njihov glas ni bil uslišan.

³⁴ Na Nizozemskem so *Tippelzone* tolerančne cone, kjer policija tolerira »outdoor prostitucijo«. V conah je prisotna tudi medicinska oskrba za prostitutke in nekakšna »dnevna soba« (glej prilogo B), kamor se lahko za kratek čas odmaknejo (Soomeren van 2004). Sicer pa so tolerančne cone območja na prostem v še vedno urbanem okolju. Največkrat gre za predel mesta, kjer se lahko opravlja ulična prostitucija oziroma novačenje potencialnih strank. Pogosto so to po prostituciji že poznane ulice, včasih pa mesto določi takšno območje. Gre torej za območja, kjer družba tolerira prostitucijo oziroma jo premakne na odročna mesta, da je varno skrita pred očmi ostale družbe. Po mojem mnenju so to dejansko bordeli na prostem oziroma »javne ulice«.

V ozadju oblikovanja posebnih con, kjer se ulična prostitucija nemoteno izvaja je želja, da se z ulic nizozemskih mestnih središč, skratka s polja vidnega, odstranijo narkomanske prostitutke in s tem tudi kriminal, povezan s prostitucijo in drogami. Kmalu po odprtju tolerančnih con (*Tippelzones*) je statistika pokazala, da je večina prostitutk, ki so dejansko tam opravljale svojo dejavnost, nedokumentiranih migrantk in ne nizozemskih odvisnic od narkotikov, ki so bile ciljna skupina (Soomeren van 2004). *Tippelzones* so se izkazale za leglo trgovanja z ženskami, predvsem iz Bolgarije, Romunije in Albanije. Ob svojem ogledu ene od takšnih con³⁵ je Bindelova zapisala:

12 parkirnih prostorov med seboj ločujejo 1,8 metrov visoke lesene pregrade, prav tako je ločen prostor za tiste, ki pridejo s kolesom ali peš. Ti boksi se čistijo samo enkrat tedensko, ob nedeljah. Tla so polna uporabljenih papirnatih robčkov, kondomov in cigaretnih ogorkov ter prazne embalaže, šopov las in človeških dlak in celo ostankov darilnega papirja. Takšno nadzorovano območje prostitucije naj bi skrbelo za večjo varnost prostitutk. Pred začetkom dela se morajo ženske registrirati na policijski postaji, ki lahko preveri, ali ne gre za žrtev trgovanja ali za nepolnoletno osebo. Policija tako tudi ve, koga iskati v primeru izginotja (Bindel, 2006).

Tolerančne cone na Nizozemskem, ki so jih hvalili kot velik uspeh, so se izkazale za popolno katastrofo, kjer kraljujeta kriminal in zloraba. Po oceni Bindel je povezanost legalne seksualne industrije z organiziranim kriminalom pogosta. Povsod, kjer je prostitucija v bordelih legalna, se je povečalo trgovanje z ženskami, poleg tega pa tisti bordeli, ki nimajo licenc, nemoteno obratujejo še naprej. Dokazov, ki bi govorili v prid večji varnosti ženske pri delu v primeru legalizacije ni, je pa zato veliko dokazov po povečanemu povpraševanju (Bindel 2006).

Nekatere države opozarjajo, da so se migracije znatno povečale, kar povzroča povečanje ponudbe med prostitutkami. Posledica tega so nižje cene in bolj rizični spolni odnosi. Stranke so željne seksa brez kondoma, ženske pa so zaradi hude konkurence pripravljene na večje tveganje (TAMPEP 2007, 42).

Po celotni Evropi se politike do prostitucije zaostrojujejo. Na Nizozemskem lahko že sedaj samostojno delujejo le prostitutke, ki imajo delovno dovoljenje; za delo v bordelu ga ne potrebujejo, vendar pa mora imeti lastnik bordela licenco. Inšpekcijske službe stalno preglejujejo ali bordeli delujejo skladno z vsemi predpisi. Prostitucija je torej možna le z licencami, v obravnavi pa je zakon, ki bo smatral vsako seksualno izmenjavo izven licenčnega sistema za nezakonito. To pomeni, da bodo za obisk

³⁵ Glej prilogo C.

prostitutke ali bordela brez licence kaznovane tudi stranke, kar spominja na »finski« model. V ozadju je namreč politika boja proti trgovanju z ljudmi, s čimer pa se legalno ukvarjanje s prostitucijo onemogoča migrantom, saj je za pridobitev licence potrebno imeti stalno bivališče na Nizozemskem³⁶.

Eden od pogostih razlogov za uvedbo legalizacije je skrb za zdravje in varnost oseb v prostituciji. V ozadju se skriva tudi strah pred širjenjem spolno prenosljivih boleznih (SPB). Redni in obvezni zdravstveni pregledi prostitutk se predstavljajo kot učinkovita preventiva.

Čas je pokazal, da ta način ni posebej učinkovit in da ne rešuje nobenega vprašanja. Ponudnice in ponudniki so manjši del pojava, večji del so stranke, ki so tudi vez s svetom zunaj prostitucije; torej so za morebitno širjenje SPB bolj rizična skupina kot skupina na strani ponudbe. Kdo naj bi bil torej podvržen rednim zdravniškim pregledom- stran povpraševanja ali ponudbe? Seveda pa je odprto tudi vprašanje, ali je mogoče z enim pregledom ugotoviti vse okuženosti in koliko časa neoporečnost drži. Do prvega spolnega odnosa, torej do prve ponudnice/ka ali prve stranke (Popov 2008b).

Organizacija TAMPEP (*European Network for HIV/STI Prevention and Health Promotion among Migrant Sex Workers*) priporoča namesto obveznih zdravniških pregledov prostovoljne in anonimne preglede za seksualne delavke in delavce, pri tem pa opozarja, da je instrument predpisane registracije, ki je potrebna za zdravstveno varstvo, zgolj spodbujevalec diskriminacije in stigmatizacije (TAMPEP 2009b).

V končni instanci predstavlja propagiranje »varnega seksa« in uporabo kondomov za moške uporabnike bolj zdravo in neokuženo ponudbo žensk v prostituciji. Lastniki bordelov bolne in okužene ženske preprosto nadomestijo s svežo zdravo zalogo ženskih teles (Raymond v O'Connor in Healy 2006, 16). Ali kot se je slikovito izrazil Carracedo: »Prostituirana ženska bo ponujena v nakup tako kot katero koli potrošniško blago; zdrava, čista, z garancijskim listom v korist stranki ter z datumom do roka uporabnosti« (Carracedo v O'Connor in Healy 2006, 16). Poleg tega pa se dogaja tam³⁷, kjer so ti pregledi obvezni, da imajo stranke rade nezaščiten spolni odnos, misleč, da prostitutke ne morejo biti okužene, če so podvržene stalni kontroli.

³⁶ Nizozemska zakonodaja razlikuje med prostovoljno in prisilno prostitucijo in v tem kontekstu je prostovoljna razumljena kot oblika dela in samozaposlitve. Problemi takšnega pristopa so predvsem tam, kjer se prostitutke ne morejo registrirati in jim za to ne pritečejo vse zakonske ugodnosti delavne zakonodaje. To še posebno velja za migrantke, ki zaradi nedovoljenega bivanja v državi delo opravljajo ilegalno in se izogibajo državnim organom in institucijam. To pa jih potiska globlje v podzemlje in v roke organiziranih kriminalnih združb, kjer so bolj ranljive in podvržene zlorabam.

³⁷ Državi z obveznimi rednimi pregledi sta recimo Grčija in Avstrija, kjer je tudi registracija obvezna.

Kot se izkazuje, model obveznih medicinskih pregledov ne deluje, zato bi bilo smiselno, da bi vlade sodelovale z mrežo TAMPEP, ki na nacionalni ravni intenzivno sodeluje z večino NVO organizacij s tega področja. Z izkušnjami in znanjem, ki jih ima ta mreža na področju preventive okužbe z virusom HIV med seksualnimi delavkami, so lahko učinkovit način preventive in kurative, pri tem pa sta ključnega pomena poznavanje in razumevanje trenutne realnosti prostitucije ter območij, kjer se le-ta odvija. Raziskave, ki jih sistematsko izvajajo za dobo dveh let, spremljajo spremembe in vzorce prostitucije po Evropi, migracijske tokove, organizacije in medicinske oskrbe, ki so na voljo prostitutkam ter nenazadnje učinke različnih sprememb v zakonodaji, ki se dotikajo prostitucije ter izvajanje teh politik in vpliv le-teh na kakovost življenja seksualnih delavcev. V iskanju najboljših načinov preventive pred okužbo z virusom HIV je izrednega pomena razumevanje socialnih determinant, delovnih pogojev in ostalih pomembnih faktorjev. »V tem oziru so trenutna zakonodaja in javne politike, ki se izvajajo na območjih seksualnega dela in njihove potencialne posledice za seksualne delavce in HIV preventivo, izredno pomembne« (TAMPEP 2009a, 6).

Delavni pogoji, zdravstvena ogroženost in varnost so se za ranljive skupine (migrantke, prostitutke pod prisilo), ki so se znašle izven zakona, poslabšale. Z njihovim položajem se zvodniki, lastniki lokalov in bordelov ali stranke ne ukvarjajo. Z legalizacijo se pravzaprav ustvarja dvorezni meč. Za tiste, ki seksualno delo opravljajo v legalnem zakonskem okviru, le-ta prinaša koristi iz delovne zakonodaje, človekovih in državljanskih pravic, ki pripadajo vsakemu državljanu EU. Toda tisti, ki ostajajo izven zakona in seksualno delo opravljajo nezakonito, ostajajo izključeni iz civilne družbe z minimalnimi pravicami do zdravstvenega in socialnega varstva, brez zaščite na delovnem mestu. V primeru zlorabe ali nasilja nad njimi jih zakon ne ščiti.

Dva od stranskih pojavov legalizacije sta tudi pripadnost bordelom in prisilna prostitucija. Legalizacija sama po sebi še ne prinese destigmatizacije. Kmalu po legalizaciji prostitucije so se ženske na Nizozemskem, ki so uveljavljale pravico do samozaposlenih poslovnih žensk srečevale z veliko mero neodobranja s strani računovodji, bančnikov in zavarovalniških družb. Poleg tega jim je država še pred zdravstvenim in socialnim zavarovanjem ponudila davek in pravila (Daley 2001).

4.4 Dekriminalizacija

Po povzemanju Poročila ZN o nasilju nad ženskami, vzrokih in posledicah iz leta 1997, model dekriminalizacije prostitucije obravnava kot delo in je iz tega razloga ne obravnava v kazenskemu zakoniku. Kaznivo ostaja izkoriščanje prostitutke ali prostitutata s strani tretje osebe. Fokus kazenske zakonodaje je tako usmerjen predvsem v kaznovanje prisile in nasilja v prostituciji, medtem ko zakonodaja išče načine umeščanja prostitucije znotraj delovne zakonodaje z namenom izboljšanja delavnih pogojev in pravic prostitutk in prostitutov (TAMPEP 2009c,13).

Prostitucija je razumljena kot legitimen poklic na Nizozemskem, kot podjetništvo na Madžarskem in v Švici, za razliko od Nemčije, ki je ne obravnava kot poklic ali trgovanje, temveč kot aktivnost. Od vseh teh držav ima nemška zakonodaja še največ posluha za pravice in položaj seksualnih delavcev. Samozaposlene prostitutke se morajo sicer registrirati pri davčnem uradu kot seksualne delavke, modeli, hostese ali spremljevalke in so obdavčene enako kot samostojni podjetniki, a v zameno dobijo socialno in zdravstveno varstvo kot vsak zaposlen državljan. Prostitutke lahko delajo samostojno v stanovanjih ali kot zaposlene v javni hiši. Švica, Nizozemska in Madžarska kljub legalnosti opravljanja poklica ne izvajajo politik, ki bi znatno pripomogle k izboljšanju položaja prostitutk, temveč imajo večjo tendenco k restrikciji in regulaciji.

V Evropi ni države, kjer bi se dekriminalizacija prostitucije resnično izvajala. Kot se pokaže v sledečem poglavju, v Sloveniji ne moremo govoriti o dekriminalizaciji, prav tako ne moremo o dekriminalizaciji govoriti v Španiji, ki jo sicer nekateri avtorji (Popov 2008a, 119) izpostavljajo kot čisti model dekriminalizacije. V obeh primerih je zvodništvo kaznivo dejanje, prostitucija na ulici je močno omejena. Dejansko se obe državi nagibata k abolicionistične težnjam po odpravi prostitucije, kar naj bi se zgodilo s kriminalizacijo tretje strani. V Španiji je močno prisotno poudarjanje prostitucije kot seksualnega izkoriščanja. Glede na trenutne evropske trende po kriminalizaciji strank in politiki čistih ulic ne izključujem verjetnosti, da bi tako Slovenija (kjer se v javnih diskurzih že tako meša trgovanje in migracije) kot Španija tudi sami uvedli kriminalizacijo povpraševanja in tako padli v model prohibicije. Še ena potrditev brezpredmetnosti trenutnih zakonskih tipologij.

Kot primer države z dekriminalizirano prostitucijo navajam Novo Zelandijo, ki je prostitucijo dekriminalizirala leta 2003. Prvič zato, ker je to edina država, kjer lahko dejansko govorimo o dekriminalizaciji in drugič, ker jo za zgled postavljajo britanske prostitutke združene v *International Prostitutes Collective*. Dekriminalizacija namreč pomeni odpravo vseh zakonov, ki ovirajo izvajanje prostitucije. To pomeni, da bordeli niso prepovedani, prav tako ni prepovedano in kaznivo organiziranje in vodenje prostitucije oziroma zvodništvo, seveda kadar govorimo v kontekstu zvodništva kot o pomoči prostitutki pri organizaciji in izvajanju ter na njeno lastno željo. Vsi ostali prekrški, ki jih radi povezujejo s prostitucijo, kot so nasilje, zlorabe, prisile, izkoriščanja, fizični napadi, posilstva in tako dalje, še vedno ostajajo kaznivi. A kot take jih ne določa poseben zakon, ki bi se ukvarjal samo s kršitvami v prostituciji. To so zakoni, ki ščitijo vsakega državljana pred kršitvami njegovih pravic in normalno veljajo tudi za državljane Nove Zelandije, ki se ukvarjajo s prostitucijo.

Na peto obletnico vpeljave zakonskega akta reformiranja prostitucije je vlada Nove Zelandije objavila natančno evalvacijsko poročilo, ki je potrdilo pozitivne učinke dekriminalizacije prostitucije za varnost in pravice seksualnih delavk in delavcev. To je še posebno pohvalno, saj je za ocenitev relevantnosti sprejete zakonodaje za ciljno populacijo nujno potrebna terenska raziskava. V zaključku poročila je zapisano, da se od dekriminalizacije prostitucije seksualna industrija ni povečala, prav tako se niso uresničile nekatere zlovesče napovedi, ki so jih predvideli nasprotniki dekriminalizacije. Gledano v celoti je bila reforma učinkovita v izboljšanju položaja oseb vpletenih v seksualno industrijo. V nekaterih segmentih sicer opažajo počasnejši razvoj kot je bil predviden. Še vedno so primeri, ko so prostitutke prisiljene sprejeti stranko, ki je ne želijo, a se jih veliko tudi zaveda, da imajo pravico reči ne. V mnogih primerih se je do zaposlenih v seksualni industriji izboljšal tudi odnos s strani delodajalcev in lastnikov bordelov. Stigmatizacija seksualnega dela je ponekod v družbi še vedno prisotna, saj so se vzorci neodobravanja in nezaupanja razvijali veliko let. Da bodo pravice in dolžnosti seksualnih delavk in delavcev dokončno vzpostavljene, je potreben čas, v katerem se bosta lahko razvila pozitiven odnos in komunikacija. Nadalje poročilo sklene, da bo za jasnejšo sliko učinkov dekriminalizacije potrebno izvesti oceno stanja leta 2018, ko bo od uveljavitve zakona preteklo petnajst let (Report of the Prostitution law review committee 2008). Ob tem lahko pripomnim, da bi podobno raziskavo in evalvacijsko poročilo osvetlilo učinkovitost spremenjene zakonodaje tudi v Sloveniji, še posebno zaradi dejstva, da takšnih raziskav in ocen stanja na slovenskem ozemlju sploh nimamo.

Na spletnih straneh *International Prostitutes Collective* so v medijskem poročilu kot pomembne pozitivne posledice dekriminalizacije prostitucije v Novi Zelandiji označili:

- (1) število prostitutk in prostitutov se ni povečalo
- (2) seksualne delavke in delavci policiji pogosteje prijavijo dejanja nasilja nad njimi, kar še posebno velja za ulične prostitutke in prostitute
- (3) opaziti je spremembo v odnosu s strani policije, čeprav je stigmatizacija, ki je rezultat večletne ilegalnosti prostitucije še vedno prisotna. To je zaznati v številnih incidentih, o katerih prizadeti kljub dekriminalizaciji ne poročajo, saj jim policija še vedno predstavlja grožnjo in ne varnost
- (4) število napadov na ženske se je zmanjšalo, saj je večja verjetnost, da bodo seksualne delavke sodelovale s policijo in podale podatke o storilcu
- (5) s čistimi policijskimi kartotekami, ženske lažje zapustijo prostitucijo
- (6) seksualne delavke in delavci lažje zavrnejo stranko
- (7) odnos lastnikov bordelov do zaposlenih se je izboljšal.

Dekriminalizacija, ki ne vsebuje restriktivnih politik, je še najbližje temu, kar si želijo združenja prostitutk. Prostitutke v Veliki Britaniji poudarjajo, da bi samoorganizacija prostitutk, kar jim trenutni zakon prepoveduje v veliki meri, pripomogla k izboljšanju situacije. Kot poudarjajo, si lahko same nudijo še najboljšo zaščito pred nezaželenimi in nevarnimi strankami ter se postavijo same zase. Posledično jih družba ne bi več videla kot žrtve, temveč samostojne posameznice, ki so si kot način služenja denarja izbrale seksualno delo.

Ob debatah priznavanja prostitucije kot legitimnega dela, za katerega se posameznik odloči spričo sil razmer, v katerih se znajde, se pozablja, da se nekatere ženske (in moški) odločijo za prostitucijo iz razlogov njihove lastne seksualne orientacije, diskriminacija, ki jo doživljajo, je podobna diskriminaciji, ki jo občutijo druge seksualne manjšine (Bell v Kontula 2008, 606). Situacija na Finskem kaže na drugačno podobo prostitucije. Kot v svoji raziskavi ugotavlja Kontula, trenutno na Finskem povpraševanje presega ponudbo, kar omogoča prostitutki, da si sama izbere stranko, ki ji je všeč. Na nek način morajo tako stranke dejansko tekmovati med seboj, kar daje prostitutki večji prostor avtonomije in samoodločanja. Kot pravi ena od njenih intervjuvank Tina: »Kot imajo stranke pravico, da si me izberejo, tako imam jaz pravico, da si izberem stranko« (Kontula 2008, 616). Pogosto je prav od nje same odvisno kakšen odnos bo vzpostavila s stranko, kot na primer pove eden izmed

anketirancev iz diplomske raziskave Iztoka Šorija o prostituciji na Slovenskem. »Nekatere so bolj prepričljive pri igranju strasti, druge manj ali sploh ne. Nekatere punce so bolj simpatične in poskušajo vzpostaviti sproščen odnos s pogovorom, kakšno pijačo itd., druge komaj čakajo, da izgineš – različno« (Šori 2005a, 77).

5 PROSTITUCIJA V SLOVENIJI

Ocene o tem, koliko žensk se v Sloveniji ukvarja s prostitucijo, se že nekaj let gibljejo okoli istih dveh števil. Po policijskih ocenah naj bi bilo v Sloveniji okrog 1400 prostitutk. Ker pa gre za skrito populacijo »so se na Upravi kriminalistične policije strinjali, da so številke gotovo višje in bližje tistim, ki se pojavljajo v medijih, namreč okrog 3000« (Šori 2005a, 70). Ta ocena se zdi preveč preprosta in gre za enostavno podvojitve policijskih ocen, ki jo potem kot urbani mit prevzamejo vsi mediji. »Odkar je prostitucija v Sloveniji dekriminalizirana in odkar ni več uradnih policijskih podatkov o prostituiranih osebah, je popolnoma nemogoče ugotoviti, koliko oseb se dejansko ukvarja s to dejavnostjo, so povedali na generalni policijski postaji« zapiše Modic (Modic 2004). Poleg tega v slovenskem prostoru ni bila opravljena niti ena raziskava, ki bi lahko kvalitetno ocenila stanje prostitucije v Sloveniji,³⁸ tako lahko o številkah le ugibamo. Do takšne raziskave ni prišlo ne pred sprejemanjem nove zakonodaje ne potem, kot je to recimo storila Nova Zelandija (več v poglavju 4.4).

Po ocenah je prostitucija v Sloveniji dobro organizirana in se skoraj izključno odvija »indoor« ter je prav zato dobro skrita očem javnosti, s tem pa tudi ne sproža večjih konfliktov v okolici. Prevladuje ženska heteroseksualna prostitucija (Šori 2005a, 63). Najbolj razvita je t.i. stanovanjska ali »mobi« prostitucija,³⁹ kjer lahko v enem stanovanju deluje tudi več žensk. »Kot ocenjujejo slovenska policija in sodelavci društva Ključ, je po številu oseb, ki prodajajo spolne usluge, največ stanovanjske prostitucije, sledi prostitucija v nočnih lokalih, medtem ko ostale oblike zavzemajo majhne deleže« (Šori 2005a, 63). Večinski delež nočnih lokalov se nahaja zunaj večjih

³⁸ Empirično raziskavo, ki s pripovedovanjem zgodb posameznikov in posameznic v prostituciji odpira prostor za izražanje njihovih mnenj je s sodelavci iz Mirovnega Inštituta izvedla Mojca Pajnik. Izsledki študije so prikazani predvsem preko intervjujev v knjigi Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij. Žal pa je vzorec premajhen za kvalitetno analizo, poleg tega v njem niso sodelovale prostitutke iz tujine.

³⁹ Izraz »mobi« prostitucija izvira iz načina sprejemanja strank. Moški in ženske objavljajo oglase v katerih napišejo svojo mobilno telefonsko številko, preko katere se klienti nato dogovorijo za srečanje, zato se jih je v pogovornem jeziku prijel vzdevek »mobi prostitutke/prostitutiti« (Šori 2005a, 65).

urbanih središč in niso preveč moteči za ostalo okolico. V njih so pretežno zaposlene migrantke, medtem ko v stanovanjski prostituciji dominirajo slovenske ponudnice. Čeprav se ti trendi počasi spreminjajo in je tudi v privatnih stanovanjih zaznati večjo prisotnost tujih državljanek, kar narekuje večjo stopnjo pozornosti. Po opažanjih sodelavcev društva Ključ je stanovanjska prostitucija vedno bolj v rokah organiziranega kriminala. »Tudi pri policiji opažajo, da so pri spravljanju žensk v suženjsko razmerje in zvodništvu prejšnja leta največ obravnavali nočne lokale, sedaj se ta kriminalna dejavnost seli tudi v stanovanja« (Šori 2005a, 65). V primerih, kjer gre za trgovino z ljudmi in prisilno prostitucijo, je te težje odkriti za zaprtimi vrati stanovanja kot v javnem prostoru nočnega lokala. V najboljšem primeru bi bila stranka tista, ki bi opozorila na sumljivo ozadje. Tudi to bi bil eden od razlogov, zakaj je o prostituciji potrebno govoriti in jo s tem počasi usmeriti iz okvirov moralističnih debat in iz nje odvreči okove stigme, ki se drži vseh, ki pridejo z njo v stik. Kriminalizacija strank prav tako ne more biti odgovor, saj se nihče ne bo izpostavljaj, rekoč, da je bil pri prostitutki, za katero sumi, da je prisiljena v prostitucijo in s tem sebe podvrget javnemu linču.

Da je stanovanjska prostitucija v Sloveniji najbolj priljubljena, je pripisovati visoki stopnji anonimnosti, preprostem navezovanju stikov⁴⁰ in precejšnjem občutku varnosti, boljši so tudi higienski in zdravstveni pogoji. »Konkurenca pri tej obliki je v Sloveniji velika, večinsko pa velja, da imajo spolne usluge znotraj nje najnižjo ceno. To ne preseneča, saj je vanjo vključeno največje število prostitutk in prostitutov« (Šori 2005a, 65).

Poglaviten način oglaševanja slovenskih prostitutk in prostitutov je na straneh, namenjenih zmenkom, kjer je mogoče najti tudi njihove predstavitve samih sebe, še posebej pa cvetijo forumi, na katerih informacije in izkušnje izmenjujejo klienti⁴¹ (Šori 2005a, 62).

⁴⁰ Preko oglasov za zmenke v tisku ali na mnogih internetnih straneh, saj oglaševanje prostitucije v Sloveniji ni dovoljeno.

⁴¹ Takšna je slovenska spletna stran Sloescort.com (omenja pa jo tudi Popov), ki velja za precej zanesljivo in zato priljubljeno med resničnimi uporabniki storitev in ne tudi tistimi, ki so tam zgolj iz radovednosti. Spletno stran dostopno samo prostitutkam imajo finske prostitutke, kjer si izmenjujejo podatke o strankah in informacije o različnih tematikah, ki se dotikajo njihovega dela. Imajo tudi črno listo nezaželenih strank z njihovimi telefonskimi številkami (Kontula 2008, 607). Podobno stran bi lahko imele tudi prostitutke na Slovenskem.

Ulične prostitucije, ki velja za dno v prostituciji, v Sloveniji praktično ni⁴², kar je ena od slovenskih posebnosti, zato se z njo nihče pretirano ne ukvarja. Poleg tega, da je ni, pa je tudi prepovedana z 10. členom zakona o javnem redu in miru. Ta določa, da se z zaporom do 60 dni kaznuje za prekršek po 5. točki 10. člena kdor sodeluje, dovoljuje ali podpira vdajanje prostituciji na javnem prostoru. Poleg tega je za pravno osebo predvidena denarna kazen do 600.000 tolarjev, ter za njene odgovorne do 60.000 tolarjev (ZJRM, 10. čl.). Razvoj ulične oziroma »outdoor« (zunanje) prostitucije ovira tudi zakon o varstvu javnega reda in miru, ki v 3. točki 7. člena določa, da kdor na javnem kraju spolno občuje, razkazuje spolne organe ali na vsiljiv način ponuja spolne usluge in s tem koga moti, povzroči vznemirjenje ali zgražanje ljudi, se kaznuje z globo od 50.000 tolarjev do 100.000 tolarjev (ZJRM-1, 7. čl.).

Iz tega lahko celo sklepamo (ne glede na dejstvo, da ulična prostitucija ni priljubljena med slovenskimi prostitutkami, še manj pa sprejeta v družbi), da je v Sloveniji dovoljena le »indoor« prostitucija, medtem ko je »outdoor« močno omejena. S tem se postavlja vprašanje, ali lahko sploh govorimo, da je v Sloveniji prostitucija dekriminalizirana. Dekriminalizacija naj bi bila namreč odprava vseh zakonov, povezanih s prostitucijo, tu pa imamo prostitucijo kot kaznivo dejanje omenjeno v kar dveh zakonih. To, da ne obstaja, zamegljuje dejstva, da je dejansko nedovoljena. Tudi v poročilih TAMPEP in Transcrime ni nikjer omenjeno to malo, a nadvse pomembno dejstvo, ki vsekakor nakazuje odnos družbe do prostitucije na slovenskih tleh kot kaljenja javnega reda in morale. Prostitutke so lahko poslovne ženske, a samo dokler niso razgaljene v javnosti.

V Sloveniji se razprave ob predlogu poslanca Romana Jakliča, da bi se prostitucijo dekriminaliziralo, razvnele zgolj okoli družbeno nadzorstvenih vidikov prostitucije in se po tem niso kaj prida razlikovale od razprav izven naših meja. Nekateri so pričakovali razmah ulične prostitucije, ki bi se pojavila v okolici šol, vrtcev, domov za ostarele in cerkev. Njim nasproti pa so bili privrženci liberalne ideje, da je prostitucija pravzaprav

⁴² Po oceni Šorija obstaja sezonsko »na Primorskem in Goriškem, kjer jo lokalno prebivalstvo povsem ignorira« (Šori 2005a, 64). Ulična prostitucija pa je na začetku 20. stoletja povzročala preglavice ljubljanskim mestnim oblastem. Zakon habsburške monarhije je mestnim oblastem veleval, da same izvajajo sicer regulacijsko politiko. To je pomenilo, da so morale biti prostitutke registrirane za opravljanje dejavnosti in medicinsko neoporečne. Ženske, ki so potencialne stranke iskale po malih uličicah Ljubljane ali v in okolici parka Tivoli so bile predvsem brezdomke in pijanke, ki so se s prostitucijo ukvarjale resnično za preživetje; za večerjo, vrček piva in če so imele srečo, prenočišče. Najpogostejši odjemalci so bili vojaki, prostitutke so znale v vojašnici tudi prespati. Za višjo ceno so bile na voljo registrirane prostitutke v javnih hišah (znana je bila na Zvonarski ulici), ki je stranki na zahtevo predložila tudi zdravniško spričevalo (Cvelfar 1994).

samo posel in bo tam, kjer je, tudi ostala (Popov 2008a, 242-243). Medijski članki so bili izrazito bipolarni v predstavljanju prostitutke kot podjetnice, ki zasluži ogromno denarja in ji bo država sedaj omogočila še vključitev v socialno varstveni sistem ali kot grožnje spodobni družbi.

Eden od večjih argumentov nasprotnikov dekriminalizacije je bila pravna zaščita prostitutk. Tako se je takratna tiskovna predstavnik in predsednica ženskega odbora pri stranki SDS Alenka Paulin v času vročih javnih debat o dekriminalizaciji prostitucije v Sloveniji spraševala:

Če je prostitutka posiljena, kako naj to dokaže? Kako naj bi torej prostitutka dokazala, da posilstvo in nasilje, ki ju je bila deležna v določenem napadu, nista bili svobodna izbira, če pa se zanjo domneva, da se strinja s splošno dejavnostjo prostitucije in specifičnim dejanjem "uprizoritve" seksualnega nasilja? Ali pa naj bi nemara menili, da sodi k poklicnemu tveganju prostitucije, da je kupec lahko nekaznovano bolj nasilen, kot sta se s prostitutko sporazumela ob dogovoru za "storitev"? Taki in podobni primeri samo potrjujejo dejstvo, da je prostitutiranje dejavnost, ki prinaša tako velika zdravstvena tveganja, izpostavljenost nasilju in poškodbam, da kot taka nikakor ne bi smela biti legalizirana kot gospodarska dejavnost (Paulin 2002).

Seveda Paulinova ne razmišlja o dejstvu, da prostitutka ni mogla prijaviti nasilja po prejšnji zakonodaji, saj je bila prostitucija kazniva za vse udeležence. Kot Paulinova sama zapiše »Po obstoječi zakonodaji je namreč predpisana kazen do dveh mesecev zapora za tistega, ki se vdaja prostituciji, pri tem sodeluje, jo dovoljuje ali podpira« (Paulin 2002).

Po podatkih zadnje raziskave TAMPEP za leto 2008 prostitucijo v Sloveniji sestavlja 70 odstotkov domače nacionalnosti in 30 odstotkov migrantk. Od tega jih 57 odstotkov prihaja iz vzhodne Evrope, 28 odstotkov iz centralne Evrope, 10 odstotkov iz balkanskih držav, 3 odstotki prihajajo iz azijskih držav in 2 odstotka iz Latinske Amerike (TAMPEP 2009a, 24). Če primerjamo te podatke⁴³ z odobrenimi delovnimi dovoljenji za plesalke v nočnih klubih vidimo, da je bilo od 937 izdanih dovoljenj leta 2008 skoraj polovica izdanih ukrajinskim prosilkam, in sicer kar 465. Če sem prištejemo še delovna dovoljenja, izdana za prosilke iz Belorusije, Moldavije in Ruske federacije, pridemo do skupne številke 614, kar je dejansko 65 odstotkov vseh izdanih dovoljenj. Daleč za njimi so prosilke iz držav Latinske Amerike, kjer s 194 prošnjami

⁴³ Podatke, ki jih navajam mi je posredovala Greta Metka Barbo Škerbinc, vodja Službe za zaposlovanje tujcev pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (glej prilogo A).

precej prednjači Dominikanska republika. Tem je bilo izdanih 23 odstotkov prošelj in s komaj 6 odstotki, za njimi so prošilke iz novih članic EU. Podatki o številu izdanih delovnih dovoljen se nanašajo zgolj na tiste osebe, ki morajo zaprositi za zakonito opravljanje dela v Sloveniji, in tako ne morejo zaobjeti celotne slike migrantske prostitucije pri nas. Poleg tega bi bilo sklepanje, da se vse barske plesalke tudi prostituirajo poenostavljanje resnične situacije. V prostitucijo so vključene tudi dnevne migrantke, ki se lahko v Slovenijo pripeljejo na dnevni bazi, in pa Slovenke, ki se ravno z razlogom anonimnega opravljanja prostitucije, gibljejo med mesti.⁴⁴ Podatki tudi ne zaobjamejo državljanov ostalih držav članic EU, ki za zaposlitev v Sloveniji, ne potrebujejo delovnega dovoljenja. Prisilna prostitucija pa je nezakonita in skrita, zato jo kot takšno ni mogoče številčno opredeliti. Izkaže se torej, da je z dokončnimi številkami nemogoče operirati. Poraja se tudi vprašanje je o smiselnosti le tega, saj nam sami odstotki ne povedo kaj dosti o položaju prostitutk in prostitutov.

Slovenija se je v nadnacionalno raziskavo mreže TAMPEP s posredovanjem podatkov vključila šele leta 2008, nacionalna koordinatorica pa je Evita Leskošek, predsednica društva CARS, ki se ukvarja predvsem s problematiko HIV in Aidsa. Na njihovih internetnih straneh pa žal ni zaslediti nobenih informacij o pomoči prostitutkam ali o sodelovanju s TAMPEP. Poleg tega, da se v Sloveniji ne izvajajo nikakršne obsežne večletne raziskave⁴⁵ in da v slovenskem prostoru ni prisotna nobena nevladna organizacija, ki bi se »na ta ali oni način ukvarjala z vprašanjem prostitucije⁴⁶« (Popov 2008a, 242), ne obstaja niti enotna metodologija zbiranja podatkov. Na neusklajenost podatkov s strani policije, tožilstva, nevladnih organizacij ter nenazadnje statističnega urada, s katerimi sta se soočili v analizi sodnih spisov na področju trgovanja z ljudmi in prostitucijo, opozarjata tudi Pajnik in Kavčič (Pajnik in Kavčič 2008, 145-146). Zato je o enotnih podatkih o prostituciji v Sloveniji skoraj ne mogoče govoriti.

⁴⁴ Po podatkih TAMPEP se veliko Slovenk občasno premakne v Italijo, Nemčijo in na Nizozemsko, kjer na vsake nekaj mesecev zamenjajo delovno lokacijo. Njihovo mobilnost v precejšnji meri koordinirajo organizatorji v seksualni industriji (TAMPEP 2009a, 26). Mobilnost slovenskih prostitutk omenja tudi Popov, vendar naj bi veliko Slovenk odhajalo na sezonsko delo v Španijo (Popov 2008a, 141).

⁴⁵ Prve študije o prostituciji v Sloveniji sta objavila Kobal in Bavcon v 60. letih prejšnjega stoletja z izrazito socialno-patološko obravnavo. Naslednje študije se pojavijo proti koncu 20. stoletja, med katerimi prevladujejo kriminološke in kazensko pravne študije avtorjev Kanduč, Petrovec, Peršak in Oberstar (Pajnik in Kavčič 2008, 142). O prostituciji z zakonodajnega in nadzorstvenega vidika so na notranjem ministrstvu izdali nekaj strokovnih oziroma poljudnih besedil Marjete Tratnik Volasko (Pajnik in Kavčič 2008, 142). Študije s sociološkega in politološkega vidika ter vidika človekovih pravic najdemo pri avtorjih Zavratnik Zimic in Pajnik (Pajnik in Kavčič 2008, 143).

⁴⁶ V Sloveniji obstaja le delovna skupina za boj proti nezakoniti trgovini z ljudmi v okviru Ministrstva za notranje zadeve, ki jo je leta 2001 ustanovila slovenska vlada. Njen nacionalni koordinator je podsekretar na ministrstvu Sandi Čurin. V akcijskem načrtu za leto 2010-2011 je za namestitev in pomoč žrtvam, ki jo izvajajo nevladne organizacije (društvo Ključ in Slovenska Karitas) namenila država 170.000 evrov

Zbiranje zanesljivih podatkov je težavno, še posebno s pričo dejstva, da se kar dve tretjini prostitucije v Evropi odvija za zaprtimi vrati, zato NVO in socialni delavci težko dostopajo do celotne populacije, ki ostaja skrita. K temu še dodatno prispevajo poostrene politike, policijske racije prostitucije na ulicah in odprtih conah ter kriminalizacija strank in seksualnih delavk (TAMPEP 2009a, 31).

Sicer pa je trenutno Slovenija za nekatere vstopna točka. S pridobljenim delovnim dovoljenjem za tujce je namreč prestopljena tudi schengenska meja in s tem omogočeno prosto gibanje po celotnem območju EU. Na opozorilo ostalih članic, da ti posamezniki v njihovih državah ustvarjajo sivo ekonomijo, je slovenska vlada junija leta 2009 sprejela sklep o nekaterih omejitvah zaposlovanja in dela tujcev, ki je takoj stopil v veljavo. Nova uredba v 5. členu določa, da izdaja dovoljenj za zaposlitev pri delodajalcih za poklice iz zabavnega in umetniškega programa v nočnih lokalih ni dovoljena za tujce, ki za vstop v Republiko Slovenijo potrebujejo vizo, razen za tujce, ki so državljani držav, ki imajo z Evropsko unijo sklenjen sporazum o vizumskih olajšavah. Druga točka 5. člena določa, da se dovoljeno izvajanje zabavnih in umetniških programov v nočnih lokalih se omeji le na eno lokacijo,⁴⁷ ki je v lasti ali najemu delodajalca in jo delodajalec navede pri vlogi za izdajo dovoljenja za zaposlitev (ZZDT, 5.čl).

Kot razlog navajajo sum zlorabe oziroma, da so tujci v resnici žrtve kaznivih dejanj prostitucije in trgovine z ljudmi. V ozadju sprejete uredbe se kaže razumevanje dela v striptiz klubih in nočnih lokalih, ki ga opravljajo tujke, kot prisilna prostitucija. Slovenska družba in politika slikata tujko kot žrtev (vedno) prisilne prostitucije.

Večina plesalk v nočnih lokalih je torej registriranih, zaposlenih in zavarovanih po veljavni zakonodaji /.../ V Društvu Ključ na podlagi svojih izkušenj menijo, da je večina lastnikov nočnih lokalov v Sloveniji vpletenih v organiziran kriminal. Najemniki nočnih lokalov imajo namreč zelo dobro organizirano mrežo sodelavcev: nekdo novači dekleta na vzhodu, drugi jih pripelje sem, tretji priskrbi papirje, četrti sili v prostitucijo /.../ Kljub temu bi bilo krivično trditi, da so vse ženske, ki delajo po nočnih lokalih v Sloveniji, tukaj prisilno (ali da se prostituirajo). Nekatere tudi vnaprej vedo, kaj bodo morale početi, vendar pa ne vedo, v kakšnih okoliščinah, pod kakšnimi pritiski in za kakšno plačilo (Šori 2005a, 68).

⁴⁷ V Sloveniji bodočemu delodajalcu do sedaj ni bilo potrebno navesti, kje točno bo zaposlena oseba delala, oziroma ni po tem, ko je taka oseba pridobila delovno dovoljenje, nihče preverjal, kje se nahaja, med delodajalci pa je navada, da si zaposlene medsebojno izposojajo na podlagi najemnih pogojev.

5.1 *Kaj je prinesla dekriminalizacija?*

Dekriminalizacija ni prinesla nobenih večjih sprememb. Do porasta prostitucije ni prišlo, prav tako se ni premaknila na ulice. Situacija se je za prostitutke in prostitute izboljšala zgolj v kontekstu, da lahko prijavijo kršitve zoper njih, saj sami niso več v zakonskem prekršku. Drugače pa stvari potekajo nespremenjeno, razen tega, da nova zakonodaja v prostor vnaša precej nejasnosti in je predmet različnih interpretacij.

Na zakonodajnem področju je bilo z dekriminalizacijo leta 2003 ukvarjanje s prostitucijo odpravljeno kot prekršek. Do leta 2004 sta v Kazenskem zakoniku RS (KZ) obstajala dva člena, ki sta obravnaval kaznivo dejanje zvodništva (185. člen) in posredovanja pri prostituciji (186. člen). »Za kaznivo dejanje zvodništva po prvem odstavku 185. člena se je kaznovalo tistega, ki je zvodil mladoletno osebo, po drugem odstavku istega člena pa tistega, ki je za plačilo zvodil ali omogočal spolno občevanje ali druga spolna dejanja /.../ po 186. členu KZ pa se je kaznovalo tistega, ki je pridobival, navajal, spodbujal ali mamil druge k prostituciji, ali tistega, ki je kakor koli sodeloval pri njihovi izročitvi komu drugemu za prostitucijo« (Pajnik in Kavčič 2008, 145). Po noveli KZ leta 2004 je pretežni del vsebine 186. člena vsebovan v spremenjenem 185. členu zloraba prostitucije, med tem ko je 186. člen črtan iz KZ RS. Zvodništvo in posredovanje sta tako združena v skupnem členu zlorabe prostitucije.

185. člen Kazenskega zakonika tako določa zlorabo prostitucije: (1) Kdor zaradi izkoriščanja sodeluje pri prostituciji druge osebe, ali kdor s silo, grožnjo ali s preslepitvijo navede, pridobi ali spodbudi drugo osebo k prostituciji, se kaznuje z zapornom od treh mesecev do petih let. (2) Če je dejanje iz prejšnjega odstavka storjeno proti mladoletni osebi, ali proti več osebam, ali v okviru hudodelske združbe, se storilec kaznuje z zapornom od enega do desetih let (KZ, 5. čl.).

Po mojem mnenju je pomen besede »izkoriščanja« preveč ohlapen in tako dopušča več možnih interpretacij, kaj naj bi izkoriščanje pomenilo. Ali se lahko kaznuje nekoga za izkoriščanje prostitucije – torej zvodništva, če ga prostitutka zagovarja, da je ne izkorišča? Pri čemer je seveda ponovno vprašljivo ali to pravi zato, ker je res ali ker je v to na takšen ali drugačen način primorana.

Dejavnost zvodništva ni vedno slika stereotipnega nasilnega zvodnika, kakor so le-ti prepogosto prikazani. Za prostitutke je zvodnik lahko tudi neke vrste menedžer, varnostnik ali organizator. Dejavnost prostitucije zahteva neko stopnjo organiziranosti in nekatere ženske priznavajo, da tega ne morejo izvajati same. »Višje ko gremo po lestvici prostitucije, več je vloženega kapitala, značilna je večja stopnja organiziranosti (oseba, ki se prostituira, običajno ne more delovati sama) in trženja, obenem so višji tudi zaslužki« (Šori 2005a, 63-64). Za nekatere ženske je bolj enostavno, da kot prostitutka pride v stanovanje, kjer jo čakajo čiste rjuhe, pripravljene brisače, kondomi ter ostale stvari, ki so morda potrebne (lubrikanti, spolni pripomočki, revije, pijača, itd.) in lahko sama le opravi svoj del posla. Prostitutko lahko obišče stranka, ki jo želi oropati in/ali fizično in seksualno napasti. V takšnem primeru je zvodnik v vlogi varnostnika prav tako več kot dobrodošel. In nenazadnje je zvodnik lahko tudi tisti, ki sprejema telefonske klice oziroma se dogovarja s potencialnimi strankami ter pazi, s kakšnimi osebami se prostitutka kasneje dobi. Zato nekatere prostitutke opozarjajo, da je prepoved zvodništva ne nujno dobrodošla stvar. Kriminalizacija strank, partnerjev, menedžerjev ali zvodnikov pravzaprav zanika prostitutkam enako zakonsko zaščito kot ostalim državljanom (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 1), saj jih postavlja v položaj drugačnih državljanov, za katere veljajo drugi zakoni. Kolektivi prostitutk opozarjajo na dejstvo, da v prostituciji lahko oseba dela kot samozaposlena, v soorganizaciji z drugimi ali kot zaposlena pod delodajalcem oz. tretjo osebo (Sex Workers in Europe Manifesto 2005, 7). Seveda obstaja tudi druga plat medalje. Pri Ključu prejemajo vse več klicev obupanih žensk, ki so jih pod pretvezo, da so klienti, obiskali zvodniki in jih skušajo z grožnjami, fizičnim nasiljem in posiljevanjem prisiliti, da bi delale zanje (Šori 2005a, 65).

Dvoumnost zakona se kaže tudi v primerih, ko obtoženec kaznivega dejanja pred sodiščem kaj hitro doživi oprostilno sodbo, še posebno če »zaposlene« pričajo za njih⁴⁸, kjer gre lahko tudi za ustrahovanje prič, ki so v resnici žrtve. V letu 2008 je policija obravnavala 5 kaznivih dejanj po členu 185. Zloraba prostitucije. Osumljenih je bilo 7 oseb, pri tem pa je bilo oškodovanih 40 oseb, od tega jih je bilo le 9 pripravljenih na

⁴⁸ Pogosto se dogaja, da dozdevne žrtve spreminjajo izjave, kot kaže primer zakonske obravnave iz leta 2008. »12 žensk, med njimi tudi mladoletnice, je v relativno kratkem času kazenskega postopka svojo izpoved močno spremenilo, in sicer od obremenilne izpovedi v preiskavi, ko je bil obdolženec v priporu, same pa deležne zaščite v okviru, kot so si ga same izbrale, pa do izpovedi na glavni obravnavi, ko je bil obdolženi v hišnem priporu, s katerim je bil pripor v času ugovornega postopka nadomeščen, ko so svojo izpoved v celoti prilagodile zagovoru obdolženega« (Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini s ljudmi 2008, 11).

sodelovanje s policijo (Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2008, 9). Največ primerov zlorabe prostitucije je bilo v najetih stanovanjih ali turističnih objektih, kjer je bila večina žrtev državljanek Slovenije (Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2008, 7). Kar dokazuje dejstvo, da je v Sloveniji največ stanovanjske prostitucije, in da v njej večinoma delujejo Slovenke. Medtem ko je bilo s strani policije ugotovljeno največ primerov spolnega izkoriščanja kot oblike trgovine z ljudmi predvsem v nočnih lokalih, kjer so zaposlene večinoma tuje državljanke. Ti podatki napeljujejo na misel, da slovenske institucije enačijo trgovino z ljudmi z migrantsko prostitucijo⁴⁹.

Kljub črtanju izvajanja prostitucije iz KZ okoli nove zakonodaje, še vedno ostaja veliko nejasnosti in nedorečenosti, na kar opozarja tudi novinar in publicist Jurij Popov. Obstajajo celo različna mnenja o tem, ali je prostitucija zdaj dovoljena ali ne. »Nekateri trdijo, da je, saj je bilo vdajanje prostituciji dekriminalizirano, menda pa tudi zato, ker ni izrecno prepovedana, poleg tega pa imamo v registru poklicev tudi poklic prostitutka⁵⁰ /.../ Drugi pravijo, da ni dovoljena in sicer zato, ker dejavnost ni opredeljena. Delo je, dejavnost pa ni« (Popov 2008a, 243). V teoriji bi se prostitutka lahko odločila za registriranje samostojne dejavnost⁵¹, zvodnika pa bi si najela kot osebnega varnostnika, menedžerja ali tajnika. V delu slovenske javnosti se pojavljajo kritike, da država izgublja dragocen denar, ki bi si ga lahko pridobila z obdavčitvijo prostitucije. Ob tem se po zgledu Nizozemske pojavljajo izračuni o dozdevnih bajnih zaslužkih prostitutk, zato se nekateri zavzemajo za legalizacijo prostitucije. Pa vendar to omogoča tudi dekriminalizacija, a mora biti zato urejena potrebna zakonodaja. Po katerem ključu bi se te osebe registrirale in konec koncev, čemu bi se, saj jim to ne prinese nič, razen plačevanja davkov in obveznih zdravniških pregledov? Poleg tega je večina prostitutk v to dejavnost vpletena le občasno in anonimno. Zdravniške storitve pa so na voljo vsem državljanom.

⁴⁹ Med žrtve trgovine se šteje tudi primer enodnevne oskrba skupine sedmih ukrajinskih državljanek, legalno zaposlenih v različnih nočnih klubih, ki jih je v oskrbo v namestitveni center Slovenske Karitas napotila policija. Ker se v informativnih razgovorih in zaslišanjih niso prepoznale kot žrtve trgovine z ljudmi, se je oskrba zaključila še isti dan (Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2008, 2009). Tu se kaže tudi spornost uporabe termina »žrtev« še preden je to dejanje tudi dokazano, kar ponovno nakazuje na podobo tuje državljanke zaposlene v Sloveniji kot a priori žrtve.

⁵⁰ V Uradnem listu št. 28/1997 je med klasifikacijo poklicev v skupini Drugi poklici za osebne storitve pod številko 5149.04 naveden tudi poklic prostitutke; prostituta ni med navedenimi poklici. Spolna diskriminacija velja tudi pri poklicu 5149.03 hostesa brez moške oblike.

⁵¹ Teoretično zakonodaja to omogoča, vendar »o tem v Obrtni zbornici Slovenije ne vedo nič«, Gospodarska zbornica Slovenije pa potrjuje, da je »stanje na tem področju pravno nedorečeno« (Šori 2005b).

Nejasnosti so tudi okoli vprašanja ali so bordeli dovoljeni v Sloveniji ali ne. Po definiciji Transcrime bi morali biti dovoljeni, saj Slovenija sodi med abolicionistične države, kjer bordeli niso prepovedani (Di Nicola 2005, 16, 37). V resnici obstaja v Sloveniji kar nekaj nočnih klubov in striptiz barov, ki so znani po tem, da v njih delajo prostitutke. A 185. člen KZ govori o zlorabi prostitucije, pod kar se štejejo vse oblike posredovanja, organiziranja in tako dalje, skratka vse oblike zvodništva, zato lahko lastništvo bordela hitro preide v kategorijo zvodništva. Če za primerjavo pogledamo v britansko zakonodajo, ki za bordel šteje stanovanje, v katerem se prostituira več kot ena oseba, imamo v Sloveniji mnogo bordelov, saj je pri nas pogost pojav, da v enem stanovanju hkrati delujejo dve ali več prostitutk.

Značilnost slovenske prostitucije je anonimnost in občasnost, posledično se prostitutke in prostituti med seboj ne družijo in tako tudi ne ustvarjajo javnega diskurza, kjer bi vzpostavljali probleme, s katerimi se soočajo. »Tako je predvsem pri tistih, ki delajo znotraj stanovanjske prostitucije. Nekoliko drugače je pri tujkah v nočnih lokalih, saj so zaradi istega delovnega mesta in največkrat tudi skupnega bivališča prisiljene sodelovati med seboj, vendar se tudi one nočejo identificirati z drugimi prostitutkami in jih pogosto omalovažujejo« (Šori 2005a, 73).

Pozitivna posledica *laisser faire* politike s strani države je ta, da ima vsak posameznik svobodno pravico odločanja, da se iz kakršnih koli razlogov odloči za vstop v prostitucijo, ki je tudi precej enostaven. Kot je povedala Iztoku Šoriju ena izmed intervjuvank: »O tem sem se najprej pogovarjala s kolegico. Čez čas sem se odločila, malo naštudirala oglase, si nabavila nov mobilni telefon in potem še sama oddala oglas« (Šori 2005a, 65). Dekriminalizacija vpletenim v prostitucijo omogoča neko stopnjo samoorganizacije, a zakonske meje so ob tem zelo nejasne, še posebno, če v stanovanju deluje več žensk, saj so lahko obtožene zvodništva. Seveda pa država s takšno politiko ne doprinese k destigmatizaciji in izboljšanju položaja v prostituciji, temveč jo prej prepušča samoregulaciji z občasnimi čistilnimi akcijami, ki smo jim vsake toliko pričali tudi v medijih. Sicer pa kot pravi Popov, je bil »odnos večine družb in njihovih institucij do prostitucije v vsej zgodovini značilen po večji ali manjši stopnji tolerance /.../ Prostitucija je bila stoletja prepuščena načelu *laisser faire* oziroma samoregulaciji« (Popov 2008a, 45).

Po mnenju nekdanje predsednice ženskega odbora pri stranki SDS Alenke Paulin se država ob priznavanju prostitucije kot dela, kjer bi se prostitutke obravnavale kot podjetnice, odveže odgovornosti ukvarjanja z zmanjšanjem zaposlitvenih možnosti in porasta revščine predvsem med ženskami (Paulin 2002). »Dejstvo je, da je to tako imenovano seksualno delo začasno, ženske pa se po koncu tovrstne "karriere" znajdejo brez poklicnih kvalifikacij, pogosto psihično uničene in večinoma v slabšem ekonomskem položaju kot so bile na začetku. Prostitucija torej nikakor ni in ne more biti obravnavana kot ekonomska priložnost enaka drugim« (Paulin 2002).

Samo dekriminalizirati ni dovolj, nujno so potrebne raziskave, ki bodo zajele večino te populacije in terensko delo (socialnih delavcev in nevladnih organizacij) s prostitutkami in prostitutami. Če samo zakonsko dovolimo, potem pa se s tem nihče več ne ukvarja in so v javnosti prisotne le domneve⁵² o številu in življenju prostitutk, nihče pa ne ve, kakšno je dejansko stanje, tudi ne moremo ustvariti politik, ki bi aktivno pripomogle k izboljšanju življenjske situacije oseb, ki so »prostovoljno« v prostituciji, kaj šele, da bi se lahko kvalitetno lotili reševanja migrantske prostitucije in prisilne prostitucije. Nepoznavanje problematike oziroma površno ocenjevanje razmer in zatiskanje oči ne more pripeljati do sprememb. V nobenem primeru pa se Slovenija ne bo mogla izogniti evropskim trendom porasta prostitucije, zato bi bilo več kot smotno, da se tega vprašanja loti v pravem času. Mobilnost migrantskih prostitutk v Evropi je velika, večina jih je delala že v več kot treh državah. Povpraševalci se namreč naveličajo istih obrazov. Slovenija bi se morala zavedati, da kljub temu, da ni najbolj popularna končna destinacija (čeprav končnih destinacij ob takšni mobilnosti niti ne more biti) za migrantke, lahko ob strožjih migrantskih politikah starih članic postane zanimiva destinacija. Tako kot so s sprejemom Romunije in Bolgarije tokovi tudi k nam prinesli beračenje (in tudi trgovino z ljudmi), ki je bilo pri nas precej tuje, si ne smemo misliti, da nas bo val migrantske prostitucije kar zaobšel.

Legalizacija v Sloveniji je vprašljiva, saj je glede na majhnost države velika verjetnost, da bi večina posameznikov, ki so v prostituciji, želela ostati anonimnih, kar posledično pomeni, da se ne bi hoteli izpostavljati z registracijo. Poleg tega jih večina to delo

⁵² Kot recimo tudi ugibanja o deležu povpraševalcev po prostituciji v Sloveniji. V spletni anketi, ki jo navaja Šori iz leta 2002 je 15 odstotkov obiskovalcev ankete odgovorilo, »da je že kdaj koristilo usluge prostitutke ali prostitutata. Drug podatek, ki se pojavlja v javnosti, je ob majskih razpravah leta 2003 v slovenskem parlamentu o dekriminalizaciji prostitucije navedel poslanec Roman Jakič: v Sloveniji naj bi bilo med 38 in 57 tisoč klientov« (Šori 2005a, 75).

razume le kot začasno zaposlitev (Šori 2005a, 77-78). »Za legalizacijo se najbolj izrekajo tuje prostitutke, ki delujejo v nočnih lokalih, vendar le – ta verjetno ne bi rešila njihovih težav, saj tako kot v večini držav, kjer je prostitucija legalizirana, kot tujke ne bi mogle pridobiti ustreznih dovoljenj in pravic, ki bi jim s tem pripadale« (Šori 2005a, 78).

6 ZAKLJUČEK

Ne glede na to, kako kot posamezniki in družba dojemamo seksualnost, je prostitucija realno dejstvo. Predstava abolicionistov, da je mogoče ta pereč socialni pojav odstraniti s kriminalizacijo strank ali preganjanjem zvodništva, se izkaže kot zgolj lepotni popravek. Povpraševanje po seksualnih storitvah namreč tudi v državah, kjer vlada prohibicija, ne izgine. Prohibicija prostitucijo potiska v svet kriminala, nasilja in kratenja vseh pravic. Abolicionistični vidik prostitucije, ki je globoko vpleten v evropsko zakonodajo boja proti trgovanju z ljudmi s stališča prostitucije kot moške nasilne in izkoriščevalske dominacije nad žensko ponuja razlage pojmov seksualne industrije in prostitucije, ne prinaša nobenih sprememb. Po drugi strani pa normalizacija prostitucije kot zgolj seksualne storitve omogoča večjo komercializacijo seksualnosti in posameznika zreducira na seksualni objekt ter dehumanizira spolni odnos. A to ni zgolj produkt zakonskega legitimiziranja prostitucije, temveč naše celotne družbe in konzumacije seksualnosti. Ob preučevanju zmešnjave zakonskih modelov se izkaže, da so družbene paradigme seksualnosti, spolnosti in položaja ženske v družbi globoko prepletene s zakonskimi rešitvami. Zakonodaje so odraz družbe, ki prostitucijo še vedno močno stigmatizira ter jo označuje kot pojav, ki škoduje družbi tako moralno kot z vidika reda in miru. Zakonski okvir legalizacije sicer dovoljuje prostitucijo, a z močno regulacijo in restrikcijo, kar ga glede razumevanja prostitucije kot nezaželenega pojava močno približa prohibiciji. Registracija prostitutk, ponekod obvezni zdravniški pregledi in licenčno obratovanje bordelov, so zgolj mehanizmi preusmerjanja prostitucije iz sive ekonomije v legalni ekonomski sektor. Legalizacija v neki meri izboljša položaj prostitutk, ki jim je z registracijo omogočeno več socialnih in zdravstvenih ugodnosti, a se v praksi izkaže, da je to bolj na papirju kot zares. Registracija obenem pomeni tudi večjo stigmatizacijo in izstop iz anonimnosti. Položaj nedokumentiranih prostitutk, ki predvsem v razvitejših državah Evrope predstavljajo vsaj polovico ponudnic, se ob legalizaciji ne izboljša, saj za njih zakoni ne veljajo. Na evropski politični agendi je zaostrovanje boja proti trgovanju z ljudmi, ki je usodno povezano z migracijami in

nenazadnje s prostitucijo. Zdi se, da evropske države problem trgovanja in tihotapljena ljudi rešujejo z zaostrenimi politikami do migrantov, s tem pa ne rešujejo njihovega položaja, temveč jih zgolj potiskajo nazaj za meje evropske utrdbe. Podobno kot se čisti prostitucijo iz polja vidnega s tem, ko se ji predpisuje območja delovanja. S tem se odjema prostitutkam pravico, da si same določajo prostor in pogoje prostituiranja. Pokroviteljska drža do prostitutk je opazna pri sprejemanju zakonodaj, javnih debatah in nenazadnje pri neupoštevanju njihovega glasu, ki se je pred pol stoletja prvič v zgodovini uspel nekako artikulirati.

Slovenija naj bi sodila med države, kjer je prostitucija dekriminalizirana, čeprav se izkaže, da temu ni tako, saj je ulična prostitucija prepovedana. Ostaja tudi veliko nejasnosti, kaj je z novo zakonodajo dovoljeno in kaj ne. Dekriminalizacija se pokaže bolj ali manj kot sprejem določene politike takrat, ko država ne ve, kako bi opravila s pojavom prostitucije. Slovenska posebnost je njena majhnost, kar ustvarja posebne specifikke tudi znotraj prostitucije. Preveliko apliciranje določenih zakonodaj s področja prostitucije, ki jo izvajajo v drugih državah na Slovenijo ni priporočljivo. V slovenski družbi se izražata dva nasprotujoča si pogleda na prostitucijo. Prvi, liberalen vidik, navija za legalizacijo prostitucije, ki bi z obdavčitvijo prostitucije v državno blagajno prinesla velik priliv, prostitutke pa bi bile dolžne opravljati obvezne zdravniške preglede, kar bi ohranjalo higieničnost družbe. Drugi vidik vidi prostitucijo kot moralno sporno, prostitutke pa so žrtve kriminalcev in so večinoma tujke. Oba pogleda dejansko obravnavata prostitucijo z vidika zaščite družbe in ne z vidika samih akterjev. Njihovega glasu v slovenskem prostoru praktično ni, prav tako ni nobene organizacije ali društva, ki bi se ukvarjala s specifično populacijo, o kateri zaradi tega ne vemo dovolj, da bi lahko ocenjevali učinke zakonodaje.

Kljub vsemu je črtanje prostituiranja odrasle osebe iz kazenskega zakonika pozitiven korak, saj omogoča osebam zakonsko varovalo, da ob morebitnih kršitvah njihovih pravic storilce prijavijo organom pregona. Prav tako bi bil to lahko dober korak k samoorganizaciji prostitutk, da kot svobodne odrasle osebe odločajo, kaj bodo počele s svojim telesom. V tej točki se sicer pokaže ponovno slabo napisan zakon, ki je podvržen različnim obrazložitvam, zato ni jasno ali bi bile ženske, ki bi si medsebojno delile prostor delovanja in morebitno zaščito pred fizičnim napadom, obtožene zvodništva ali ne. V Sloveniji tudi znotraj instituciji, ne le v javnih diskusijah, ni jasne ločnice med migrantkami in žrtvami trgovine ali med prisilno in prostovoljno prostitucijo. Dokler ne

bodo ti pojmi jasno ločeni, bo tudi konstruktivno reševanje s tem povezanih problemov dosti težje, podoba prostitutke pa bo ostajala v glavah Slovencev enaka; kot nedolžne žrtve ali poslovne kurbe.

Moja ocena je, da je dekriminalizacija znotraj danih modelov politik primerna za Slovenijo, vendar bi bilo na tem področju nujno narediti več. Potrebna je večja jasnost zakonodaje in ureditev možnosti samozaposlitve. V Sloveniji legalizacija prostitucije ne bi prinesla zelenih učinkov s stališča prihodkov v državni proračun, saj se večina slovenskih prostitutk in prostitutov ne bi registrirala. V tako majhnem prostoru kot je Slovenija je anonimnost namreč prioriteta in nuja. Toliko bolj, ker je ta dejavnost stigmatizirana. Vpeljava obvezne registracije in zdravniških pregledov, ki sta možna scenarija legalizacije, pa zgolj povečujeta stigmo in ne kažeta napredka v družbi, temveč vračanje v pretekle miselne vzorce. Ob vsem tem moram dodati še to misel. Zakaj bi prostitutke potrebovale posebne zakone, ki bi jih ščitili pred nasiljem, izkoriščanjem in zlorabami, ko pa smo pred takšnimi kršitvami pravic enako zaščiteni vsi državljani, vsaj po črki zakona, ki velja za vse enako.

Prostitucija je širok in kompleksen pojem in kot takšno jo je nemogoče postavljati v enoten zakonski okvir. Stanovanjska prostitucija v Sloveniji se razlikuje od prostitucije »windows«
bordelov ali ulične prostitucije v Rimu. Zapiranje vrat migrantkam v imenu moralne čistosti seksualnega akta je sprenevedanje pred realnostjo življenja, ki ga te osebe živijo in spogledanje razlogov, ki jih privedejo v prostitucijo. Pri vsem tem se pozablja, da kriminal in nasilje, ki ju oporečniki radi povezujejo s prostitucijo, proizvaja ravno kriminalizacija prostitucije. Po mojem mnenju bi k izboljšanju položaja prostitutk v največji meri pripomoglo, če bi se pri sprejemanju zakonov in v javnih razpravah njihov glas upošteval, saj vendar sami še najbolje vedo, kakšni so problemi, s katerimi se soočajo. Zavzemanje za pogovor z akterji v prostituciji, s strani politikov, bi v družbi pripomoglo k postopni destigmatizaciji, osebam v prostituciji pa dalo moč samoodločbe in (samo)spoštovanje. Dekriminalizacija (in pa tudi destigmatizacija) bi lahko privedla k večji transparentnosti poslovanja, kar bi prostitucijo vedno manj povezovalo s kriminalom. Možna posledica transparentnosti bi bilo tudi lažje in hitrejše prepoznavanje ter odkrivanje primerov trgovanja in tihotapljenja z ljudmi.

Prostitucija bi morala biti obravnavana v vozlišču teorij o komercializaciji seksualnosti, človekovem seksualnem libidu, odnosov med spoloma ter predvsem kot izraz neenakih

možnosti, ki so posledica neenakomerne porazdelitve kapitala na globalni lestvici, feminizacije revščine, omejevanje svobode gibanja glede na državo izvora in pravice do samoodločbe.

7 LITERATURA

- Barbo Škerbinc, Greta Metka. 2009. *Podatki o številu izdanih delovnih dovoljenj za plesalke po državljanstvu*. Interno gradivo.
- BBC News. 2004. *EU entry hits Czech sex trade*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3703387.stm> (5. februar 2010).
- Bindel, Julie. 2006. 2007: against legalising prostitution. *The Guardian*, 29. december. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2006/dec/29/2007sexwork> (30. april 2009).
- --- 2008. Penalising the punters. *The Guardian*, 21. november. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/society/2008/nov/21/prostitution-jacquismith> (30. april 2009).
- Bindman, Jo in Jo Doezama. 1997. *Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda*. Dostopno prek: <http://walnet.org/csis/papers/redefining.html> (23. januar 2009).
- Bjelica, Jelena. 2005. *Na tragu slobode : trgovina ljudima u Evropi*. Beograd: samozaložba.
- Chiou, Pauline. 2009. *Girls sell sex in Hong Kong to earn shopping money*. Dostopno prek: <http://www.cnn.com/2009/WORLD/asiapcf/09/24/hongkong.teenage.prostitution> (20. oktober 2009).
- *Coalition Against Trafficking in Women*. Dostopno prek: <http://www.catwinternational.org> (2. april 2009).
- Cvelfar, Bojan. 1994. »No, zdaj pa če imaš denar, ga daj sem, potem se pa hitro z menoj spolsko združi«. K zgodovini tajne prostitucije v Ljubljani na začetku stoletja. *Zgodovina za vse* 1 (2): 11-29.
- Daley, Suzanne. 2001. New Rights for Dutch Prostitutes, but No Gain. *The New York Times*, 12. avgust. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2001/08/12/world/new-rights-for-dutch-prostitutes-but-no-gain.html> (3. maj 2009).

- Danna, Daniela. 2000. *The position of prostitutes in E.U. countries: law and practice*. 4th European Feminist Research Conference, 28. september – 1. oktober, v Boloniji, Italija. Dostopno prek: <http://orlando.women.it/cyberarchive/files/danna.htm> (3. marec 2009).
- Di Nicola, Andrea, Isabella Orfano, Andrea Cauduro in Nicoletta Conci. 2005. *Study on National Legislation on Prostitution and the Trafficking in Women and Children*. Brussels: Transcrime for European Parliament. Dostopno prek: http://transcrime.cs.unitn.it/tc/fso/Altre%20pubblicazioni/legislation_on_prostitution_english.pdf (31. december 2010).
- Eriksson, Marianne. 2004. *Report on the consequences of the sex industry in the European Union*. Committee on Women's Rights and Equal Opportunities for the European Parliament. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A5-2004-0274+0+DOC+PDF+V0//EN> (1. maj 2009).
- Farley, Melissa. 2004. "Bad for the Body, Bad for the Heart": Prostitution Harms Women Even if Legalized or Decriminalized. *Violence Against Women* 10 (10): 1087-1125. Dostopno prek: <http://action.web.ca/home/catw/attach/Farley.pdf> (8. avgust 2009).
- Hughes, Donna M. 1999. *Making the Harm Visible: Legalizing Prostitution Will Not Stop the Harm*. The Coalition Against Trafficking in Women. Dostopno prek: <http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/mhvlegal.htm> (7. februar 2010).
- *International Prostitutes Collective*. Dostopno prek: <http://www.prostitutescollective.net> (2. april 2009).
- *Kazenski zakonik* (KZ-UPB1). Ur. l. RS 95/2004. Dostopno prek: http://www.zakonodaja.com/zakoni/v/1/kz_upb1/cleni/185.clen/185.clen (2. februar 2010).
- Kilvingston Judith, Sophie Dayand in Helen Ward. 2001. Policy in Europe: A Time of Change? *Feminist Review* (67): 78 - 93. Dostopno prek: <http://proquest.umi.com.nukweb.nuk.uni-lj.si> (19. marec 2009).
- Kontula, Anna. 2008. The Sex Worker and Her Pleasure. *Current Sociology* 56 (4): 605 - 620. Dostopno prek: <http://csi.sagepub.com/cgi/content/abstract/56/4/605> (1. april 2009).

- Lingsma, Tjitske. 2010. *Amsterdam to clean up its 'window brothels'*. Zvočni posnetek. Dostopno prek: http://www.bbc.co.uk/worldservice/news/2010/02/100202_dutch_brothels.shtml (10. februar 2010).
- Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi (MDS). 2009. *Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2008*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/trgovina/trgovina_Porocilo_MDS_2008.pdf (7. februar).
- --- 2010. *Akcijski načrt MDS za obdobje 2010 – 2011*. Dostopno prek: <http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/trgovina/akcijski.nacrt.2010-11.pdf> (7. februar).
- Modic Max. 2004. Smrt v Mostarju. *Mladina* (49). Dostopno prek: http://www.mladina.si/tednik/200446/clanek/nar--prostitucija-max_modic/ (5. februar).
- O'Connor, Monica in Grainne Healy. 2006. *The Links between Prostitution and Sex Trafficking: A Briefing Handbook*. Dostopno prek: <http://www.prostitutionreform.co.uk/resources/handbook.pdf> (15. maj 2009).
- Outshoorn, Joyce. 2005. The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women. *Social Politics* 12 (1): 141-155. Dostopno prek: <http://sp.oxfordjournals.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/reprint/12/1/141> (23. april 2009).
- Pajnik, Mojca. 2008. Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij. Ljubljana: IOM, Mirovni inštitut.
- --- in Urša Kavčič. 2008. Sodne prakse, povezane s trgovanjem z ljudmi in prostitucijo v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 59 (2): 141-154.
- Paulin, Alenka. 2002. Prostituiranje kot ekonomska dejavnost?. *Dnevnik.si*, 12. februar. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/15789 (15. julij 2009).
- Phoenix, Joanna. 2001. *Making sense of prostitution*. New York: Palgrave.
- Popov, Jurij. 2008a. Prostitucija: priročnik za prostitute/ke, stranke in moraliste/ke. Maribor: Založba Pivec.
- --- 2008b. *Blog*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/blog/jurij-popov> (3. januar 2009).
- Primorac, Igor. 2002. *Etika in seks*. Ljubljana: Založba Krtina.

- Raymond, Janice G. 2003. *10 Reasons for Not Legalizing Prostitution*. Dostopno prek: http://www.rapereliefshelter.bc.ca/issues/prostitution_legalizing.html (13. februar 2009).
- *Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003*. 2008. Wellington: Ministry of Justice, New Zealand Government. Dostopno prek: <http://www.justice.govt.nz/policy-and-consultation/legislation/prostitution-law-review-committee/publications/plrc-report/documents/report.pdf> (8. februar 2010).
- Scott, George Ryley. 1969. *Najstarejša obrt: prostitucija od antike do današnjih dni*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- *Sex Workers in Europe Manifesto*. 2005. Dostopno prek: <http://www.salli.org/info/lib/brussels2005manifesto.pdf> (5. februar).
- *Sexual Offences Act 1956*. Dostopno prek: http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1956/cukpga_19560069_en_1 (12. november 2009).
- Soomeren van, Paul. 2004. *Design Against Kerb-Crawling: Tappelzones (Vice Zones) – European Experiences In Displacement*. Dostopno prek: http://www.e-doca.eu/content/docs/CC04_Paper_VanSoomeren.pdf (16. maj 2009).
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ). 2000. Spletna izdaja. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (10. februar 2010).
- *Street Offences Act 1959*. Dostopno prek: http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1959/cukpga_19590057_en_1 (12. november 2009).
- Stephens, Catherine. 2008. *New laws will make sex workers more vulnerable*. Dostopno prek: <http://www.opendemocracy.net/blog/ourkingdom-theme/catherine-stephens/2008/11/20/new-laws-will-make-sex-workers-more-vulnerable> (3. januar 2009).
- Šori, Iztok. 2005a. Prostitucija v Sloveniji: Akterji, podoba, problemi in odnosi. *Etnolog* (15). Dostopno prek: http://www.etno-muzej.si/pdf/0354-0316_15_Sori_Prostitucija.pdf (17. november 2009).
- --- 2005b. Bodo prvo slovensko javno hišo odprli v Avstriji?. *Večer*. 16. september.
- TAMPEP International Foundation. 2007. *TAMPEP VII Final Report*. Marec. Dostopno prek: http://tampep.eu/documents/report_tampep_7.pdf (1. februar 2010).

- --- 2009a. *Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries.* Dostopno prek: <http://tampep.eu/documents/TAMPEP%202009%20European%20Mapping%20Report.pdf> (1. februar 2010).
- --- 2009b. *Sex Work in Europe. A mapping of the prostitution scene in 25 European countries. Aneex 1: Recommendations Report.* Dostopno prek: <http://tampep.eu/documents/ANNEX%201%20Recommendations%20summary-TAMPEP%202009.pdf> (2. februar 2010).
- --- 2009c. *Sex Work Migration Health.* Dostopno prek: http://tampep.eu/documents/Sexworkmigrationhealth_final.pdf (6. februar).
- *Uredba o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije poklicev.* Ur. l. RS 28/1997. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=4848> (14. februar 2010).
- *Zakon o prekrških zoper javni red in mir (ZJRM-UPB1).* Ur.l. RS 110/2003. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2003110&stevilka=4828> (7. februar 2010).
- *Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT).* Ur.l. RS 44/2009. Dostopno prek: http://www.vlada.si/si/aktualno/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/25/3092/ ali na strani <http://www.uradni-list.si/1/content?id=92688> (3. februar 2010).
- *Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1).* Ur.l. RS 70/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200670&stevilka=2998> (7. februar 2010).
- Wagenaar, Hendrik. 2006. Democracy and Prostitution: Deliberating the Legalization of Brothels in the Netherlands. *Administration & Society* 38 (2): 198 - 235. Dostopno prek: <http://aas.sagepub.com/cgi/content/abstract/38/2/198> (27. januar 2009).

8 PRILOGE

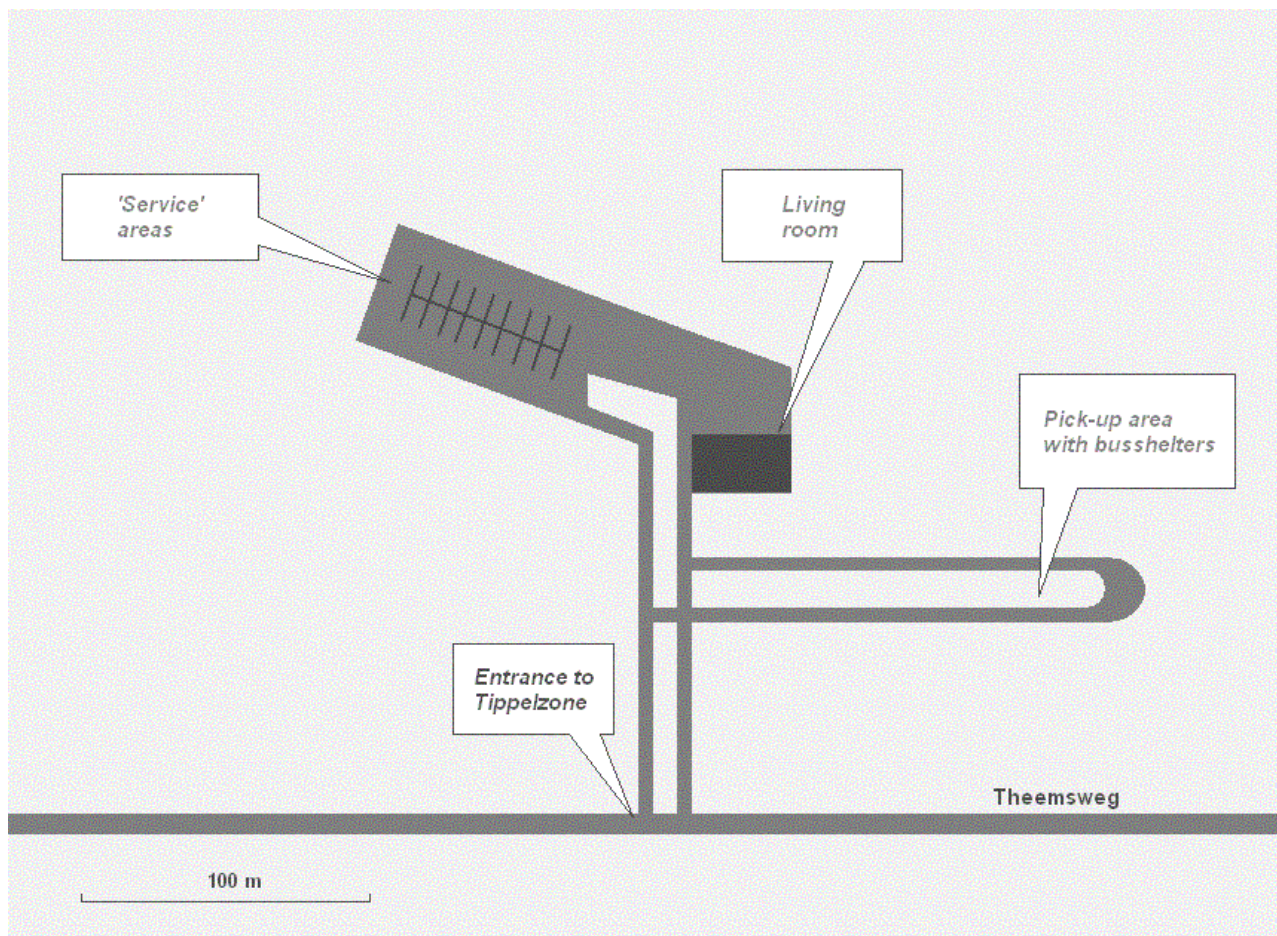
Priloga A: Število izdanih delovnih dovoljen za plesalke v Sloveniji

Število izdanih dovoljen za plesalke, po letih

	2006	2007	2008	2009
ARGENTINA		1		
BELORUSIJA	5	9	5	4
BOLGARIJA		6	9	
BOLGARIJA do 2007	8			
BOSNA IN HERCEGOVINA	1	6	5	
BRAZILIJA			2	1
ČEŠKA REPUBLIKA	68	34	16	
DOMINIKA	2	1	2	1
DOMINIKANSKA REPUBLIKA	76	150	194	178
EGIPT		2		
FILIPINI			1	7
GANA	5	1	1	
HRVAŠKA		2	4	4
ITALIJA		2	3	
JAMAJKA	2	1		
KAZAHSTAN	1	2		
KOLUMBIJA	13	10	15	7
KOSOVO			1	3
LITVA	1	1		
MADAGASKAR	1			
MADŽARSKA	10	13	18	
MAKEDONIJA			1	
MEHIKA			1	
MOLDAVIJA, REPUBLIKA	90	106	100	69
NIGERIJA	3	3	3	5
NIKARAGVA			3	1
PERU				1
ROMUNIJA		9	10	
ROMUNIJA do 2007	57			
RUSKA FEDERACIJA	39	47	44	16
SLONOKOŠČENA OBALA				3
SLOVAŠKA	13	10	6	
SRBIJA	3	6	8	11
SRBIJA IN ČRNA GORA	11	1		
TAJSKA	2	5	16	6
TUVALU	1			
UKRAJINA	624	555	465	308
UZBEKISTAN	6	5	4	3
SKUPNI SEŠTEVEK	1042	988	937	628

Vir: Barbo Škerbinc (2009).

Priloga B: Floris tolerančne cone (Tippelzone) v Amsterdamu

Vir: Soomeren van (2004,8).

Priloga C: Tippelzone v Amsterdamu – postaje, kjer stranke v avtu pobirajo prostitutke

Vir: Soomeren van (2004,9).